



Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική»



**Η ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: ΑΙΤΙΕΣ, ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ,
ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ
ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ**

ΓΑΒΑΛΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος
Ειδίκευσης στη Δημόσια Οικονομική και Πολιτική.

Αττάλεω 2022



Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική»



**Η ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: ΑΙΤΙΕΣ, ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ,
ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ
ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ**

ΓΑΒΑΛΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ, Α.Μ.:ΡΕΡ 20008

Επιβλέπων:
Ιωάννης Βαβούρας
Ομότιμος καθηγητής Τμήματος Δημόσιας Διοίκησης
Παντείου Πανεπιστημίου

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος
Ειδίκευσης στη Δημόσια Οικονομική και Πολιτική.

Αιγάλεω 2022



University of West Attica
School of Administration, Economic, and Social Sciences
Department of Accounting & Finance
M.Sc. in Public Economics and Policy



M.Sc. in Public Economics and Policy
**TAX AVOIDANCE IN GREECE: CAUSES, CONSEQUENCES,
WAYS OF TREATMENT BY THE GREEK TAX AUTHORITIES**

GAVALAS EVANGELOS, R.N.: PEP 20008

Supervisor:
Ioannis Vavouras
Professor Emeritus, Department of Public Administration
Panteion University

Master Thesis submitted to the Department of Accounting & Finance of the University of Western Attica
in partial fulfillment of the requirements for the degree of M.Sc. in Public Economics and Policy

Aigaleo, Greece, 2022



Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική»



**Η ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: ΑΙΤΙΕΣ, ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ,
ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ
ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ**

Μέλη Εξεταστικής Επιτροπής

Εγκρίθηκε από την εξεταστική επιτροπή την 15/9/2022

A/α	ΟΝΟΜΑ ΕΠΩΝΥΜΟ	ΒΑΘΜΙΔΑ/ΙΔΙΟΤΗΤΑ	ΨΗΦΙΑΚΗ ΥΠΟΓΡΑΦΗ
1)	Ιωάννης Βαβούρας	Ομότιμος Καθηγητής Πάντειο Πανεπιστήμιο	
2)	Δημήτριος Σταυρουλάκης	Καθηγητής Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής	
3)	Μιλτιάδης Χαλικιάς	Καθηγητής Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής	

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ο κάτωθι υπογεγραμμένος ΓΑΒΑΛΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ, με αριθμό μητρώου περ20008 φοιτητής του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Δημόσια Οικονομική και Πολιτική» του Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής της Σχολής Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, δηλώνω ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Ο Δήλων



*Αφιερώνω τη διπλωματική εργασία
αυτή, στην κόρη μου Μαγδαληνή*

Η ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: ΑΙΤΙΕΣ, ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ, ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

Περίληψη

Στη παρούσα διπλωματική εργασία γίνεται μια μελέτη του φαινομένου της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα. Επισημαίνονται οι σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ φοροδιαφυγής, φοροαποφυγής και παραοικονομίας.

Γίνεται ανάλυση των παραγόντων που οδηγούν και δίνουν την δυνατότητα, στους πολίτες και τις επιχειρήσεις να φοροδιαφεύγουν.

Οι συνέπειες της φοροδιαφυγής στην οικονομία είναι σοβαρές ως προς το σκέλος των δημοσίων εσόδων γιατί χάνονται φορολογικά έσοδα αλλά ταυτόχρονα το κράτος έχει και αυξημένες δημόσιες δαπάνες. Έτσι επηρεάζονται τόσο τα δημοσιονομικά ελλείμματα όσο και η συνολική ανάπτυξη της οικονομίας.

Μετά την έναρξη της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα η χώρα εντάχθηκε στη Διαδικασία του Υπερβολικού Ελλείμματος του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, υπέγραψε μνημόνια και έπρεπε να περιορίσει τα δημοσιονομικά της ελλείμματα. Γι' αυτό οι απώλειες των δημοσίων εσόδων από την φοροδιαφυγή είχαν πολύ μεγαλύτερη σημασία για την οικονομία μας.

Έτσι έγιναν προσπάθειες και από τις Ελληνικές κυβερνήσεις αλλά και με την συνδρομή των Ευρωπαϊκών Θεσμών και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου για μείωση του φαινομένου, οι οποίες συνεχίζονται μέχρι και σήμερα.

Η έρευνα που παρουσιάζεται η οποία έγινε μέσω ερωτηματολογίου προσπαθεί να αξιολογήσει τη σημαντικότητα των αιτίων που επηρεάζουν τη φοροδιαφυγή, καθώς και την αποτελεσματικότητα των αλλαγών που έχουν γίνει και των μέτρων που έχουν ληφθεί για τον περιορισμό της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα .

TAX AVOIDANCE IN GREECE: CAUSES, CONSEQUENCES, WAYS OF TREATMENT BY THE GREEK TAX AUTHORITIES

Abstract

In the present dissertation, a study of the phenomenon of tax evasion in Greece, is made. The relationships between tax evasion, tax avoidance and informal economy are highlighted.

The factors that lead and enable citizens and businesses to evade taxes are analyzed.

The consequences of tax evasion in the economy are serious in terms of public revenues because tax revenues are lost, but at the same time the state has increased public spending. This affects both budget deficits and the overall growth of the economy.

After the inception of the economic crisis in Greece, the country was subjected to the Excessive Deficit Procedure of the Stability Pact, signed memoranda and had to reduce its budget deficits. That's why the loss of public revenue from tax evasion was so much more important to our economy.

Thus, efforts were made by the Greek governments but also with the assistance of the European Institutions and the International Monetary Fund to reduce the phenomenon, which continue to this day.

The research presented, which was conducted through a questionnaire, tries to assess the importance of the causes that affect tax evasion, as well as the effectiveness of the changes that have been made and the measures that have been taken to reduce tax evasion in Greece.

Περιεχόμενα

Περίληψη	XI
Abstract.....	XIII
Περιεχόμενα	XV
Κατάλογος Πινάκων.....	XVII
Κατάλογος Διαγραμμάτων.....	XIX
Εισαγωγή	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο	7
ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ	7
1.1 Εισαγωγή	7
1.2 Έννοια του Φόρου	7
1.3 Είδη φόρων	9
1.4 Άμεσοι και έμμεσοι φόροι.....	9
1.5 Υποκείμενο και Αντικείμενο των φόρων	11
1.6 Αρχές της φορολογίας	12
1.7 Ανακεφαλαίωση	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο	19
Η ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	19
2.1 Εισαγωγή	19
2.1 Φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα	19
2.2 Οικονομικές συνθήκες στην Ελλάδα.....	24
2.3 Αυτοαπασχόληση στην Ελλάδα.....	27
2.3 Ανακεφαλαίωση	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο	37
ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ, ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ, ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	37
3.1 Εισαγωγή	37
3.2 Φοροδιαφυγή	37
3.3 Φοροαποφυγή	43
3.4 Παραοικονομία	47
3.5 Αίτια φοροδιαφυγής.....	50
3.6 Συνέπειες της φοροδιαφυγής.....	54
3.7 Τρόποι-Προσπάθειες Καταπολέμησης Φοροδιαφυγής.....	58
3.8 Ανακεφαλαίωση	68
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο	69
ΜΕΛΕΤΗ-ΕΡΕΥΝΑ.....	69
4.1 Μεθοδολογία έρευνας.....	69

4.1.1. Σκοπός και ερευνητικά ερωτήματα	69
4.1.2 Ερευνητική μέθοδος	69
4.1.3 Ερευνητικό εργαλείο	70
4.2 Στατιστική Ανάλυση	70
4.2.1 Δημογραφικά χαρακτηριστικά δείγματος.	70
4.2.2 Αποτελέσματα για το φαινόμενο της φοροδιαφυγής.....	74
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο	97
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	97
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α.....	103
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ	103
Α. Δημογραφικά στοιχεία	104
Β. Ερωτήσεις για τη φοροδιαφυγή.....	105
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	108
1.Ελληνική Βιβλιογραφία	108
2. Ξένη βιβλιογραφία	111
3. Λοιπές Διαδικτυακές Πηγές	111

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 2.1 Ποσοστά αυτοαπασχόλησης στην Ε.Ε. των 28.....	28
Πίνακας 2.2 Αυτοαπασχόληση στην Ελλάδα 2008-2017.....	29
Πίνακας 3.1 Φορολογικοί νόμοι οι οποίοι υπέστησαν τις περισσότερες τροποποιήσεις το 2021.....	52
Πίνακας 3.2 Αριθμός εγκύκλιων αποφάσεων που εκδόθηκαν το 2021 ανά τομέα.....	53
Πίνακας 3.3 Χώρες και στάδιο ηλεκτρονικής τιμολόγησης.....	65
Πίνακας 4.1 Φύλο.....	70
Πίνακας 4.2 Ηλικία.....	71
Πίνακας 4.3 Εκπαίδευση.....	71
Πίνακας 4.4 Κλάδος σπουδών.....	72
Πίνακας 4.5 Έτη υπηρεσίας στην Α.Α.Δ.Ε.....	73
Πίνακας 4.6 Έτη εργασίας στον ιδιωτικό τομέα.....	74
Πίνακας 4.7 Υψηλή φορολογική επιβάρυνση και φοροδιαφυγή.....	75
Πίνακας 4.8 Υψηλή φορολογική επιβάρυνση στην Ελλάδα.....	76
Πίνακας 4.9 Δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών και φοροδιαφυγή.....	77
Πίνακας 4.10 Δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών στην Ελλάδα.....	78
Πίνακας 4.11 Μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο των φορολογουμένων.....	79
Πίνακας 4.12 Πολυνομία και φοροδιαφυγή.....	80
Πίνακας 4.13 Διάρθρωση του φορολογικού συστήματος.....	81
Πίνακας 4.14 Οργάνωση της αγοράς και η λογιστική οργάνωση των επιχειρήσεων.....	82
Πίνακας 4.15 Πολιτική βούληση.....	83
Πίνακας 4.16 Φοροδιαφυγή και υγιής ανταγωνισμός.....	84
Πίνακας 4.17 Αποτελεσματικότητα των φορολογικών υπηρεσιών.....	85
Πίνακας 4.18 Αύξηση των φορολογικών ελέγχων.....	86
Πίνακας 4.19 Έλεγχος από τις ιδιωτικές ελεγκτικές εταιρείες.....	87
Πίνακας 4.20 Σύστημα επιβολής προστίμων (ΚΦΔ).....	88
Πίνακας 4.21 Στόχευση και επιλογή των υποθέσεων για έλεγχο.....	89
Πίνακας 4.22 Φορολογική και Τελωνειακή Ακαδημία.....	90
Πίνακας 4.23 Δημιουργία Ελεγκτικών Κέντρων.....	91
Πίνακας 4.24 Ηλεκτρονικά βιβλία και η Ηλεκτρονική τιμολόγηση.....	92
Πίνακας 4.25 Ηλεκτρονικό εμπόριο.....	93
Πίνακας 4.26 Νέοι νόμοι Φορολογίας Εισοδήματος και Κ.Φ.Δ.....	94
Πίνακας 4.27 Δημιουργία της Α.Α.Δ.Ε.....	95

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 3.1 Ποσοστά της φοροδιαφυγής στον Φ.Π.Α. στην Ευρωπαϊκή Ένωση....	39
Διάγραμμα 4.1 Φύλο	70
Διάγραμμα 4.2 Ηλικία	71
Διάγραμμα 4.3 Εκπαίδευση.....	72
Διάγραμμα 4.4 Κλάδος σπουδών.....	73
Διάγραμμα 4.5 Έτη υπηρεσίας στην Α.Α.Δ.Ε.....	73
Διάγραμμα 4.6 Έτη εργασίας στον ιδιωτικό τομέα.....	74
Διάγραμμα 4.7 Υψηλή φορολογική επιβάρυνση και φοροδιαφυγή.....	75
Διάγραμμα 4.8 Υψηλή φορολογική επιβάρυνση στην Ελλάδα.....	76
Διάγραμμα 4.9 Δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών και φοροδιαφυγή.....	77
Διάγραμμα 4.10 Δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών στην Ελλάδα.....	78
Διάγραμμα 4.11 Μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο των φορολογουμένων.....	79
Διάγραμμα 4.12 Πολυνομία και φοροδιαφυγή.....	80
Διάγραμμα 4.13 Διάρθρωση του φορολογικού συστήματος.....	81
Διάγραμμα 4.14 Οργάνωση της αγοράς και η λογιστική οργάνωση των επιχειρήσεων..	82
Διάγραμμα 4.15 Πολιτική βούληση.....	83
Διάγραμμα 4.16 Φοροδιαφυγή και υγιής ανταγωνισμός.....	84
Διάγραμμα 4.17 Αποτελεσματικότητα των φορολογικών υπηρεσιών.....	85
Διάγραμμα 4.18 Αύξηση των φορολογικών ελέγχων.....	86
Διάγραμμα 4.19 Έλεγχος από τις ιδιωτικές ελεγκτικές εταιρείες.....	87
Διάγραμμα 4.20 Σύστημα επιβολής προστίμων (ΚΦΔ).....	88
Διάγραμμα 4.21 Στόχευση και επιλογή των υποθέσεων για έλεγχο.....	89
Διάγραμμα 4.22 Φορολογική και Τελωνειακή Ακαδημία.....	90
Διάγραμμα 4.23 Δημιουργία Ελεγκτικών Κέντρων.....	91
Διάγραμμα 4.24 Ηλεκτρονικά βιβλία και η Ηλεκτρονική τιμολόγηση.....	92
Διάγραμμα 4.25 Ηλεκτρονικό εμπόριο.....	93
Διάγραμμα 4.26 Νέοι νόμοι Φορολογίας Εισοδήματος και Κ.Φ.Δ.....	94
Διάγραμμα 4.27 Δημιουργία της Α.Α.Δ.Ε.....	95

Εισαγωγή

Ο θεσμός της φορολογίας εμφανίζεται από αρχαιοτάτων χρόνων, ως μια από τις υποχρεώσεις των πολιτών απέναντι στους κυβερνώντες και στα κράτη. Είναι μια υποχρέωση η οποία ταυτίζεται αρχικά με την καταβολή αντικειμένων και προϊόντων και στην συνέχεια χρηματικού ποσού.

Φυσικά η σημερινή έννοια του φόρου δεν ταυτίζεται ακριβώς με αυτή της αρχαίας εποχής. Πιο συγκεκριμένα στην αρχαία Ελλάδα οι φόροι αποτελούνταν από δυο είδη. Υπήρχε το είδος φόρου, το οποίο ονομαζόταν «δωτίνα», το οποίο ήταν έκτακτοι και σε μορφή δωρεάς και το είδος το οποίο ονομαζόταν «θέμιστες» το οποίο ήταν περιοδικές υποχρεωτικές και τακτικές εισφορές. Τα δυο αυτά είδη αποτελούσαν άμεσους φόρους, όπου άμεσοι φόροι είναι η εισφορά των φόρων των πολιτών που γίνεται κατευθείαν από τους πολίτες στις κρατικές αρχές χωρίς την ύπαρξη διαμεσολαβητή. Η άμεση φορολόγηση θεωρείται μια από τις πιο δίκαιες μορφές φορολόγησης, αφού συνήθως υπάρχει διαφοροποίηση στο ύψος του φορολογικού βάρους ανάλογα με τις εισοδηματικές τάξεις. Υπάρχει δηλαδή μεγαλύτερο ποσοστό φορολόγησης σε άτομα με υψηλότερα εισοδήματα. Στην αρχαία Ελλάδα όμως και πιο συγκεκριμένα κατά την Ομηρική περίοδο οι φόροι δεν ήταν αναλογικοί σύμφωνα με τα περιουσιακά στοιχεία και τα εισοδήματα των πολιτών.

Επίσης, στην αρχή οι φόροι καταβάλλονταν σε είδος και όπως προαναφέρθηκε ήταν ένα μείγμα υποχρεωτικών καταβολών και δωρεάς. Αυτός όμως ο προαιρετικός και έκτακτος χαρακτήρας τους άλλαξε σταδιακά σε υποχρεωτικό και τακτικό. Αυτή η αλλαγή σε συνδυασμό με το ότι η μορφή των φόρων δεν ήταν αναλογική σύμφωνα με τα περιουσιακά στοιχεία που είχε ο κάθε ένας, έκανε τους πολίτες να αισθανθούν αδικημένοι από την Αρχή και εξοργίστηκαν. Ιστορικά μπορούμε να πούμε ότι αυτή η αντίδραση είναι η πρώτη του είδους της. Μια αντίδραση απέναντι στην υποχρεωτική φορολογία.

Στην απαρχή της τακτικής φορολογίας ο πολίτης κατέβαλε τον φόρο είτε σε έναν γαιοκτήμονα, ο οποίος αντιπροσώπευε την ανώτατη κρατική αρχή ή σε έναν άρχοντα με πολιτική ή στρατιωτική δύναμη. Ειδικότερα την εποχή του μεσαίωνα το προνόμιο του να εισπράττει τους φόρους ήταν πολυπόθητο και αντικείμενο ανταλλαγής με τους άρχοντες. Συνήθως το αντάλλαγμα ήταν η παροχή μιας υπηρεσίας.

Την βυζαντινή περίοδο δεν υπήρχε κάποιος άρχοντας, του οποίου η αρμοδιότητα να ήταν η είσπραξη των καταβολών και η μεταφορά τους στο κεντρικό κρατικό μηχανισμό. Υπεύθυνη γι' αυτό ήταν η ίδια η κοινότητα. (Παπαϊωάννου Ε., 2014)

Από τα αρχαία χρόνια μαζί με την φορολογία υπάρχουν τα φαινόμενα της φοροδιαφυγής, της παραοικονομίας και της φοροαποφυγής. Τρία φαινόμενα τα οποία στέκονται αντίθετα στην υποχρέωση της οφειλής. Εκτός από τους ανθρώπους οι οποίοι κάλυπταν της οφειλές τους προς το κράτος, υπήρχε και ένας αριθμός πολιτών οι οποίοι δεν πλήρωναν. Έτσι ο κρατικός μηχανισμός αναγκάστηκε να εφαρμόσει κυρώσεις ώστε να τιμωρήσει τους φοροφυγάδες και να αποθαρρύνει τους υπόλοιπους από το να ακολουθήσουν. Κυρώσεις υπήρχαν ακόμα και για αυτούς τους ανθρώπους οι οποίοι βοηθούσαν στην φοροδιαφυγή ή έβγαζαν κέρδος από αυτή. Η ύπαρξη αυτών έδωσε σε αυτή νομική υπόσταση και κατέστη η φορολογία νομική πλέον υποχρέωση των πολιτών.

Παρά όμως τις κυρώσεις, το φαινόμενο της φοροδιαφυγής εξακολουθεί να υπάρχει σε μικρότερο ή μεγαλύτερο ποσοστό. Ως εκ τούτου, ο κύριος στόχος των κυρώσεων είναι να περιοριστεί το φαινόμενο στο χαμηλότερο δυνατό ποσοστό. Η φορολογική ιστορία είναι γεμάτη από φοροδιαφυγή, που συχνά διακατέχεται από έντονη ευρηματικότητα. Η φοροδιαφυγή υπήρχε ήδη από την αρχαία Μεσοποταμία, όταν οι Σουμέριοι διατηρούσαν μια μαύρη αγορά. Μια πινακίδα του 19ου αιώνα π.Χ. αναφέρει ότι ένας έμπορος που ονομαζόταν Πουσούκεν φυλακίστηκε επειδή δεχόταν λαθραία εμπορεύματα.

Οι Ρωμαίοι ήταν οι πιο αποτελεσματικοί στη φορολόγηση, αν και αξίζει να σημειωθεί ότι ο Νέρων εγκατέλειψε τις πολιτικές υψηλής ανάπτυξης και χαμηλών φόρων του προκατόχου του. Στη θέση τους πήρε μια σειρά από πληθωριστικά μέτρα, και βαρείς φόρους.

Τον 3ο αιώνα μ.Χ., η εκτεταμένη φοροδιαφυγή ανάγκασε την οικονομικά καταπιεσμένη Ρώμη σε επίταξη περιουσιακών στοιχείων. Επίσης την ίδια περίοδο ένας μεγάλος αριθμός πλούσιων Ρωμαίων θάβουν τα κοσμήματα τους ή τα χρυσά τους νομίσματα για να αποφύγουν το φόρο πολυτελείας. Αν και μεταγενέστεροι, αυτοκράτορες όπως ο Διοκλητιανός, ο Κωνσταντίνος, ο Ιουλιανός και άλλοι προσπάθησαν να αποκαταστήσουν τη δημοσιονομική τάξη μέσω των ελέγχων των τιμών και των πιο προοδευτικών φορολογικών νόμων. Όμως, δεν έλυσαν τα προβλήματα του υψηλού κόστους και της μείωσης των εισοδημάτων. Το 476, οι

ιδιοκτήτες μεγάλων γαιών εκτός πόλης είχαν αρχίσει να αντιτίθενται στην εξουσία της και είχαν σταματήσει να πληρώνουν φόρους.

Εξακόσια χρόνια μετά σε ανάλογη δράση προχώρησε η ιαπωνική αριστοκρατία, με αντίστοιχες συνέπειες. Από την μια ήταν ο πλούσιος τρόπος ζωής των ευγενών ο οποίος χρηματοδοτούταν από την φορολογία της υπαίθρου, αλλά από την άλλη η γη των μεγάλων οικογενειών, δηλαδή το μεγαλύτερο μέρος της γης εκτός της ιδιοκτησίας των ναών, απαλλάσσονταν από φόρους. Μέχρι τα μέσα του 12ου αιώνα, η αυτοκρατορική εξουσία είχε χρεοκοπήσει, βασιζόμενη στη φατρία των Σαμουράι για τη διατήρηση της τάξης. Με αποτέλεσμα να ξεσπάσει εμφύλιος πόλεμος ο οποίος οδήγησε στην εδραίωση μιας στρατιωτικής δικτατορίας. Σε αντίθεση με την κατάσταση που προαναφέρθηκε στην κινέζικη δυναστεία των Κινγκ (1644-1912) ξεσπά πόλεμος ενάντια στους φοροφυγάδες της τάξης των ευγενών. Αποδυναμώνεται με αυτό το τρόπο η κοινωνική αυτή τάξη και αρχίζει να πληρώνει κανονικά τους φόρους. (Κώστας Μαυραγάνης, 2015)¹

Οι ιδιοκτήτες σπιτιών στην Αγγλία του 18ου αιώνα με σκοπό να μην πληρώσουν τον φόρο εστίας, έσπαγαν τα τζάκια όταν ερχόταν ο εισπράκτορας των φόρων.

Η φοροδιαφυγή δημιουργεί σημαντικά προβλήματα σχετικά με την αποτελεσματικότητα του φορολογικού συστήματος. Η μείωση των φορολογικών εσόδων θα μπορούσε τελικά να οδηγήσει σε αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης για τους φορολογούμενους. Επιπροσθέτως, δεδομένου ότι οι ευκαιρίες φοροδιαφυγής ποικίλλουν ανάλογα με την απασχόληση ή τον οικονομικό τομέα, η φοροδιαφυγή θα διαστρεβλώσει τις αποφάσεις για την προσφορά θέσεων εργασίας, μια υπόθεση που έχει επιβεβαιωθεί εμπειρικά από τον Parker. (Parker, A 2003).² Παρόλα αυτά, η φοροδιαφυγή μπορεί να αμβλύνει παρά να ενισχύσει τις αναδιανεμητικές επιπτώσεις των φορολογικών προγραμμάτων. Η αγνόηση της φοροδιαφυγής θα μπορούσε να δημιουργήσει σοβαρά προβλήματα για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και τους αναλυτές πολιτικής. Αυτοί οι αναλυτές θα πρέπει να κρίνουν και να αξιολογήσουν καλύτερα το υπάρχον φορολογικό σύστημα, ώστε να μπορούν να δημιουργήσουν περισσότερα κοινωνικά οφέλη μέσω αυτού. (Slermod J., 2007)

Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα και η αντιμετώπισή της είναι ένας από τους βασικούς στόχους των κυβερνήσεων τα τελευταία χρόνια. Η φοροδιαφυγή είναι ένα σημαντικό

¹ https://www.huffingtonpost.gr/2015/09/24/ws-j-forodiatygh-ellada_n_8188400.html

² <https://scirp.org/reference/referencespapers.aspx?referenceid=1223954>

πρόβλημα, και συχνά ο λόγος για συχνές νομοθετικές μεταρρυθμίσεις, ειδικά από τη στιγμή που η Ελλάδα αντιμετώπισε μια άνευ προηγουμένου οικονομική κρίση το 2008.

Στην Ελλάδα, συμβαίνει καθημερινά φοροδιαφυγή, μεγάλη ή μικρή. Η πιο συνηθισμένη μορφή φοροδιαφυγής συμβαίνει κατά τη φορολόγηση φυσικών προσώπων και είναι η απόκρυψη φορολογητέας ύλης με την αποφυγή καταβολής ΦΠΑ ή του φόρου εισοδήματος (Matsagianis M., & Flevotomou M., 2010). Σε σχετική μελέτη του ΟΟΣΑ για τη φοροδιαφυγή στην Ελλάδα τονίζεται ότι εάν το κράτος εισέπραττε αποτελεσματικά τις ασφαλιστικές εισφορές, το ΦΠΑ και το φόρο εισοδήματος, τα φορολογικά έσοδα του κράτους θα είχαν αυξηθεί κατά 5% του ΑΕΠ της χώρας.

Επομένως, υπάρχει τεράστια εμφάνιση φοροδιαφυγής στην Ελλάδα και το κράτος δείχνει ανίσχυρο να την καταπολεμήσει. (OECD, 2011)

Όμως η φοροδιαφυγή δεν είναι η μόνη πληγή στον κρατικό μηχανισμό του ελληνικού κράτους. (Μανεσιώτης Β., 1990). Ένα άλλο σημαντικό πρόβλημα είναι το φαινόμενο της παραοικονομίας. Η φοροδιαφυγή συχνά σαν όρος ταυτίζεται με την παραοικονομία, όπου το εισόδημα φοροδιαφυγής συνδυάζεται με το μη καταγεγραμμένο δημιουργούμενο εισόδημα. Αυτά τα δυο φαινόμενα μπορεί να μην ταυτίζονται αλλά μπορούν να συνυπάρξουν. (Βαβούρας Ι., Βαβούρα Χ., 2019). Φυσικά η ύπαρξη του ενός δεν σημαίνει και την υποχρεωτική ταυτόχρονη ύπαρξη του άλλου. Συγκεκριμένα, όσον αφορά τη συνύπαρξη, μπορούμε να αναδείξουμε τρεις κατηγορίες. (Clotfelter, 1983).

Ως πρώτη κατηγορία μπορούμε να ορίσουμε την συνύπαρξη και της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας. Αυτή μπορεί να περιβάλει το εισόδημα το οποίο προκύπτει από μια πράξη παραοικονομίας το οποίο επιπρόσθετα δεν δηλώνεται και στις φορολογικές αρχές.

Στην δεύτερη έχουμε τη φοροδιαφυγή χωρίς την ύπαρξη της παραοικονομίας. Δηλαδή, οικονομικές δραστηριότητες μεταγραφόμενες ως προστιθέμενη αξία, οι οποίες δε δηλώνονται και δεν φορολογούνται.

Στην τρίτη κατηγορία υπάρχει η παραοικονομία, αλλά όχι φοροδιαφυγή. Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει στατιστικά στοιχεία για μη καταγεγραμμένη δραστηριότητα στις αρμόδιες υπηρεσίες. Το εισόδημα όμως που αποκτάται δηλώνεται για διάφορους λόγους στην αρμόδια φορολογική αρχή.

Όσον αφορά την πρόληψη και την καταστολή της παραοικονομίας, ο ρόλος του κρατικού μηχανισμού είναι πολύ σημαντικός. Η αποτελεσματικότητα του κρατικού ελεγκτικού μηχανισμού εξαρτάται όχι μόνο από νέες τεχνολογίες, αλλά και από την

ικανότητα των υπεύθυνων οργάνων. Η παρουσία παραγωγικών εργαζομένων στον δημόσιο τομέα για τη βελτίωσή της οργάνωσης και διαχείρισης, συνδυαστικά, με τη βελτίωση της ποιότητας χρήσης των υπαρχόντων πόρων. Αυτό θα μειώσει τις δημόσιες δαπάνες με αποτέλεσμα να αναπτυχθεί ο ιδιωτικός τομέας και να μειωθεί η φορολογική επιβάρυνση και η παραοικονομία.

Συμπερασματικά, η επικράτηση της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής αποτελούν σημαντικό παράγοντα για την αποτυχία της οικονομικής πολιτικής των κυβερνήσεων. (Manolas G, Sfakianakis G, & Vavouras I., 2013). Η αποκάλυψη της φοροδιαφυγής είναι ένα βασικό σύνολο εργαλείων πολιτικής, η καλύτερη οργάνωση και χρήση των οποίων ακόμα εξετάζεται. Παραδείγματος χάριν, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη η έκταση του ελέγχου, οι στρατηγικές επιλογής στόχων ελέγχου και οι κυρώσεις για φοροδιαφυγή, όπου εντοπίζεται. Για την κύρια αδυναμία της φορολογίας, την φοροδιαφυγή, υπάρχει ανάγκη συνεχούς επανεξέτασης. Η παρατεταμένη οικονομική και χρηματοπιστωτική κρίση στην Ελλάδα από το 2008 έχει και θα συνεχίσει να έχει ισχυρές οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές επιπτώσεις. Σε αυτό το κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον, το ζήτημα της φοροδιαφυγής παραμένει σημαντικό και συχνά αποτελεί πεδίο συνεχούς νομοθετικής ανάπτυξης, τροποποιήσεων και πολιτικής δέσμευσης.

Ο εντοπισμός της φοροδιαφυγής και η εξεύρεση αποτελεσματικών λύσεων ήταν κορυφαίος στόχος της ελληνικής κυβέρνησης από τότε που αναγνώρισε τα δημοσιονομικά προβλήματα της χώρας και υπέγραψε το πρώτο Μνημόνιο το 2010. Σχετική έρευνα του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, (ΟΟΣΑ, 2016) έδειξε ότι η φοροδιαφυγή παραμένει σοβαρό πρόβλημα στην Ελλάδα, παρά τις όποιες προσπάθειες για την καταπολέμησή της. Η φοροδιαφυγή δεν είναι χαρακτηριστικό μόνο της ελληνικής πραγματικότητας. Μάλλον είναι ένα φαινόμενο που εμφανίζεται παγκοσμίως, κάθε φορά με διαφορετική μορφή, σε διαφορετικό βαθμό και ένταση, ανάλογα με τις συνθήκες και τα χαρακτηριστικά κάθε αγοράς και οικονομίας. Το πρόβλημα αυτό τα τελευταία χρόνια έχει βγει εκτός συνόρων της κάθε χώρας και έχει καταστεί παγκόσμιο και διακρατικό. Οι συζητήσεις περί επίλυσης του φαινομένου της φοροδιαφυγής έχουν πάρει ευρεία διάσταση τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Τέλος, έχουν κάνει την εμφάνισή τους αρκετοί οργανισμοί οι οποίοι στοχεύουν στην επίλυση του προβλήματος της φοροδιαφυγής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

1.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναφερθούμε στον ορισμό του φόρου, τις γενικότερες αρχές της φορολογίας, τους σκοπούς του και τις διακρίσεις του. Επίσης, θα παρουσιαστεί και το φορολογικό σύστημα ως έννοια αλλά και πιο συγκεκριμένα το φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα και οι αντιδράσεις των Ελλήνων απέναντι σε αυτό.

1.2 Έννοια του Φόρου

Οι φόροι και το κράτος είναι δυο αλληλένδετες έννοιες. Η ύπαρξη του ενός ταυτίζεται με την ύπαρξη του άλλου. Φόρος είναι το μέρος των δημοσίων δαπανών που αναλογεί σε κάθε πολίτη. Είναι μια σημαντική πηγή εσόδων για ένα κράτος, με το οποίο καλύπτει σημαντικές οικονομικές ανάγκες. Με αυτούς καλύπτονται τα δημόσια έξοδα του κράτους και οι οικονομικές του ανάγκες. Η έννοια αυτή όμως είναι πολυσύνθετη και αποτελεί πηγή ενδιαφέροντος για διάφορους τομείς όπως τον πολιτικό τομέα, τον οικονομικό, τον δημοσιονομικό και τον νομικό.

Υπάρχουν αρκετές έννοιες για τον φόρο. Σήμερα οι φόροι είναι ποικίλοι, έχει γίνει αποδεκτό όμως ότι οι φόροι αντιπροσωπεύουν και προωθούν την οικονομική και κοινωνική πολιτική της εκάστης κυβερνήσεως. Είναι μια μορφή ελέγχου και κυριαρχίας του κράτους απέναντι στους πολίτες. Το δικαίωμα της κυβέρνησης να φορολογεί τους πολίτες.

Επίσης, πρέπει να τονιστεί το γεγονός ότι πλέον οι φόροι δεν είναι οικειοθελείς και στην κρίση των πολιτών. Είναι υποχρεωτικοί και αναγκαστικοί. Είναι ξεκάθαρο το ποσό, ο τρόπος πληρωμής, ο οφειλέτης και ο ωφελούμενος. Είναι νομική υποχρέωση του φορολογούμενου να πληρώσει τις φορολογικές του υποχρεώσεις.

Η πληρωμή των οφειλών αυτών δεν ταυτίζονται με την παροχή μιας υπηρεσίας. Δεν είναι έναντι κάποιου ανταλλάγματος. Υπάρχει περίπτωση να υπάρχει κάποια παροχή υπηρεσιών από το κράτος στους πολίτες αλλά μόνο όσο αναφορά τους δευτερεύοντες φόρους ή τα τέλη και τις εισφορές. Ποτέ όμως στους κύριους φόρους.

Η φορολογία είναι συνεισφορά των πολιτών στο κράτος για την επίτευξη ενός δημόσιου σκοπού. Ο σημαντικότερος στόχος είναι η επίτευξη των δημοσίων εσόδων και στο πλαίσιο του σύγχρονου κράτους δικαίου, οι στόχοι της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής επιτυγχάνονται μέσω της φορολογίας. Ο σκοπός της φορολογίας

είναι αποταμιευτικός και μη. Σύμφωνα με τον αποταμιευτικό σκοπό της φορολογίας, ο πρωταρχικός ρόλος της φορολογίας είναι η δημιουργία εισοδήματος που επιτρέπει τη λειτουργία του κράτους και του δημόσιου τομέα. Σύμφωνα με αυτή την έννοια, το κράτος πρέπει να εισπράττει αποτελεσματικούς φόρους, δηλαδή φόρους παραγωγικούς, καθολικούς, χαμηλού κόστους και ευέλικτους.

Μια έννοια του φόρου η οποία περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία που προαναφέραμε είναι:

Φόρος είναι η υποχρεωτική πληρωμή χρηματικού ποσού από τους ιδιώτες (φυσικά πρόσωπα και επιχειρήσεις) προς το κράτος χωρίς να υπάρχει κάποια άμεση ειδική αντιπαροχή ή αντάλλαγμα. (Χατζηδήμα Σ. 2021).

Έγινε προηγουμένως αναφορά σχετικά με το σκοπό της φορολογίας και αναφέρθηκε ότι αποτελούν πηγή σημαντικών κρατικών εσόδων. Δεν είναι μόνο αυτός όμως ο σκοπός των φόρων. Είναι κύριος στόχος, δηλαδή, η φορολόγηση για την κάλυψη των κρατικών αναγκών. Αν παρουσιαστεί πλεόνασμα και ξεπεραστεί το ποσό των αναγκών τότε το υπόλοιπο μεταφέρεται για την κάλυψη των αναγκών του επόμενου Οικονομικού έτους.

Άλλος σκοπός τους συνδέεται με την κοινωνική πολιτική του κράτους. Στοχεύει στην οικονομική ισότητα των πολιτών και την αποφυγή οικονομικής ανισότητας ανάμεσα στα κοινωνικά στρώματα. Για να συμβεί αυτό η κυβέρνηση έχει καταμερίσει τους φόρους στους πολίτες ανάλογα με το εισόδημά τους, τα περιουσιακά τους στοιχεία κτλ. Υπάρχει μια διάκριση ανάμεσα στους πολίτες σε όλες τις μορφές φορολόγησης. Για παράδειγμα τα άτομα με υψηλά εισοδήματα φορολογούνται περισσότερο από άτομα με χαμηλότερο εισόδημα.

Η φορολογία στοχεύει επίσης στην οικονομική ανάπτυξη του κράτους και είναι σημαντική η ύπαρξή της, ιδιαίτερα σε περιόδους οικονομικής κρίσης. Πρέπει όμως να δώσει έμφαση στην ανάπτυξη του ιδιωτικού επιχειρηματικού τομέα και στην περαιτέρω ανάπτυξη του δημόσιου τομέα. (Νασόπουλος Α.,2018)³.

³ <https://www.taxheaven.gr/circulars/28896/arora-to-zhthma-ths-foroapofygghs-me-thn-odhgia-ee-2016-1164>

1.3 Είδη φόρων

Οι φόροι διακρίνονται με διάφορους τρόπους. Οι φόροι μπορούν να διακριθούν ανάλογα με το αντικείμενο το οποίο φορολογείται, με τον τρόπο που επιβάλλονται από τις αρχές.

Αρχικά ο τρόπος της φορολογίας διακρίνεται σε έμμεσο και άμεσο. Τα έσοδα από άμεσους και έμμεσους φόρους συνδέονται με το επίπεδο ανάπτυξης των κρατών. Αυξημένος αριθμός άμεσων φόρων παρατηρείται σε κράτη με μεγάλο επίπεδο ανάπτυξης και μεγάλος αριθμός έμμεσων φόρων σε αναπτυσσόμενα ή υποανάπτυκτα κράτη.

1.4 Άμεσοι και έμμεσοι φόροι

Οι άμεσοι φόροι καταβάλλονται εξ ολοκλήρου από τον φορολογούμενο απευθείας στο δημόσιο. Ορίζεται επίσης ως ο φόρος, όπου η υποχρέωση καθώς και η επιβάρυνση για την καταβολή του βαρύνουν το ίδιο άτομο. Οι άμεσοι φόροι εισπράττονται κατευθείαν από το κράτος και διαμορφώνονται ανάλογα με το είδος του φόρου που επιβάλλεται. (Γεωργακόπουλος Θ., 2012) .

Οι κύριοι τύποι άμεσων φόρων περιλαμβάνουν:

- Φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων: Επιβάλλεται και καταβάλλεται από το ίδιο πρόσωπο σύμφωνα με φορολογικά κλιμάκια όπως ορίζονται από τη φορολογία εισοδήματος.
- Εταιρικός φόρος: Καταβάλλεται από εταιρείες επί των κερδών τους.
- Φόρος περιουσίας: Επιβάλλεται στην αξία της περιουσίας αξία που κατέχει κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο.
- Φόρος κληρονομιάς: Καταβάλλεται από ιδιώτη σε περίπτωση κληρονομιάς.
- Φόρος δωρεών: Ένα άτομο που λαμβάνει φορολογητέα δωρεά πληρώνει φόρο στο δημόσιο.

Στους έμμεσους φόρους, περιλαμβάνονται εκείνοι οι φόροι στους οποίους η υποχρέωση καταβολής τους βαρύνει ένα πρόσωπο που στη συνέχεια μεταθέτει τη φορολογική επιβάρυνση σε άλλο φυσικό πρόσωπο.

Μερικοί τύποι έμμεσων φόρων είναι:

- Ειδικός φόρος κατανάλωσης: Καταβάλλεται από τον καταναλωτή που του μεταθέτουν τη φορολογική επιβάρυνση οι λιανοπωλητές και χονδρέμποροι.

- Φόρος επί των πωλήσεων (Φ.Π.Α.): Καταβάλλεται από έναν καταστηματάρχη ή λιανοπωλητή, ο οποίος στη συνέχεια μεταθέτει τη φορολογική επιβάρυνση στους πελάτες χρεώνοντας φόρο επί των πωλήσεων σε αγαθά και υπηρεσίες.

- Φόρος Υπηρεσιών (Φ.Π.Α.): Χρεώνεται για υπηρεσίες που παρέχονται στους καταναλωτές, όπως ο λογαριασμός τροφίμων σε ένα εστιατόριο.

- Τελωνειακός δασμός: Εισαγωγικοί δασμοί που επιβάλλονται σε εμπορεύματα που εισάγονται από τρίτες χώρες, οι οποίοι τελικά πληρώνονται από τους καταναλωτές και τους λιανοπωλητές.

Επομένως, γίνεται αντιληπτό ότι η κύρια διαφορά μεταξύ του άμεσου φόρου και του έμμεσου φόρου είναι η ικανότητα του φορολογούμενου να μεταφέρει το βάρος του φόρου σε άλλους.

Ωστόσο, δεν είναι ένας εξαντλητικός κατάλογος φόρων και οι περισσότεροι τύποι φόρων επιβάλλονται από την κυβέρνηση σε συγκεκριμένες περιπτώσεις.

Οι πιο βασικές διαφορές μεταξύ του άμεσου και του έμμεσου φόρου είναι:

1. Οι άμεσοι φόροι επιβάλλονται και πληρώνονται από ιδιώτες, οικογένειες, εταιρείες, κ.λπ. Ενώ ο έμμεσος φόρος πληρώνεται τελικά από τον τελικό καταναλωτή αγαθών και υπηρεσιών.

2. Το βάρος του φόρου δεν μπορεί να μετατοπιστεί σε περίπτωση άμεσων φόρων, ενώ το βάρος μπορεί να μετατοπιστεί για έμμεσους φόρους.

3. Η αδυναμία της διοίκησης για την είσπραξη των άμεσων φόρων μπορεί να καταστήσει δυνατή τη φοροδιαφυγή, ενώ οι έμμεσοι φόροι είναι πιο δύσκολο να αποφευχθεί η πληρωμή τους καθώς οι φόροι επιβάλλονται στην κατανάλωση σε αγαθά και υπηρεσίες.

4. Ο άμεσος φόρος μπορεί να βοηθήσει στη μείωση του πληθωρισμού, ενώ ο έμμεσος φόρος μπορεί να ενισχύσει τον πληθωρισμό.

5. Οι άμεσοι φόροι έχουν καλύτερα αποτελέσματα από τους έμμεσους φόρους, καθώς οι άμεσοι φόροι επιβαρύνουν λιγότερο την κατανάλωση, από ότι οι έμμεσοι, όπου η είσπραξή τους εξαρτάται από τις προτιμήσεις των καταναλωτών για τα αγαθά και τις υπηρεσίες οι οποίες επηρεάζονται από τις διακυμάνσεις των τιμών λόγω των έμμεσων φόρων.

6. Οι άμεσοι φόροι βοηθούν στη μείωση των ανισοτήτων και είναι προοδευτικοί ενώ οι έμμεσοι φόροι ενισχύουν τις ανισότητες .

7. Οι έμμεσοι φόροι συνεπάγονται μικρότερο διοικητικό κόστος λόγω εύκολων και σταθερών εισπράξεων, ενώ οι άμεσοι φόροι έχουν πολλές απαλλαγές και συνεπάγονται υψηλότερα διοικητικά έξοδα.

8. Οι έμμεσοι φόροι προσανατολίζονται περισσότερο στην ανάπτυξη, καθώς αποθαρρύνουν την κατανάλωση και συμβάλλουν στην ενίσχυση της αποταμίευσης. Οι άμεσοι φόροι, από την άλλη, μειώνουν τις αποταμιεύσεις και αποθαρρύνουν τις επενδύσεις.

9. Οι έμμεσοι φόροι έχουν ευρύτερη κάλυψη καθώς όλα τα μέλη της κοινωνίας φορολογούνται μέσω της πώλησης αγαθών και παροχής υπηρεσιών, ενώ οι άμεσοι φόροι εισπράττονται μόνο από άτομα που έχουν τα αντίστοιχα φορολογητέα εισοδήματα.

10. Πρόσθετοι έμμεσοι φόροι που επιβάλλονται σε επιβλαβή αγαθά όπως τσιγάρα, αλκοόλ κ.λπ. αποτρέπουν την υπερκατανάλωση, βοηθώντας έτσι τη χώρα σε κοινωνικό πλαίσιο.

11. Οι άμεσοι και έμμεσοι φόροι ορίζονται ανάλογα με την ικανότητα του τελικού φορολογούμενου να μεταφέρει το βάρος των φόρων σε κάποιον άλλο. Οι άμεσοι φόροι επιτρέπουν στην κυβέρνηση να εισπράττει φόρους απευθείας από τους καταναλωτές και είναι ένας προοδευτικός τύπος φόρου, ο οποίος επιτρέπει επίσης την άμβλυνση της πληθωριστικής πίεσης στην οικονομία. Οι έμμεσοι φόροι επιτρέπουν στην κυβέρνηση να αναμένει σταθερές και σίγουρες αποδόσεις και επιβαρύνει σχεδόν κάθε μέλος της κοινωνίας – κάτι που ο άμεσος φόρος δεν μπορεί να κάνει.

Τόσο οι άμεσοι όσο και οι έμμεσοι φόροι είναι σημαντικοί για τη χώρα καθώς συνδέονται με τη συνολική οικονομία. Ως εκ τούτου, η είσπραξη αυτών των φόρων είναι σημαντική για την κυβέρνηση καθώς και για την ευημερία της χώρας. Τόσο οι άμεσοι όσο και οι έμμεσοι φόροι εισπράττονται από το κράτος ανάλογα με το είδος του φόρου που επιβάλλεται.

Όσο αναφορά την διάκριση ανάλογα με το αντικείμενο υπάρχει η φορολογία του εισοδήματος, η φορολογία των δαπανών και των περιουσιακών στοιχείων.

1.5 Υποκείμενο και Αντικείμενο των φόρων

Υποκείμενο της φορολογίας είναι το φυσικό πρόσωπο ή το νομικό πρόσωπο που εκπληρώνει φορολογικές υποχρεώσεις σύμφωνα με το φορολογικό αντικείμενο. Το

κράτος έχει το δικαίωμα να αφαιρέσει μέρος του εισοδήματος, και αυτό αφορά την υποχρέωση κάθε πολίτη να προσφέρει ένα μέρος της περιουσίας του στο κράτος.⁴

Αντικείμενο του φόρου είναι το αντικείμενο, που σύμφωνα με το νόμο, φορολογείται. Τα φορολογικά αντικείμενα μπορούν να ταξινομηθούν με τον ακόλουθο τρόπο: εισόδημα (φόρος εισοδήματος), πλούτος (ακίνητα, γη), μεταβιβάσεις πλούτου (ΕΝΦΙΑ, φόρος ακίνητης περιουσίας και δωρεάς), κατανάλωση (ειδικοί φόροι κατανάλωσης και Φόρος Προστιθέμενης Αξιας) ή εισαγωγές και εξαγωγές αγαθών (τελωνειακοί δασμοί).

Ο φόρος εισοδήματος αφορά μισθούς, αμοιβές ατόμων που ασκούν ελεύθερα επαγγέλματα, και εισόδημα νομικών προσώπων. Επίσης αφορά φορολόγηση άλλων νόμιμων εισοδημάτων που αναφέρονται σε μερίσματα, έσοδα από τόκους, ενοίκια γης και λοιπών ακινήτων.

Το φορολογικό αντικείμενο υλοποιείται ως αποτέλεσμα νομικών γεγονότων (δράσεις, γεγονότα, συνθήκες), που επηρεάζουν την υποχρέωση του υποκειμένου να πληρώσει τον φόρο: πώληση αγαθών, έργων και υπηρεσιών, τη μεταφορά εμπορευμάτων μέσω των τελωνείων, την ιδιοκτησία πλούτου, τη λήψη κληρονομικών δικαιωμάτων, την είσπραξη εσόδων με τη μία ή την άλλη μορφή.⁵

Τα υποκείμενα ή τα αντικείμενα που θα φορολογηθούν μπορεί να είναι πρόσωπα, φυσικά ή νομικά, περιουσία, ακίνητη ή προσωπική, υλική ή άυλη, περιουσία επιχειρήσεις, συναλλαγές, δικαιώματα ή προνόμια. Το κράτος επιλέγει το αντικείμενο της φορολογίας και έχει επανειλημμένα αποδειχθεί ότι οι ανισότητες που προκύπτουν από τον αποκλεισμό μιας συγκεκριμένης κατηγορίας από την φορολογία ή η απαλλαγή αυτής δεν παραβιάζουν κανένα συνταγματικό περιορισμό. Φυσικά όμως μόνο εφόσον αυτή η απαλλαγή είναι λογική και όχι αυθαίρετη. Έτσι, μπορεί να πούμε ότι η εξουσία της φορολογίας συνεπάγεται την εξουσία να χορηγεί απαλλαγή από την φορολογία.

1.6 Αρχές της φορολογίας

Οι πολίτες κάθε κράτους οφείλουν να συνεισφέρουν στα έσοδα της κυβέρνησης, όσο το δυνατόν περισσότερο, ανάλογα με τις αντίστοιχες δυνατότητές τους. Αναλογικά δηλαδή με τα έσοδα που απολαμβάνουν.

⁴ www.taxationmoldova.blogspot.com

⁵ www.taxationmoldova.blogspot.com

Ο φόρος που υποχρεούται να πληρώσει κάθε άτομο πρέπει να είναι βέβαιος και όχι αυθαίρετος. Ο χρόνος πληρωμής, ο τρόπος πληρωμής, η ποσότητα που πρέπει να καταβληθεί, πρέπει να είναι ξεκάθαρα σε όλα τα άτομα και σε όλους τους φορείς που εμπλέκονται στην διαδικασία. Κάθε φόρος θα πρέπει να επιβάλλεται τη στιγμή και με τον τρόπο που είναι πιο βολικό για τον φορολογούμενο. Κάθε φόρος θα πρέπει να είναι τόσοσ ώστε να αφαιρεί και να κρατά από τα περιουσιακά στοιχεία των ανθρώπων όσο το δυνατόν λιγότερο.⁶

Αν και καθίσταται υποχρεωτικό να αλλάζει και να μεταβάλλεται το φορολογικό σύστημα από καιρό σε καιρό, αυτές οι αρχές διατηρούν τη σημασία τους και δεν έχουν απαξιωθεί. Από αυτές τις αρχές έχουν προκύψει από ορισμένες κορυφαίες απόψεις σχετικά με το τι είναι δίκαιο στην κατανομή των φορολογικών βαρών μεταξύ των φορολογουμένων. Τέτοιες είναι, η πεποίθηση ότι οι φόροι πρέπει να βασίζονται στην ικανότητα πληρωμής του ατόμου, γνωστή ως αρχή της φοροδοτικής ικανότητας, και η αρχή του ανταλλάγματος, η ιδέα ότι πρέπει να υπάρχει κάποια ισοδυναμία μεταξύ αυτού που το άτομο πληρώνει και τα οφέλη που λαμβάνει στη συνέχεια από κυβερνητικές δραστηριότητες. Επίσης δίνεται μεγάλη έμφαση από μεγάλο αριθμό οικονομολόγων σε φορολογικά συστήματα τα οποία δεν παρεμβαίνουν στη λήψη αποφάσεων την αγορά, καθώς και την έντονη ανάγκη αποφυγής της πολυπλοκότητας και της διαφθοράς.

Όσον αφορά την κατανομή των φορολογικών βαρών από την κάθε κυβέρνηση οι αρχές οι οποίες διαμορφώνουν την ανακατανομή αυτή είναι ποικίλες. Δέχονται πιέσεις από διάφορους παράγοντες και υιοθετούν τελικά στόχους οι οποίοι διαμορφώνουν το φορολογικό σύστημα και την φορολογία του κάθε κράτους.

Σημαντικό ρόλο στο ισχύον φορολογικό σύστημα κατέχει η δικαιοσύνη η οποία προϋποθέτει ότι τα πρόσωπα με το ίδιο ή παρόμοιο περιουσιακό επίπεδο θα υπόκεινται στην ίδια φορολογική υποχρέωση. Πέρα από όμως την θεωρία στην πράξη αυτή η αρχή της ισότητας συχνά παραβλέπεται, τόσο ηθελημένα όσο και ακούσια. Οι σκόπιμες παραβιάσεις συνήθως υποκινούνται περισσότερο από την πολιτική σκοπιμότητα παρά από μια σωστή και δίκαια πολιτική. Έχει υπάρξει μεγάλο θέμα για συζήτηση το αν οι εξαιρέσεις και οι αποκλείσεις από την ίση μεταχείριση όσο αναφορά την φορολογία είναι δίκαια και μπορεί να δικαιολογηθεί.

⁶ <https://www.britannica.com/topic/taxation/Principles-of-taxation>

Η αρχή της φοροδοτικής ικανότητας απαιτεί το να κατανέμεται η φορολογική επιβάρυνση μεταξύ των πολιτών ανάλογα με την οικονομική τους δυνατότητα, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα σχετικά ατομικά χαρακτηριστικά. Ο καταλληλότερος τύπος φόρου από την άποψη αυτή είναι οι άμεσοι φόροι φυσικών προσώπων (φόρος εισοδήματος, φόρος κληρονομιάς κτλ.). Ιστορικά, είναι γενικά αποδεκτό ότι το εισόδημα είναι ο καλύτερος δείκτης αυτής της αρχής. Ωστόσο, υπάρχουν σημαντικοί αντίπαλοι αυτής της άποψης, συμπεριλαμβανομένων των Άγγλων φιλοσόφων του 17ου αιώνα Τζον Λοκ και Τόμας Χομπς, καθώς και ορισμένοι φορολογικοί εμπειρογνώμονες σήμερα. Ο πρώτος υποστηρίζει ότι η δικαιοσύνη θα πρέπει να μετριέται με όρους δαπανών (δηλαδή κατανάλωσης) παρά εισοδήματος. Οι σύγχρονοι υποστηρικτές της φορολογίας με βάση την κατανάλωση τονίζουν την ουδετερότητα των φόρων που βασίζονται στην κατανάλωση έναντι της αποταμίευσης, την απλότητα των φόρων που βασίζονται στην κατανάλωση και την υπεροχή της κατανάλωσης ως μέτρο της ικανότητας ενός ατόμου να πληρώνει κατά τη διάρκεια της ζωής του. Μερικοί θεωρητικοί πιστεύουν ότι ο πλούτος παρέχει ένα καλό μέτρο της ικανότητας πληρωμής, επειδή τα περιουσιακά στοιχεία συνεπάγονται σε κάποιο βαθμό ικανοποίησης (ισχύς) και φορολογικής ικανότητας, ακόμη και αν (όπως στην περίπτωση μιας συλλογής έργων τέχνης) δεν δημιουργούν κανένα από εισόδημα.

Η αρχή της φοροδοτικής ικανότητας ερμηνεύεται επίσης ως την απαίτηση το να έχουν οι άμεσοι φόροι των φυσικών προσώπων μια προοδευτική κλίμακα συντελεστών, αν και δεν υπάρχει τρόπος να αποδειχθεί ότι κάποιος συγκεκριμένος βαθμός προοδευτικότητας είναι ο σωστός. Επειδή ένα σημαντικό μέρος του πληθυσμού δεν πληρώνει ορισμένους άμεσους φόρους - όπως φόρους εισοδήματος ή κληρονομιάς - μερικοί θεωρητικοί πιστεύουν ότι μια ικανοποιητική ανακατανομή μπορεί να επιτευχθεί μόνο όταν αυτοί οι φόροι συμπληρώνονται από επιδοτήσεις εισοδήματος⁷.

Τα επιδόματα ευνοούν τις οικογένειες με χαμηλό εισόδημα και θεωρείται ως καλύτερο μέσο για την επίτευξη των αναδιανεμητικών στόχων των κυβερνήσεων. Δαπάνες στο τομέα της υγείας και της εκπαίδευσης για παράδειγμα. Άλλοι υποστηρίζουν ότι τα πολλά επιδόματα δημιουργούν αρνητικά κίνητρα για εργασία.

Οι έμμεσοι φόροι όπως ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας, οι ειδικοί φόροι κατανάλωσης, οι φόροι επί των πωλήσεων, μπορούν να προσαρμοστούν στο κριτήριο της φοροδοτικής ικανότητας, αλλά μόνο σε περιορισμένο βαθμό. Πρέπει να ληφθεί

⁷ <https://www.britannica.com/topic/taxation/Principles-of-taxation>

υπόψη αν το προϊόν το οποίο επιβαρύνεται με τον φόρο ανήκει στα προϊόντα πρώτης ανάγκης ή όχι, πράγμα το οποίο καθορίζει και τον συντελεστή φορολογίας του αγαθού. Τέτοιες πολιτικές γενικά δεν είναι πολύ αποτελεσματικές. Επιπλέον, διαστρεβλώνουν τα πρότυπα αγορών των καταναλωτών και η πολυπλοκότητά τους συχνά τους δυσκολεύει.

Κατά το μεγαλύτερο μέρος του 20^{ου} αιώνα κυριαρχούσα άποψη αποτελούσε το ότι η κατανομή της φορολογικής επιβάρυνσης μεταξύ των ατόμων θα πρέπει να στοχεύει στην μείωση των εισοδηματικών ανισοτήτων που προκύπτουν από την οικονομία της αγοράς. Αυτή η άποψη ήταν εντελώς αντίθετη με τη φιλελεύθερη άποψη του 19ου αιώνα ότι η κατανομή του εισοδήματος πρέπει να αφεθεί μόνη της. Μέχρι το τέλος του 20ου αιώνα, ωστόσο, πολλοί αναγνώρισαν ότι οι προσπάθειες χρήσης φορολογικής πολιτικής για τη μείωση της ανισότητας μπορεί να δημιουργήσει στρεβλώσεις, προκαλώντας μερική επιστροφή στην άποψη ότι οι φόροι δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται για αναδιανεμητικούς σκοπούς.

Σύμφωνα με την αρχή του οφέλους, οι φόροι θεωρούνται ότι εξυπηρετούν μια λειτουργία παρόμοια με αυτή των τιμών στις ιδιωτικές συναλλαγές. Δηλαδή, βοηθούν να καθοριστεί ποιες δραστηριότητες θα αναλάβει η κυβέρνηση και ποιος θα πληρώσει για αυτές. Εάν μπορούσε να εφαρμοστεί αυτή η αρχή, η κατανομή πόρων μέσω του δημόσιου τομέα θα ανταποκρινόταν άμεσα στις επιθυμίες των καταναλωτών.

Στην πραγματικότητα όμως, είναι δύσκολο να εφαρμοστεί η αρχή των παροχών για τις περισσότερες δημόσιες υπηρεσίες, επειδή οι πολίτες γενικά δεν έχουν καμία διάθεση να πληρώσουν για μια δημόσια παρεχόμενη υπηρεσία εκτός εάν υπάρχει περίπτωση αποκλεισμού από την υπηρεσία ως αντίκτυπο της μη πληρωμής. Η αρχή του οφέλους χρησιμοποιείται με μεγαλύτερη επιτυχία στη χρηματοδότηση αυτοκινητοδρόμων μέσω εισφορών στα καύσιμα κίνησης και τελών χρήσης οδών (διόδια). Οι φόροι μισθοδοσίας που χρησιμοποιούνται για τη χρηματοδότηση της κοινωνικής ασφάλισης μπορεί επίσης να αντικατοπτρίζουν μια σύνδεση μεταξύ παροχών και «εισφορών», αλλά αυτή η σχέση είναι συνήθως αδύναμη.

Η απαίτηση να είναι ένα φορολογικό σύστημα αποτελεσματικό προκύπτει από τη φύση της οικονομίας της αγοράς. Αν και υπάρχουν πολλά παραδείγματα για το αντίθετο, οι οικονομολόγοι γενικά πιστεύουν ότι οι αγορές κάνουν αρκετά καλή

δουλειά στη λήψη οικονομικών αποφάσεων σχετικά με επιλογές όπως η κατανάλωση, η παραγωγή και η χρηματοδότηση⁸.

Ως εκ τούτου, πιστεύουν ότι η φορολογική πολιτική πρέπει γενικά να απέχει από την παρέμβαση στην κατανομή των οικονομικών πόρων της αγοράς. Δηλαδή, ότι πρέπει να υπάρχει ελάχιστη παρέμβαση στις αποφάσεις από το φορολογικό σύστημα. Δεν θα πρέπει να κάνει διακρίσεις υπέρ ή κατά συγκεκριμένων καταναλωτικών δαπανών, συγκεκριμένων μέσων παραγωγής, συγκεκριμένων μορφών οργάνωσης ή συγκεκριμένων βιομηχανιών. Αυτό δεν σημαίνει, φυσικά, ότι μείζονες κοινωνικοί και οικονομικοί στόχοι ενδέχεται να μην υπερισχύουν αυτών των εκτιμήσεων. Μπορεί να είναι επιθυμητό, για παράδειγμα, να επιβληθούν φόροι στη ρύπανση ως μέσο προστασίας του περιβάλλοντος.

Οι οικονομολόγοι έχουν αναπτύξει τεχνικές για τη μέτρηση της «υπερβολικής επιβάρυνσης» που προκύπτει όταν οι φόροι στρεβλώνουν τη λήψη οικονομικών αποφάσεων. Ένα πιο σχεδόν ουδέτερο φορολογικό σύστημα θα είχε ως αποτέλεσμα λιγότερες στρεβλώσεις.

Έτσι, μια σημαντική μεταπολεμική εξέλιξη στη θεωρία της φορολογίας είναι αυτή της βέλτιστης φορολογίας, ο καθορισμός φορολογικών πολιτικών που θα ελαχιστοποιήσουν τα υπερβολικά φορολογικά βάρη. Επειδή ασχολείται με εξαιρετικά σχηματοποιημένες μαθηματικές περιγραφές οικονομικών συστημάτων, αυτή η θεωρία δεν προσφέρει εύκολα εφαρμόσιμες θεωρίες στην πράξη για την κυβέρνηση. Είναι σημαντικό να τονιστεί το γεγονός ότι υπάρχουν περιπτώσεις όπου οι στρεβλώσεις αυτές δεν είναι τόσο επιζήμιες, όπως για παράδειγμα στην ισορροπία της προσφοράς και ζήτησης. Τέλος οι οικονομολόγοι αντιμετωπίζουν μεγάλο πρόβλημα λόγω του ότι δεν υπάρχει επιστημονικά σωστή κατανομή του εισοδήματος και των φορών. (IMF, 2013).⁹

Κατά τη συζήτηση των γενικών αρχών της φορολογίας, δεν πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός ότι οι φόροι πρέπει να διαχειρίζονται από μια υπόλογη αρχή. Υπάρχουν τέσσερις γενικές απαιτήσεις για την αποτελεσματική διαχείριση των φορολογικών νόμων: σαφήνεια, σταθερότητα, σχέση κόστους-αποτελεσματικότητας και ευκολία. Τα διοικητικά ζητήματα είναι ιδιαίτερα σημαντικά στις αναπτυσσόμενες χώρες, όπου ο αναλφαβητισμός, η έλλειψη εμπορικών αγορών, η απουσία λογιστικών βιβλίων και οι

⁸ <https://www.britannica.com/topic/taxation/Principles-of-taxation>

⁹ <https://www.britannica.com/topic/taxation/The-benefit-principle>

ανεπαρκείς διοικητικοί πόροι μπορεί να εμποδίσουν τόσο τη συμμόρφωση όσο και τη διοίκηση. Υπό αυτές τις συνθήκες, η επίτευξη δικαιοσύνης χωρίς παρεμβάσεις, μπορεί να είναι προτιμότερη από την ανέφικτη εξομάλυνση στο όνομα της δικαιοσύνης.

Οι φορολογούμενοι πρέπει να κατανοούν τους φορολογικούς νόμους και κανονισμούς. Οι νόμοι θα πρέπει να είναι όσο το δυνατόν απλούστεροι (λαμβάνοντας υπόψη άλλους στόχους φορολογικής πολιτικής), σαφείς και καθορισμένοι, τόσο για τους φορολογούμενους όσο και για τους φορολογικούς υπαλλήλους. Ενώ η αρχή της βεβαιότητας είναι περισσότερο σεβαστή σήμερα από ότι στις παλαιότερες εποχές, και η αυταρχική φορολογική διοίκηση έχει μειωθεί, όμως οι φορολογικοί νόμοι κάθε χώρας απέχουν πολύ από το να είναι καθολικά κατανοητοί από το κοινό. Αυτό όχι μόνο οδηγεί σε πολλά λάθη, αλλά υπονομεύει το σεβασμό για το νόμο και τείνει να κάνει διακρίσεις κατά των αδαών και των φτωχών που δεν μπορούν να επωφεληθούν από τις διάφορες νομικές ευκαιρίες εξοικονόμησης φόρων που παρέχονται στις πιο μορφωμένες και πλούσιες κοινωνικές τάξεις.(OECD, 2013).

1.7 Ανακεφαλαίωση

Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε ότι οι φόροι αποτελούν τα κύρια έσοδα του κράτους. Υπάρχουν διάφορα είδη φόρων και ο κάθε φόρος έχει διαφορετική επίδραση στα εισοδήματα των φορολογουμένων και στην αναδιανομή των εισοδημάτων τους. Η επιλογή των φόρων που θα επιβληθούν αποφασίζεται από τις κυβερνήσεις ανάλογα με τις πολιτικές που θέλουν να εφαρμόσουν προσπαθώντας να είναι όσο το δυνατό πιο δίκαιη η φορολογική επιβάρυνση των πολιτών αλλά ταυτόχρονα να έχουν και τα μεγαλύτερα δυνατά έσοδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

Η ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

2.1 Εισαγωγή

Η διάρθρωση του φορολογικού συστήματός στην Ελλάδα παρουσιάζει αδυναμίες οι οποίες δίνουν την δυνατότητα για ανάπτυξη του φαινομένου της φοροδιαφυγής. Θα δούμε μερικές από τις βασικές φορολογίες στην Ελλάδα και τις οικονομικές συνθήκες που επικρατούν τα τελευταία χρόνια. Ένα σημαντικό χαρακτηριστικό της οικονομίας της χώρας μας είναι και ο μεγάλος αριθμός αυτοαπασχολούμενων, εκεί όπου συναντάμε ένα μεγάλο κομμάτι της φοροδιαφυγής.

2.1 Φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα

Το φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα βασίζεται στο άμεσο και έμμεσο σύστημα φορολογίας. Οι φόροι στην Ελλάδα εισπράττονται από την Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (Α.Α.Δ.Ε.). Τα συνολικά φορολογικά έσοδα το 2017 ήταν 47,56 δισ. ευρώ από τα οποία 20,62 δισ. ευρώ προήλθαν από άμεσους φόρους και 26,94 δισ. ευρώ από έμμεσους φόρους. Τα συνολικά φορολογικά έσοδα αντιπροσώπευαν το 39,4% του ΑΕΠ το 2017. Ένα χρόνο μετά το 2018 η Ελλάδα είχε την 11^η θέση στην λίστα των χωρών του ΟΟΣΑ (36 χώρες) βάση των στοιχείων των εσόδων της στον ΑΕΠ. Ο μέσος όρος των φορολογικών εσόδων ως ποσοστού του Α.Ε.Π. των χωρών ήταν 34,3 δισ. Ευρώ. ενώ της Ελλάδας ήταν 38,7. Το 2017 στην ίδια λίστα είχε πάρει την 8^ο θέση. (Taxheaven 2019) ¹⁰

Η φορολογία εισοδήματος στην Ελλάδα είναι προοδευτική. Ο φόρος εισοδήματος καταβάλλεται από όλα τα φυσικά πρόσωπα που αποκτούν εισόδημα στην Ελλάδα, ανεξαρτήτως ιθαγένειας ή τόπου μόνιμης διαμονής. Οι μόνιμοι κάτοικοι φορολογούνται για το παγκόσμιο εισόδημά τους στην Ελλάδα. (PWC, 2021) ¹¹

Ένα φυσικό πρόσωπο στην Ελλάδα υπόκειται σε φόρο για το εισόδημά του ως μισθωτός και για το εισόδημα ως ελεύθερος επαγγελματίας. Στην περίπτωση φυσικού προσώπου που είναι μόνιμος κάτοικος Ελλάδας, ο φόρος που οφείλεται υπολογίζεται στο εισόδημά του που αποκτά στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. ¹²

¹⁰<https://www.taxheaven.gr/news/46598/forologika-esoda-pros-aep-sthn-11h-oesh-h-ellada-anamesa-stis-xwres-toy-oosa>

¹¹ <https://taxsummaries.pwc.com/greece/individual/taxes-on-personal-income>

¹²https://europa.eu/youreurope/citizens/work/taxes/income-taxes-abroad/greece/index_en.htm

Όπως και σε πολλά άλλα κράτη μέλη της ΕΕ, οι εργοδότες υποχρεούνται να παρακρατούν φόρους από τους υπαλλήλους τους και να τους αποδίδουν στο Δημόσιο και επιπλέον να καταβάλλουν εισφορές κοινωνικής ασφάλισης, οι οποίες ανέρχονται στο 24,56% των μισθών. Η εισφορά των εργαζομένων είναι 15,5%. Οι βασικές εισφορές κοινωνικής ασφάλισης αποτελούν το 27,1% του συνολικού εισοδήματος. Το ποσοστό αυτό μπορεί να αναλυθεί στο 20,0% του δημόσιου συνταξιοδοτικού ταμείου και στο 7,1% του δημόσιου συστήματος υγείας. Επιπρόσθετο 7,0% επιβάλλεται για όσους συμμετέχουν στο δημόσιο σύστημα επικουρικής σύνταξης. Τα άτομα που είναι εγγεγραμμένα σε δημόσιο πρόγραμμα συνταξιοδοτικών παροχών πληρώνουν επιπλέον 4,0%. Επομένως, η συνολική συνεισφορά μπορεί να φτάσει το 38,1% των εσόδων.

Οι εταιρείες στην Ελλάδα φορολογούνται επί του εισοδήματός τους στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Οι ξένες εταιρείες στην Ελλάδα φορολογούνται μόνο στα εισοδήματα που δημιουργούνται στην Ελλάδα. Επίσης, υπάρχει προκαταβολή φόρου που υπολογίζεται επί του οφειλόμενου για το τρέχον έτος, η οποία συμψηφίζεται με φόρο που οφείλεται στο επόμενο φορολογικό έτος.(ECOVIS, 2021)¹³

Από την 1η Ιανουαρίου 2009, η Ελλάδα έχει επιβάλει παρακράτηση φόρου 10% στα εταιρικά μερίσματα, εκτός εάν τα μερίσματα πληρούν τις απαιτήσεις για την εφαρμογή της Οδηγίας της ΕΚ για τις μητρικές-θυγατρικές εταιρείες ή εάν εφαρμόζεται χαμηλότερος συντελεστής βάσει των ισχυουσών συμβάσεων διπλής φορολογίας. Επιβάλλει επίσης παρακράτηση φόρου σε τόκους και δικαιώματα, αλλά ο συντελεστής μπορεί να μειωθεί ή να καταργηθεί μέσω της συμφωνίας αποφυγής διπλής φορολογίας ή εάν η πληρωμή συμμορφώνεται με τους όρους εφαρμογής της Οδηγίας της ΕΚ για τους τόκους και τα δικαιώματα. Από αυτό εξαιρούνται οι εργολάβοι τυχόν τεχνικών έργων και ιδιοκτήτες δημοσίων, δημοτικών, συνδικαλιστικών ή λιμενικών χρεώνουν από το 3% της αξίας του υπό κατασκευή έργου ή πληρωμές ενοικίου.

Φόρος προστιθέμενης αξίας

Ο φόρος προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ) είναι μια άλλη σημαντική φορολογία και εφαρμόστηκε στο ελληνικό φορολογικό σύστημα το 1987 για να αντικαταστήσει τον φόρο κύκλου εργασιών και άλλους έμμεσους φόρους. Το ελληνικό σύστημα ΦΠΑ συμμορφώνεται με το σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

¹³ <https://www.ecovis.com/greece/tax-guide/>

Ο φόρος προστιθέμενης αξίας (Φόρος Προστιθέμενης Αξίας) στην Ελλάδα αποτελείται από 3 συντελεστές:

- κανονικός συντελεστής 24%
- μειωμένος συντελεστής 13%
- υπερμειωμένος συντελεστής 6%

Οι συντελεστές ΦΠΑ που εφαρμόζονται στα νησιά του Αιγαίου, Λέρος, Λέσβος, Κω, Σάμος και Χίος, είναι 30% χαμηλότεροι από τους αντίστοιχους συντελεστές που εφαρμόζονται στην ηπειρωτική χώρα. Οι χαμηλότεροι συντελεστές ΦΠΑ που εφαρμόζονται σε αυτά τα ελληνικά νησιά είναι 4% (υπερμειωμένος συντελεστής), 9% (μειωμένος συντελεστής) και 17% (κανονικός συντελεστής).

Ο κανονικός συντελεστής ισχύει για τις ακόλουθες κατηγορίες και για τα ακόλουθα αγαθά και υπηρεσίες: τρόφιμα, προμήθειες νερού, φαρμακευτικά προϊόντα, ιατρικός εξοπλισμός για άτομα με ειδικές ανάγκες, παιδικά καθίσματα αυτοκινήτου, βιβλία, εφημερίδες, περιοδικά, είσοδος σε λούνα παρκ, είσοδος σε πολιτιστικές υπηρεσίες (εκτός από εισιτήρια θεάτρου και συναυλιών), είσοδος σε αθλητικές εκδηλώσεις, καλωδιακή τηλεόραση, συγγραφείς, συνθέτες κ.λπ., κοινωνική στέγαση, ανακαίνιση και επισκευή ιδιωτικών κατοικιών, γεωργικές εισροές, υπηρεσίες εστιατορίων και τροφοδοσίας, χρήση αθλητικών εγκαταστάσεων, ιατρική και οδοντιατρική περίθαλψη, ποδήλατα, παπούτσια και δερμάτινα είδη, ρούχα και λευκά είδη οικιακής χρήσης, αλκοολούχα ποτά, ρούχα, υποδήματα, καπνός, υπολογιστές, smartphones, ηλεκτρονικά βιβλία, οικιακές ηλεκτρικές συσκευές, έπιπλα, κοσμήματα, υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών, ενεργειακά προϊόντα (καυσόξυλα και ξυλεία για βιομηχανική χρήση), προϊόντα πετρελαίου (αμόλυβδη βενζίνη, καύσιμο ντίζελ, υγραέριο, πετρέλαιο θέρμανσης, λιπαντικά), μηχανοκίνητα οχήματα, εσωτερικές μεταφορές επιβατών (αεροπορικές, θαλάσσιες, εσωτερική ναυσιπλοΐα, σιδηροδρομικές και οδικές), διεθνείς μεταφορές επιβατών (εσωτερική πλωτή, σιδηροδρομική, οδική), μπαρ και καφετέριες, ακίνητη περιουσία, επεξεργασία αποβλήτων και λυμάτων, υπηρεσίες που παρέχονται από δικηγόρους, έργα τέχνης, συλλεκτικά αντικείμενα και αντίκες.

Ο μειωμένος συντελεστής ισχύει για τις ακόλουθες κατηγορίες και για τα ακόλουθα αγαθά και υπηρεσίες: τρόφιμα, προμήθειες νερού, φαρμακευτικά προϊόντα, ιατρικός εξοπλισμός για άτομα με ειδικές ανάγκες, γεωργικές εισροές, διαμονή σε ξενοδοχεία, κοινωνικές υπηρεσίες, υπηρεσίες οικιακής φροντίδας, μεταλλικό νερό, ενεργειακά προϊόντα (φυσικό αέριο, ηλεκτρισμός, τηλεθέρμανση), ξενοδοχεία.

Ο υπερμειωμένος συντελεστής ισχύει για τις ακόλουθες κατηγορίες: φαρμακευτικά προϊόντα, εφημερίδες, εισόδους σε πολιτιστικές υπηρεσίες (εισιτήρια θεάτρου και συναυλιών). (Σταματόπουλος Δ., Κλώνη Α., 2015)

Ποια αγαθά και υπηρεσίες ανήκουν σε κάθε κατηγορία τροποποιούνται ανάλογα και με την συνθήκες που επικρατούν στην οικονομία και στην κοινωνία (πχ. Πανδημία Covid-19).

Οι δηλώσεις ΦΠΑ υποβάλλονται σε τριμηνιαία ή μηνιαία βάση, ανάλογα με το είδος των βιβλίων (απλογραφικά ή διπλογραφικά βιβλία) που τηρεί ο φορολογούμενος ΦΠΑ. Απαλλάσσονται από τον ΦΠΑ όσοι υποκείμενοι στον φόρο των οποίων ο ετήσιος κύκλος εργασιών (χωρίς ΦΠΑ) δεν υπερβαίνει τις 10.000 € από παράδοση αγαθών ή παροχή υπηρεσιών. Τα άτομα ή οι επιχειρήσεις αυτές μπορούν να επιλέξουν να απαλλάσσονται ή όχι από τον ΦΠΑ. Η απαλλαγή δεν ισχύει για υποκείμενους στο φόρο που δεν είναι εγκατεστημένοι στην ελληνική επικράτεια. (Michalopoulou V., 2018)¹⁴

Ενιαίος Φόρος Ιδιοκτησίας Ακινήτων (ΕΝΦΙΑ)

Το 2011 ο τότε Υπουργός Οικονομικών, ανακοίνωσε την εφαρμογή ενός έκτακτου, φόρου ακινήτων. Τον φόρο αυτόν τον ονόμασαν «Έκτακτο Ειδικό Τέλος Ηλεκτροδοτούμενων Δομημένων Επιφανειών», και εν συντομία ΕΕΤΗΔΕ.

Λόγω του κλίματος που επικρατούσε στην οικονομία την εποχή εκείνη (μνημόνια) επικράτησε ο χαρακτηρισμός «χαράτσι». Ο φόρος αυτός τελικά δεν ήταν έκτακτος αλλά έγινε μόνιμος. Άλλαξε κατά καιρούς ο τρόπος υπολογισμού και καταβολής του, αλλά συνεχίζει εφαρμόζεται μέχρι σήμερα.

Το 2013, η Κυβέρνηση αποφάσισε να αντικαταστήσει το ΕΕΤΗΔΕ με τον Ενιαίο Φόρο Ιδιοκτησίας Ακινήτων (ΕΝΦΙΑ). Η σημαντικότερη αλλαγή που έγινε ήταν ότι το ΕΕΤΗΔΕ εισπράττονταν μέσω των λογαριασμών της ΔΕΗ, ενώ ΕΝΦΙΑ όπως οι άλλοι φόροι (εισοδήματος Φ.Π.Α. κ.τ.λ.) εισπράττεται μέσω των Δημόσιων Οικονομικών Υπηρεσιών (Δ.Ο.Υ.).

Ο ενιαίος φόρος ιδιοκτησίας ακινήτων επιβάλλεται σε ακίνητα που βρίσκονται στην Ελλάδα. Το ύψος του κύριου φόρου εξαρτάται από το μέγεθος, την τοποθεσία, την τιμή ζώνης, την επιφάνεια, την ηλικία, τη χρήση και άλλα χαρακτηριστικά του φορολογούμενου ακινήτου. Υπήρχε και ο συμπληρωματικός φόρος ο οποίος καταργήθηκε από το 2022. (Σγουρινάκης Ν., Μιχελινάκης Β., 2014)

¹⁴<http://www.greeklawdigest.gr/topics/tax/item/122-indirect-taxes-in-greece>

Είναι ένας άδικος φόρος γιατί επιβάλλεται επί της αξίας της ακίνητης περιουσίας ανεξάρτητα αν τα ακίνητα αποφέρουν εισόδημα ή όχι, αν είναι η κατοικία του φορολογούμενου, η αν πληρώνει δόσεις δάνειου κτλ.

Παρόλο που κατά καιρούς κάποιοι πολιτικοί υπόσχονταν την κατάργησή του σήμερα κανείς δεν μιλάει πλέον για τέτοια περίπτωση αφού φέρνει σημαντικά και σταθερά έσοδα στο κράτος, περίπου 2,65 δις. ευρώ κάθε χρόνο.(Βρυώνης Β., 2019)¹⁵

Φόρος κληρονομιάς

Ο φόρος κληρονομιάς επιβάλλεται στο σύνολο των περιουσιακών στοιχείων και των δικαιωμάτων που αποτελούν την κληρονομιά ενός αποθανόντος και επιβαρύνει τους κληρονόμους του.

Ο φόρος κληρονομιάς είναι διαφορετικός για τους στενούς συγγενείς του θανούντος και για τους άλλους κληρονόμους. κυμαίνεται από 1% έως 10% της φορολογητέας αξίας μετά την αφαίρεση αφορολόγητου, ανάλογα με τη σχέση του φορολογούμενου με τον θανόντα. Για τους άλλους κληρονόμους, ο συντελεστής φόρου κληρονομιάς κυμαίνεται από 0% έως 40% της φορολογητέας αξίας.

Φοροαπαλλαγές

Υπάρχουν περιπτώσεις φοροαπαλλαγών στο ελληνικό φορολογικό σύστημα, όμως έχουν μειωθεί δραστικά μετά την έναρξη της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα.

Παραδείγματα τέτοιων απαλλαγών στον υπολογισμό του φόρου εισοδήματος από μισθωτή εργασία (Άρθρο 14 Ν 4172/2013) είναι:

- η αποζημίωση εξόδων διαμονής και σίτισης και η ημερήσια αποζημίωση που καταβάλλονται στους εργαζόμενους ,
- οι κρατήσεις υπέρ των ασφαλιστικών ταμείων,
- οι ασφαλιστικές εισφορές που καταβάλλει ο εργαζόμενος και ο εργοδότης,
- η εφάπαξ καταβαλλόμενη παροχή από τους ασφαλιστικούς οργανισμούς του Δημοσίου, και τα επαγγελματικά ταμεία,
- η αξία των διατακτικών σίτισης αξίας έως έξι (6) ευρώ ανά εργάσιμη ημέρα,
- τα ασφάλιστρα που καταβάλλονται από τον εργαζόμενο ή τον εργοδότη για λογαριασμό του εργαζομένου στο πλαίσιο ομαδικών ασφαλιστηρίων συμβολαίων.
- η παροχή σε είδος με τη μορφή μετοχών που λαμβάνει ένας εργαζόμενος ή εταίρος ή μέτοχος από νομικό πρόσωπο .

¹⁵<https://www.in.gr/2019/09/11/life/stories/features/apo-xaratsi-ston-enfia-o-prosorinos-foros-pou-egine-monimos/>

Μειώσεις φόρου

Όπως και οι απαλλαγές έτσι και οι μειώσεις φόρου έχουν περιοριστεί και μπορούμε να αναφέρουμε ενδεικτικά μειώσεις φόρου στα φυσικά πρόσωπα:

- Μείωση φόρου όταν πραγματοποιούνται δαπάνες με ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής,
- Μείωση φόρου για πρόσωπα με τουλάχιστον εξήντα επτά τοις εκατό (67%) αναπηρία,
- Μειώσεις φόρου για ιατρικές δαπάνες,
- Μειώσεις φόρου για δωρεές. (Ν. 4172/2013) (Σταματόπουλος Δ, Καραβοκύρης Α. 2017), (Taxheaven 2016) ¹⁶

2.2 Οικονομικές συνθήκες στην Ελλάδα

Η Ελλάδα έχει τις χαμηλότερες δημόσιες εισπράξεις απ' όλα τα μέλη της ευρωζώνης, και αυτό συμβάλλει σημαντικά στα ετήσια δημοσιονομικά ελλείμματα και στο εξαιρετικά υψηλό επίπεδο δημόσιου χρέους. Η κύρια αιτία αυτής της έλλειψης εσόδων είναι η φοροδιαφυγή στην φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων.

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, η ελληνική οικονομία απολάμβανε μέσο ρυθμό ανάπτυξης 4%, που έκανε τη χώρα να συγκλίνει, λίγο πολύ, με το βιοτικό επίπεδο της ευρωζώνης. Ωστόσο, παρά το γεγονός αυτό, συνέχισαν να επικρατούν πολλές διαρθρωτικές αδυναμίες και σε πολλές περιπτώσεις μάλιστα επιδεινώθηκαν. Τα επόμενα 15 χρόνια, η Ελλάδα πέτυχε ουσιαστικά να βελτιώσει το βιοτικό επίπεδο των πολιτών, αλλά συνέχισε να υστερεί στην οργάνωση της κοινωνίας της, στην ποιότητα των οικονομικών της θεσμών και στην ικανότητα να παρέχει δημόσια αγαθά στους πολίτες της. Έτσι, όταν χτύπησε η παγκόσμια οικονομική κρίση, όλες οι αδυναμίες που δεν είχαν αντιμετωπιστεί κατά τις τελευταίες δεκαετίες εμφανίστηκαν με έντονο τρόπο την ίδια στιγμή που οι αναπτυξιακές επιδόσεις των προηγούμενων ετών υποχώρησαν.

Για να εντοπίσουμε μια στρατηγική που μπορεί να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά αυτές τις αδυναμίες, πρέπει πρώτα να κατανοήσουμε τις βασικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας, τις στρεβλώσεις και τα κακά κίνητρα που ενσωματώνονται στους θεσμούς της. Πρέπει να εντοπίσουμε τους κρίσιμους κρίκους που θα μπορούσαν να πυροδοτήσουν ένα κύμα και ένα ντόμινο διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Ένα

¹⁶<https://www.taxheaven.gr/news/28175/ayxhmena-ta-synolika-forologika-esodamesoi-kai-emmesoi-foroi-gia-ton-ianoyario>

τέτοιο κύμα θα ισοδυναμούσε ουσιαστικά με μετάβαση της ελληνικής οικονομίας και της ελληνικής κοινωνίας σε μια νέα, κοινωνικά ανώτερη ισορροπία, που θα σήμαινε ότι η Ελλάδα θα γινόταν, από κάθε άποψη, ισότιμο μέλος του προνομιούχου κλαμπ των αναπτυγμένων χωρών.

Σε αυτό το πλαίσιο, πρέπει να επισημάνουμε την κρίσιμη πτυχή των στρεβλώσεων στην ελληνική οικονομία: τις στρεβλώσεις στην αγορά εργασίας, τις συνέπειες που έχουν αυτές οι στρεβλώσεις στη φορολογία και τις επιπτώσεις στην πολιτική οικονομία αυτών των συγκεκριμένων στρεβλώσεων. Οι δημοσιονομικές επιπτώσεις αυτών των στρεβλώσεων αντιστακώνονται στο γεγονός ότι η Ελλάδα είναι η χώρα με τις χαμηλότερες δημόσιες εισπράξεις μεταξύ των κρατών μελών της ευρωζώνης.

Τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις φορολογικές εισπράξεις των χωρών μελών κάνουν εύκολα αντιληπτό και προσδιορίζουν ως πηγή ελλείμματος την φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων. Η εξάλειψη αυτού του ελλείμματος εσόδων πρέπει να συνοδεύεται από μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας μαζί με εξορθολογισμό των φορολογικών συντελεστών και τέτοιες μεταρρυθμίσεις συνδέονται άμεσα τόσο με την ικανότητα της χώρας να διαχειριστεί τελικά το υπερβολικά υψηλό δημόσιο χρέος της, δεδομένου ότι αυτό συμβάλλει σημαντικά στα ετήσια δημοσιονομικά ελλείμματα που δημιουργούν και διαδίδουν αυτό το χρέος, καθώς και στην ικανότητα του να διασφαλίζει ίσους όρους ανταγωνισμού στην αγορά εργασίας.

Μία από τις πιο εμφανείς διαφορές μεταξύ της Ελλάδας και των άλλων χωρών του ΟΟΣΑ όσον αφορά τη φορολογία φαίνεται να είναι η εντυπωσιακή προοδευτικότητα των συντελεστών φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων, μαζί με την υψηλή φορολογία σε απόλυτες τιμές μαζί με τις έκτακτες εισφορές (π.χ. εισφορά αλληλεγγύης). Έχοντας υπόψη την παρατήρηση του ΟΟΣΑ σχετικά με την προοδευτικότητα των φορολογικών συντελεστών και όταν λαμβάνονται υπόψη συνδυαστικά και τα στοιχεία του Ελληνικού Ιδρύματος Κοινωνικής Ασφάλισης (νυν ΕΦΚΑ), όπου είναι ασφαλισμένοι όλοι οι μισθωτοί, τα δεδομένα δείχνουν ότι ένα σημαντικό ποσοστό, έχουν μηνιαίες αποδοχές σε επίπεδα όπου, ελαχιστοποιείται η επιβάρυνση του φόρου και των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης. (European Commission, 2017)¹⁷

¹⁷https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_taxation_el_0.pdf

Η ύπαρξη σημαντικού αριθμού εξαρτημένων υπαλλήλων με αποδοχές κάτω από τον κατώτατο μισθό εξηγείται και από τον πολλαπλασιασμό των ειδικών προγραμμάτων για την πρόσληψη νέων πτυχιούχων ως ασκούμενων, οι οποίοι απαλλάσσονται από τις πληρωμές κοινωνικής ασφάλισης, για τους οποίους ισχύει χαμηλότερος κατώτατος μισθός και οι οποίοι απασχολούνται ως επί το πλείστον στην κεντρική και γενική κυβέρνηση, καθώς και από άτομα που εργάζονται όχι όμως ολόκληρο τον μήνα, για παράδειγμα εργάτες οικοδομών.

Δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι φαίνεται να υπάρχει μεγάλος αριθμός τόσο υψηλών μισθών, οι οποίοι, ωστόσο, έχουν μια σταδιακή πτώση, για μισθούς άνω των 2.400 ευρώ το μήνα. Ως αποτέλεσμα, το πόρισμα του ΟΟΣΑ σχετικά με την εντυπωσιακά υψηλή προοδευτικότητα της φορολογίας εισοδήματος φαίνεται να συμπληρώνεται από τη διαπίστωση ότι μια μεγάλη συγκέντρωση εργαζομένων βρίσκεται στο μισθολογικό κλιμάκιο που παραμένει κοντά στον κατώτατο μισθό.

Γεγονός παραμένει, ωστόσο, ότι μέχρι το έτος 2009 η Ελλάδα είχε έναν από τους πιο προοδευτικούς νόμους φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών. Αυτό δεν οφείλεται μόνο στο ότι η Ελλάδα είχε το υψηλότερο επίπεδο για αφορολόγητο εισόδημα με εξαίρεση την πολύ πλουσιότερη Γαλλία και ορισμένες πλούσιες σκανδιναβικές χώρες που ωστόσο, έχουν σημαντικούς τοπικούς φόρους. Οφείλεται, επίσης και στο ότι μέχρι το 2009 η χώρα αύξανε τους φορολογικούς συντελεστές για τα επόμενα εισοδηματικά κλιμάκια κατά τρόπο συγκρίσιμο με αυτόν των άλλων χωρών, και παρά το γεγονός ότι εφαρμόζει το μεγαλύτερο εισοδηματικό κλιμάκιο για σχετικά υψηλά εισοδήματα. Όσον αφορά σχετικά με το αφορολόγητο, πρέπει να σημειωθεί ότι πολλές άλλες χώρες προτιμούν την εισαγωγή εκπτώσεων φόρου ή εκπτώσεων εάν πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις. Αυτή είναι μια διαφορετική προσέγγιση από την ύπαρξη του αφορολόγητου χωρίς προϋποθέσεις έως ένα ορισμένο επίπεδο που υιοθετείται στην Ελλάδα, έστω και αν αυτή η προϋπόθεση συνδυάζεται με τις ηλεκτρονικές πληρωμές για την απόδειξη της κατανάλωσης όπως ισχύει τώρα, και η αποτελεσματικότητα αυτού του μέτρου δείχνει να βοηθάει στην μείωση της απόκρυψης εσόδων από τις επιχειρήσεις.

Φαίνεται, λοιπόν, ότι ο κατώτατος μισθός αναδεικνύεται πολύ σημαντικός στην Ελλάδα, όχι τόσο λόγω του απόλυτου επιπέδου του, αλλά και σε σχέση με τους μισθούς των άλλων ευρωπαϊκών χωρών.

Πρέπει φυσικά να τονιστεί ότι εφόσον οι άλλες χώρες που έχουν υψηλότερους κατώτατους μισθούς από την Ελλάδα είναι γενικά πιο πλούσιες χώρες με υψηλότερη

ανταγωνιστικότητα, η Ελλάδα δεν φαίνεται να έχει χαμηλό κατώτατο μισθό αν ληφθεί υπόψη και το κόστος ζωής. Επίσης, ένας σημαντικός αριθμός χωρών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν έχουν καθόλου εθνικό κατώτατο μισθό αλλά χρησιμοποιούν άλλες προσεγγίσεις για να εξασφαλίσουν ένα ελάχιστο επίπεδο ικανοποιητικής αμοιβής για τους χαμηλόμισθους υπαλλήλους. (Kounadeas T., Eriotis N., Boufounou P, Donta S., 2022)

Αυτή η παρατήρηση, μαζί το πολύ υψηλό ποσοστό ανεργίας των νέων, θα μπορούσε επίσης να χρησιμοποιηθεί για να εξηγήσει τον αριθμό των εργαζομένων που παίρνουν τον κατώτατο μισθό. Έτσι μπορούμε να λάβουμε υπόψη τόσο την αποστροφή του ιδιωτικού τομέα για την απασχόληση νέων και άπειρων εργαζομένων με μισθό που πλησιάζει τον μισθό των πιο έμπειρων εργαζομένων και ταυτόχρονα την προσαρμογή στο γεγονός ότι αυξάνει η κύρια μάζα των εργαζομένων που λαμβάνει τον κατώτατο μισθό. Η δημοτικότητα προγραμμάτων κατάρτισης για τους νέους, παρόλο που η προσφερόμενη αμοιβή είναι σημαντικά χαμηλότερη από τον κατώτατο εθνικό μισθό, φαίνεται να ενδιαφέρει τους νέους. Φυσικά η ελπίδα των πολυάριθμων συμμετεχόντων σε αυτά τα προγράμματα, που απασχολούνται κατά κύριο λόγο στον δημόσιο τομέα, όπου συχνά κάνουν απλώς αγγαρείες για τους μόνιμους δημόσιους υπαλλήλους, ότι μπορούν τελικά να παρακάμψουν το νόμο και να προσληφθούν οι ίδιοι στο δημόσιο τομέα, συμβάλλει περαιτέρω. Στην ελκυστικότητα αυτών των προγραμμάτων παρά τη χαμηλή αμοιβή τους, πρέπει να προστεθεί το πρόβλημα που εμφανίστηκε στην Ελλάδα στις αρχές της δεκαετίας του 1980, εποχή που συνδέθηκε με ταχεία αύξηση της ανεργίας και πολύ κακές μακροοικονομικές επιδόσεις. Αυτή η ιδιαιτερότητα μπορεί επίσης να εξηγήσει την εγγύτητα του χαμηλού κατώτατου μισθού με τον διάμεσο μισθό και την υψηλή εισοδηματική ανισότητα που καταγράφεται στην Ελλάδα. (Kounadeas T., Eriotis N., Boufounou P., Donta S, 2022) .

2.3 Αυτοαπασχόληση στην Ελλάδα

Ένα άλλο χαρακτηριστικό της οικονομίας της Ελλάδας είναι ο μεγάλος αριθμός αυτοαπασχολούμενων. Στην αυτοαπασχόληση που υπάρχει στην Ελλάδα δηλαδή στους πολλούς ελεύθερους επαγγελματίες, βρίσκουμε ένα μεγάλο κομμάτι της φοροδιαφυγής.

Πολλά από τα στοιχεία που αναφέρθηκαν παραπάνω δίνουν μια αρχική εξήγηση για το γιατί η αυτοαπασχόληση είναι τόσο ελκυστική στην Ελλάδα. Η ασυνήθιστη επικράτηση της αυτοαπασχόλησης σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες και ως απόλυτος αριθμός εντός της χώρας πρέπει να εξηγηθεί από την ύπαρξη απτών κινήτρων και όχι από τη συχνά επικαλούμενη «εγγενή τάση των Ελλήνων να προτιμάνε την

αυτοαπασχόληση». Αυτό το σημείο φαίνεται να σχετίζεται ιδιαίτερα με την ελκυστικότητα της αυτοαπασχόλησης ειδικά για τους ειδικευμένους επαγγελματίες της μεσαίας τάξης, οι οποίοι φαίνεται να αποφεύγουν συνειδητά τη μισθωτή εργασία και την υψηλή φορολογία που συνδέεται με τη μισθωτή απασχόληση σε υψηλότερα εισοδηματικά κλιμάκια, κάτι που επισημάνθηκε επίσης από διάφορους οικονομολόγους, οι οποίοι εκφράζουν παρατηρήσεις σχετικά με την ελληνική αγορά εργασίας, οι οποίες φαίνεται να επαληθεύονται από όλα τα δεδομένα και τα στοιχεία.

Η αυτοαπασχόληση των επαγγελματιών υψηλότερης εξειδίκευσης αυξάνεται λόγω της ικανότητάς τους να αποφεύγουν τη αυξημένη φορολογική επιβάρυνση στην οποία υπόκεινται οι υψηλόμισθοι υπάλληλοι.

Η Ελλάδα βρίσκεται στην κορυφή ανάμεσα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με το ποσοστό αυτοαπασχόλησης, που είναι υπερδιπλάσιο από τον μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (14%).

Συγκεκριμένα από την ανάλυση που έγινε από το Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων της ΓΣΕΒΕΕ (Πέτρος Πρωτοπαπαδάκης -ερευνητής), για τα επίπεδο της αυτοαπασχόλησης στα κράτη μέλη Ευρωπαϊκής Ένωσης, προκύπτει ότι η είναι μια παραδοσιακή επιλογή για τους Έλληνες, που, αν και με τα χρόνια μειώνεται εξακολουθεί διατηρεί ισχυρές ρίζες ακόμα.

Πίνακας 2.1 Ποσοστά αυτοαπασχόλησης στην Ε.Ε. των 28
(% της συνολικής απασχόλησης ηλικίας 15 έως 64 ετών)

Ε.Ε. των 28	%
Ελλάδα	29,5
Ιταλία	21,5
Πολωνία	17,7
Τσεχία, Ρουμανία	16,5
Ισπανία	15,9
Ολλανδία, Σλοβενία	15,0
Ην. Βασίλειο, Ιρλανδία	14,5
Μεσος όρος Ε.Ε.-28	14,0
Πορτογαλία	13,9
Βέλγιο	13,5
Μάλτα	13,1
Φιλανδία, Κυπρος, Λετονία, Κροατία	12,0
Σλοβενία	11,5
Λιθουανία, Γαλλία, Αυστρία	11,0
Βουλγαρία	10,6
Ουγγαρία	10,0
Γερμανία , Εσθονία, Λουξεμβούργο	9,5
Δανία Σουηδία	8,0
Πηγή: CEDEFOP, EU Labour Force Survey (2016)	

Η Ελλάδα εμφανίζεται να έχει το υψηλότερο ποσοστό αυτοαπασχόλησης με 29,5%, μετά ακολουθεί την Ιταλία με ποσοστό 21,5% και κατόπιν ακολουθούν τα κράτη της Πολωνίας, Τσεχίας, Ρουμανίας, Ισπανίας που και αυτά έχουν σημαντικά ποσοστά, και αρκετά υψηλότερα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

Τα πιο χαμηλά ποσοστά αυτοαπασχόλησης τα συναντάμε σε σκανδιναβικές χώρες κυρίως και σε Γερμανία, Εσθονία και Λουξεμβούργο.

Στην Ελλάδα παραδοσιακά συναντάμε μεγάλο αριθμό αυτοαπασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα, στο εμπόριο, και στους ελευθέρους επαγγελματίες.

Αν δούμε διαχρονικά τις αλλαγές και τα χαρακτηριστικά της αυτοαπασχόλησης στην Ελλάδα έχουμε την πρώτη καταγραφή το 1961, όπου το ποσοστό αυτοαπασχόλησης σε σχέση με την συνολική απασχόληση έφτανε το 68,2%. Από το 1981, που το ποσοστό ήταν 51,8%, έφτασε στο 34,1% το 2017.

Η απόκλιση μεταξύ 29,5% και 34,1% για το 2017 οφείλεται στο γεγονός ότι σε στην Ευρωπαϊκή Ένωση κατά τον υπολογισμό λαμβάνονται υπ' όψιν οι ηλικίες 15-64 ετών, ενώ στον ΟΟΣΑ λαμβάνονται οι ηλικίες από 15 ετών και άνω, χωρίς τον περιορισμό των 64 ετών. Συνεπώς έχουμε την διαφοροποίηση γιατί στην Ελλάδα υφίσταται ένα σημαντικό τμήμα του οικονομικά ενεργού πληθυσμού που είναι αυτοαπασχολούμενοι και άνω των 64 ετών.

Ενώ από το 1981 έως το 2007 η μείωση του ποσοστού ήταν συνεχής, από το 2008 (35%) έχουμε μία αύξηση μέχρι το 2013 (37%) που οφείλεται κυρίως στην μείωση της συνολικής απασχόλησης σε απόλυτους αριθμούς, λόγω της οικονομικής κρίσης στη χώρα μας.

Το 2017 στην Ελλάδα οι εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό δηλαδή αυτοαπασχολούμενοι χωρίς προσωπικό αντιπροσώπευαν το 22% της συνολικής απασχόλησης, ενώ οι εργοδότες αυτοαπασχολούμενοι με προσωπικό το 7,3% και οι βοηθοί στην οικογενειακή επιχείρηση το 3,9%.

Πίνακας 2.2 Αυτοαπασχόληση στην Ελλάδα 2008-2017

(% της συνολικής απασχόλησης ηλικίας 15 ετών και άνω)										
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Αυτοαπασχόληση (σε χιλιάδες)	1.614,3	1.607,1	1.562,9	1.467,9	1.354,0	1.299,5	1.271,9	1.262,2	1.252,4	1.278,6
Σύνολο Απασχόλησης (σε χιλιάδες)	4.610,5	4.556,0	4.389,8	4.054,4	3.695,0	3.513,2	3.536,3	3.610,7	3.673,6	3.752,7
%										
Αυτοαπασχόλησης	35,0	35,3	35,6	36,2	36,6	37,0	36,0	35,0	34,1	34,1

Πηγή: OECD data, Labour Force Statistics / ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (2008-2017)

Επειδή όπως προκύπτει από τα στοιχεία που έχουμε διαχρονικά η αυτοαπασχόληση αποτελεί σημαντικό ποσοστό του συνόλου του εργατικού δυναμικού της χώρας, έχει μεγάλη σημασία η διερεύνησή των κίνητρων που ωθούν του ανθρώπους στην αυτοαπασχόληση και να εξετάσουμε αν γίνεται από συνειδητή επιλογή ή από ανάγκη λόγω έλλειψης άλλων επίλογων.

Με βάση την 6η Ευρωπαϊκή Έρευνα που έγινε το 2015 για τις Συνθήκες Εργασίας (EWCS) στην Ευρωπαϊκή Ένωση, από τα άτομα που μετακινήθηκαν στην αυτοαπασχόληση το 60% έγινε από προσωπική επιλογή, και το 20% λόγω ανάγκης γιατί δεν είχε εναλλακτικές επιλογές, ενώ το 16% επικαλέστηκε και τους δύο λόγους.

Από τους αυτοαπασχολούμενους που απασχολούν προσωπικό, για το 71% ήταν προσωπική επιλογή και μόνο το 10% το επέλεξε από ανάγκη. Από την άλλη από τους αυτοαπασχολούμενους που δεν απασχολούν προσωπικό, το 54% δηλώνει ότι είναι συνειδητή επιλογή ενώ το 24% το επέλεξε αναγκαστικά .

Αν το εξετάσουμε ανά χώρα βλέπουμε ότι η επιλογή της αυτοαπασχόλησης λόγω μη ύπαρξης εναλλακτικών επιλογών εργασίας έχει μεγάλα ποσοστά στην Κροατία (38%), τη Ρουμανία (37%), την Αυστρία (36%) και την Πορτογαλία (34%).

Αντίθετα τα ποσοστά συνειδητής επιλογής ξεπερνούν το 75%, , στο Βέλγιο, το Ηνωμένο Βασίλειο την Ολλανδία, και στις σκανδιναβικές χώρες,

Στην Ελλάδα, έχουμε το 47% να διαλέγει την αυτοαπασχόληση, σαν προσωπική επιλογή και το 28% αναγκαστικά επειδή δεν είχε άλλες επιλογές.

Αν δούμε τα στοιχεία ανάλογα με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ατόμων που επιλέγουν συνειδητά την αυτοαπασχόληση, παρατηρούμε ότι είναι κυρίως άντρες, ηλικίας άνω των 35 ετών και πρόκειται για ελεύθερους επαγγελματίες, και ιδιοκτήτες ατομικών επιχειρήσεων. Από τα στοιχεία με βάση τον τομέα οικονομικής δραστηριότητας παρατηρείται ότι έχουμε συνειδητή επιλογή περισσότερο σε τομείς όπως η υγεία και η εκπαίδευση .

Επίσης στη έρευνα 9 στους 10 απάντησαν ότι «Απολαμβάνουν να είναι αφεντικό του εαυτού τους», ενώ 1 στους 4 απάντησε ότι «Δυσκολεύεται να αντεπεξέλθει στις ευθύνες της επιχείρησής του» με τον μεγαλύτερο βαθμό δυσκολίας να καταγράφεται στους αυτοαπασχολούμενους από την Ελλάδα (65%) και τη Λιθουανία (58%).

Επειδή η αυτοαπασχόληση έχει υψηλό ρίσκο σε σχέση με την εξαρτημένη εργασία, στην ερώτηση πόσο ασφαλείς οικονομικά αισθάνονται οι αυτοαπασχολούμενοι στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 48% δήλωσε ότι έχει ανασφάλεια και το μεγαλύτερο ποσοστό

έχει η Ελλάδα με 75%, ενώ πιο ασφαλείς είναι οι αυτοαπασχολούμενοι στη Σουηδία αφού απάντησε ότι αισθάνεται ανασφάλεια μόνο το 26%. (Ζησίμου Σ., 2018)¹⁸

Από τα στοιχεία που δημοσιεύει η Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων του Υπουργείου Οικονομικών και η Α.Α.Δ.Ε. δείχνουν πώς διαχρονικά ένα δυσανάλογα μεγάλο μερίδιο του πληθυσμού δηλώνει ένα εισόδημα που είναι στα όρια του αφορολόγητου και απαλλάσσεται από τη φορολογία εισοδήματος.

Περαιτέρω σχολιάζοντας την κατανομή των δηλωθέντων εισοδημάτων, θα έπρεπε κανείς να έχει πρόσβαση σε πρόσθετες πληροφορίες από τα ήδη αναλυτικά στοιχεία που δημοσιεύει η Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων. Ειδικότερα, θα πρέπει να γνωρίζουμε όχι μόνο το εισόδημα κάθε μέλους των δύο αμειβόμενων νοικοκυριών, αλλά και τον φόρο που αντιστοιχεί στη μισθωτή εργασία, και όχι μόνο τον φόρο που αντιστοιχεί στο συνολικό οικογενειακό εισόδημα. Με την πρόσβαση σε τέτοια δεδομένα θα μπορούσαμε να εξετάσουμε καλύτερα τη σχέση μεταξύ της δομής των φόρων εισοδήματος και του εισοδήματος που δηλώνεται ανά μισθωτό, διαχωρίζοντας ακριβώς το ποσό του φόρου εισοδήματος που δημιουργείται από τη μισθωτή εργασία.

Επίσης, ο διαχωρισμός του εισοδήματος από μισθούς και συντάξεις θα μας βοηθούσε να βελτιώσουμε τη σύγκριση του εισοδήματος που δηλώνεται από μισθωτή εργασία με το εισόδημα που δηλώνεται από μη μισθωτή εργασία. Ωστόσο, φαίνεται σαφώς πώς το συνολικό εισόδημα από μισθωτή εργασία και συντάξεις μειώνεται μετά από ένα ετήσιο εισόδημα περίπου 20.000 ευρώ (περίπου 1.500 ευρώ το μήνα), ενώ ταυτόχρονα το ποσοστό του δηλωθέντος εισοδήματος από αυτοαπασχόληση για κάθε διαδοχικό κλιμάκιο εισοδήματος αρχίζει να αυξάνεται. Ενώ υπάρχουν και άλλα εισοδήματα που δεν λαμβάνονται υπόψη, για παράδειγμα δεδομένα σχετικά με το εισόδημα από τη γεωργία, τα οποία βρίσκονται κατά κύριο λόγο κάτω από το επίπεδο προσωπικού αφορολόγητου. Επομένως το ερώτημα που τίθεται δεν πρέπει να είναι γιατί οι ελεύθεροι επαγγελματίες δηλώνουν χαμηλά εισοδήματα, καθώς υπάρχει σημαντικός αριθμός αυτοαπασχολούμενων που δηλώνει υψηλά εισοδήματα. Θα έπρεπε μάλλον να είναι αν το εισόδημα που δηλώνεται από τους αυτοαπασχολούμενους είναι αρκετά υψηλό. Φαίνεται περίεργο ότι ενώ οι αυτοαπασχολούμενοι τείνουν να ταιριάζουν περισσότερο με το εισόδημα που δηλώνουν οι μισθωτοί σε υψηλότερα

¹⁸ <https://m.naftemporiki.gr/story/1411805>

εισοδηματικά κλιμάκια, η αραίωση του πληθυσμού των μισθωτών σε αυτά τα υψηλότερα κλιμάκια μαζί με τον μεγάλο αριθμό αυτοαπασχολούμενων και οι σχετικά χαμηλές εισφορές κοινωνικής ασφάλισης σε σύγκριση με τη μισθωτή εργασία δεν αντιστοιχούν σε υψηλότερα έσοδα από αυτά που δηλώνουν οι μισθωτοί.

Η αντιστοίχιση αυτών των πληροφοριών με την υψηλή συχνότητα της αυτοαπασχόλησης στην Ελλάδα, υποδηλώνει ότι αν μειωθεί η προοδευτικότητα του φόρου, η φορολογική επιβάρυνση για τα μεσαία και ανώτερα μεσαία εισοδήματα πιθανότατα θα εξαλείψει ένα ισχυρό αντικίνητρο για τη μισθωτή απασχόληση σε αυτά τα εισοδηματικά κλιμάκια και θα ενθαρρύνει τη μεταφορά της μισθωτής εργασίας από τα χαμηλότερα εισοδηματικά κλιμάκια σε υψηλότερα εισοδηματικά κλιμάκια. Επίσης, πιθανότατα θα ενθάρρυνε την αυτοαπασχόληση να πάει στη μισθωτή απασχόληση στο βαθμό που η επιλογή της αυτοαπασχόλησης συνεπάγεται ένα σταθερό κόστος. Ένα τέτοιο κόστος περιλαμβάνει την ανάγκη ανοίγματος και τήρησης φορολογικών βιβλίων και την υποχρέωση να υποβληθούν τα βιβλία αυτά σε ελέγχους. Περιλαμβάνει επίσης την πιθανή πληρωμή διοικητικών προστίμων για φοροδιαφυγή την οποία η διοίκηση διαπιστώνει ότι έχουν κάνει οι ελεύθεροι επαγγελματίες. Τέλος, οι καθορισμένες εισφορές κοινωνικής ασφάλισης, οι οποίες καθορίζονται σε παρόμοια επίπεδα, ανεξάρτητα από το μέγεθος του δηλωθέντος και αδήλωτου εισοδήματος, σημαίνει ότι είναι πιο συμφέρουσες για αυτούς που έχουν υψηλά εισοδήματα. Ακόμη πιο σχετικό με την ανάλυση της πολιτικής οικονομίας είναι το γεγονός ότι μπορεί κανείς εύλογα να αναμένει ότι σε μια κοινωνία όπου τα μισά νοικοκυριά δεν πληρώνουν καθόλου φόρο εισοδήματος, οποιοσδήποτε αυτοαπασχολούμενος πιθανότατα δεν αισθάνεται άσχημα όταν δεν πληρώνει φόρους ή οτιδήποτε υψηλότερο από κάποιο συμβολικό φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων, σύμφωνα με έναν μηχανισμό παρόμοιο με αυτόν που ενθαρρύνει μικροεγκλήματα σε περιοχές. Μπορούμε λογικά να υποθέσουμε ότι ένας αυτοαπασχολούμενος υψηλού εισοδήματος θα έθετε σοβαρά ερωτήματα στον εαυτό του εάν δήλωνε αρκετό εισόδημα για να τοποθετηθεί στη μικρή ομάδα ατόμων που συνεισφέρουν τους περισσότερους φόρους εισοδήματος φυσικών προσώπων. (Ernst, Young, 2016.).

Στην πραγματικότητα, η χαμηλή συνεισφορά των φόρων εισοδήματος φυσικών προσώπων ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό για το χαμηλό επίπεδο των φορολογικών εσόδων ως ποσοστό του ΑΕΠ στην Ελλάδα σε σύγκριση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Αυτή η παρατήρηση φαίνεται να συνδέει όσα χαρακτηριστικά της Ελληνικής νομοθεσίας αναφέρθηκαν παραπάνω για τη φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων και της πραγματικότητας με τις αδύναμες επιδόσεις των οικονομικών του Ελληνικού Δημοσίου τόσο τα τελευταία χρόνια όσο και κατά την τρέχουσα οικονομική συγκυρία. Ιδίως αν ληφθεί επίσης υπόψη ότι σύμφωνα με τα ίδια στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οι σχετικά πολυάριθμοι αυτοαπασχολούμενοι φαίνεται να συνεισφέρουν τις ίδιες πληρωμές κοινωνικής ασφάλισης με τους αυτοαπασχολούμενους της ευρωζώνης συνολικά, οι οποίοι αποτελούν κατά μέσο όρο πολύ μικρότερο μέρος του συνολικού εργατικού δυναμικού. Το γεγονός ότι οι αυτοαπασχολούμενοι στην Ελλάδα καταβάλλουν εισφορές κοινωνικής ασφάλισης που δεν υπολογίζονται σύμφωνα με το εισόδημά τους αλλά με άλλους παράγοντες όπως τα χρόνια που εργάστηκαν και οι οικονομικές συναλλαγές στις οποίες συμμετέχουν (συναλλαγές ακινήτων, για παράδειγμα, όπου σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία πρέπει να είναι παρών ένας δικηγόρος και μέρος της αμοιβής του να καταβάλλεται στα δύο σχετικά ταμεία κοινωνικής ασφάλισης) συμβάλλει σε αυτή την πραγματικότητα.

Στο βαθμό που τα διοικητικά εμπόδια την είσοδο στην αυτοαπασχόληση την καθιστούν μη ελκυστική επιλογή, εκτός εάν κάποιος έχει αρκετά υψηλό εισόδημα για να πληρώσει αυτό το κόστος και να επωφεληθεί από το πιθανό όφελος της φοροδιαφυγής καθώς και τις εξοικονομήσεις από τις πληρωμές κοινωνικής ασφάλισης τα οποία ουσιαστικά αυξάνονται για υψηλότερα εισοδήματα, αυτή η διάταξη θα μπορούσε επίσης να λειτουργήσει ως εμπόδιο στην αύξηση της συνολικής απασχόλησης και όχι μόνο ως κίνητρο για την υποκατάσταση της αυτοαπασχόλησης από τη μισθωτή ή τη μερική απασχόληση. Αυτό μάλλον ισχύει ιδιαίτερα για τους λιγότερο ειδικευμένους ή για τους νεότερους εισερχόμενους στην αγορά εργασίας που είναι λιγότερο ικανοί να αντιμετωπίσουν τη διαδικασία ανοίγματος και τήρησης φορολογικών βιβλίων που απαιτούνται για τους αυτοαπασχολούμενους και που αργά ή γρήγορα μπορεί να οδηγήσει στην ανάγκη για την αντιμετώπιση των φορολογικών ελέγχων και το αίτημα της κυβέρνησης να επιβληθούν πρόστιμα για φοροδιαφυγή.

Επίσης, μπορεί να είναι λιγότερο πρόθυμοι να δεχτούν τις σχεδόν κατ' αποκοπή εισφορές κοινωνικής ασφάλισης των αυτοαπασχολούμενων που είναι πολύ συμφέρουσες για υψηλά εισοδήματα, αλλά μπορεί να είναι, αναλογικά, πολύ πιο επαχθείς για αυτοαπασχολούμενους με μικρά εισοδήματα. Ομοίως, η υπανάπτυξη μιας αγοράς προσωρινής ή μερικής απασχόλησης μπορεί να απομακρύνει ομάδες από την αγορά εργασίας που συνήθως επιλέγουν εθελοντικά τέτοιες ρυθμίσεις εργασίας, όπως

οι εργαζόμενοι γονείς και ιδιαίτερα οι μητέρες, και που δεν έχουν υψηλή εξειδίκευση ούτε μπορούν να επιτύχουν το απαιτούμενο εισόδημα για να δικαιολογήσει το πάγιο κόστος που απαιτείται για την επιδίωξη αυτοαπασχόλησης. Τέλος, οι αλλαγές στις ρυθμίσεις για τη μισθωτή εργασία, καθώς και οι αλλαγές στη νομοθεσία για την προστασία της απασχόλησης για τη μισθωτή εργασία, θα έχουν σχετικά περιορισμένο αντίκτυπο σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές οικονομίες, εφόσον η αυτοαπασχόληση είναι τόσο διαδεδομένη στην Ελλάδα. Η υψηλή προοδευτικότητα της φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων θα αφορά σχετικά λίγους μισθωτούς υψηλού εισοδήματος, εφόσον ένας τόσο μεγάλος αριθμός αυτοαπασχολούμενων καταφέρνει να αποφύγει τη δήλωση μεγάλου μέρους ή και σε ορισμένες περιπτώσεις όλου του εισοδήματός του και η εργατική νομοθεσία για τη μισθωτή απασχόληση δεν ισχύει για πάνω από ένα τρίτο του εργατικού δυναμικού του ιδιωτικού τομέα, όσο η αυτοαπασχόληση παραμένει τόσο διαδεδομένη. Η μείωση αυτών των κινήτρων για αυτοαπασχόληση στην Ελλάδα δεν είναι μόνο θέμα δικαιοσύνης, καθώς είναι παράλογο να απαιτείται από τους μισθωτούς να πληρώνουν μια τέτοια προοδευτική φορολογία και εισφορές κοινωνικής ασφάλισης όταν ένας σημαντικός αριθμός αυτοαπασχολούμενων ουσιαστικά δεν υπόκειται στην ίδια επιβάρυνση. (Ernst, Young, 2016.).

Έτσι στην Ελλάδα ένα δυσανάλογα μεγάλο ποσοστό φυσικών προσώπων δηλώνει τα εισοδήματα αρκετά χαμηλά ώστε περίπου τα μισά νοικοκυριά που υποβάλλουν φορολογικές δηλώσεις ουσιαστικά δεν πληρώνουν φόρο εισοδήματος. Ταυτόχρονα, η Ελλάδα έχει πολύ μεγάλο αριθμό αυτοαπασχολούμενων, οι οποίοι αντιμετωπίζουν χαμηλότερες κατά κεφαλήν πληρωμές κοινωνικής ασφάλισης και έχουν περισσότερες ευκαιρίες φοροδιαφυγής, ιδίως όταν έχουν πραγματικά εισοδήματα υψηλότερα από το μέσο εισόδημα. Ως αποτέλεσμα, φαίνεται πολύ πιθανό ότι τόσο η δημοτικότητα της αυτοαπασχόλησης όσο και ο μεγάλος αριθμός φορολογικών δηλώσεων που δηλώνουν τόσο χαμηλό εισόδημα σχετίζονται με την ικανότητα των αυτοαπασχολούμενων να αποφεύγουν αποτελεσματικά τους φόρους, ειδικά σε μεσαία και υψηλότερα εισοδήματα.

Ενώ το κράτος προσπαθεί να υποστηρίξει όσους έχουν χαμηλούς μισθούς, φαίνεται ότι η προοδευτική φορολογία στη μισθωτή εργασία ενθαρρύνει την αυτοαπασχόληση, ιδίως με (αδήλωτα) εισοδήματα και επιπλέον παρέχει ένα πιθανό μέρος για να κρυφτούν άλλα αδήλωτα εισοδήματα κυρίως στον τομέα της παροχής υπηρεσιών από στους ελεύθερους επαγγελματίες. Γι' αυτό η μισθωτή εργασία αντιμετωπίζει σκληρό

και αθέμιτο ανταγωνισμό από την αυτοαπασχόληση, γεγονός που θα μπορούσε να εξηγήσει την απροθυμία της οικονομίας να επεκτείνει τη χρήση της μισθωτής εργασίας και να βασίζεται δυσανάλογα στους αυτοαπασχολούμενους.

Ωστόσο, επειδή η πραγματικότητα της Ελληνικής οικονομίας είναι ότι τα περισσότερα από τα μισά ελληνικά νοικοκυριά απαλλάσσονται από τον φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων και πληρώνουν σχετικά χαμηλές εισφορές κοινωνικής ασφάλισης, μια σημαντική πλειοψηφία του πληθυσμού των ψηφοφόρων και περίπου οι μισοί φορολογούμενοι των νοικοκυριών αντιμετωπίζουν το δημόσιο χρήμα ως «χρήματα των άλλων». Η κατάχρησή του, λοιπόν, μπορεί να είναι κάτι που να μην τους αφορά άμεσα. Επιπλέον, η αύξηση των φόρων στους «πλούσιους», δεδομένου ότι είναι σχετικά λίγοι, και η αποφυγή της δυσαρέσκειας του μεγάλου αριθμού ψηφοφόρων που ουσιαστικά δεν πληρώνουν φόρους εισοδήματος και σημαντικές εισφορές κοινωνικής ασφάλισης, είναι μια στρατηγική που κερδίζει εύκολα ψήφους στην κάλπη. Με παρόμοιο σκεπτικό, μπορεί να υποστηριχθεί ότι η αντίθετη στρατηγική που, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, θα δυσανεστούσε μια μεγάλη ομάδα ψηφοφόρων που έχουν συνηθίσει να μην πληρώνουν φόρο εισοδήματος, πιθανότατα θα οδηγούσε σε βέβαιη ήττα στην κάλπη. (M. Diakomihalis, 2020)¹⁹.

2.3 Ανακεφαλαίωση

Η Ελληνική οικονομία παρουσιάζει αδυναμίες που επιτρέπουν την ανάπτυξη του φαινομένου της φοροδιαφυγής. Στην άμεση φορολογία συναντάμε περισσότερο την φοροδιαφυγή γι' αυτό και έχουμε την επιβολή πολλών έμμεσων φόρων αν και δεν θεωρούνται τόσο δίκαιοι όσο οι άμμεσοι. Ένα χαρακτηριστικό της Ελληνικής οικονομίας είναι και ο μεγάλος αριθμός των αυτοαπασχολούμενων. Είναι ένα φαινόμενο το οποίο αξίζει μελέτη γιατί εκεί συναντάμε και ένα σημαντικό μέρος της φοροδιαφυγής.

¹⁹ <https://journals.urfu.ru/index.php/jtr/article/view/4625>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ, ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ, ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

3.1 Εισαγωγή

Λόγω του αναγκαστικού χαρακτήρα των φόρων, της μείωσης του διαθέσιμου εισοδήματος, και της μείωσης των κεφαλαίων για τις επιχειρήσεις, οι φορολογούμενοι αντιδρούν και προσπαθούν να βρουν τρόπους μείωσης της φορολογικής επιβάρυνσής τους. Οι πλέον γνωστοί τρόποι είναι η φοροδιαφυγή, η φοροαποφυγή, και η παραοικονομία.

3.2 Φοροδιαφυγή

Φοροδιαφυγή είναι κάθε παράνομη πράξη ή παράλειψη του φορολογουμένου, με την οποία επιδιώκεται η μείωση της νόμιμης φορολογικής του υποχρέωσης και η αποφυγή καταβολής των φόρων. (Βαβούρας Ι. και Βαβούρα Χ. 2019, Χατζηδήμα Σ. 2021)

Η φοροδιαφυγή έχει παρατηρηθεί ότι παρουσιάζεται με διάφορους τρόπους κάθε φορά όπως :

- α) Απόκρυψη εισοδημάτων με σκοπό την πληρωμή λιγότερων φόρων .
- β) Λήψη και καταχώρηση στα βιβλία των επιχειρήσεων εικονικών δαπανών με σκοπό την μείωση των φορολογητέων κερδών.
- γ) Μη υποβολή ή ανακριβή υποβολή φορολογικών δηλώσεων.
- δ) Μη απόδοση του οφειλόμενου Φ.Π.Α. στο Δημόσιο.
- ε) Παραποίηση φορολογικών στοιχείων και βιβλίων.

(Νασόπουλος, Α.2016).

Η φοροδιαφυγή είναι οικονομικό έγκλημα που έχει δυσμενείς επιπτώσεις στην οικονομία και στην επίτευξη των στόχων της οικονομικής πολιτικής. Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία ορίζεται τι θεωρείται φοροδιαφυγή στον Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας (Κ.Φ.Δ.)

Συγκεκριμένα σύμφωνα με το άρθρο 66 του Ν. 4174/2013 έγκλημα φοροδιαφυγής διαπράττει όποιος με πρόθεση:

- Αποφεύγει την πληρωμή φόρων ή αποδίδει ανακριβώς φόρο εισοδήματος, ενιαίο φόρο ιδιοκτησίας ακινήτων (ΕΝΦΙΑ) ή ειδικού φόρου ακινήτων (ΕΦΑ), φόρου προστιθέμενης αξίας, του φόρου κύκλου εργασιών, του φόρου ασφαλιστρών και των παρακρατούμενων και επιρριπτόμενων φόρων, τελών ή εισφορών, φόρου πλοίων, καθώς και όποιος παραπλανά τη Φορολογική Διοίκηση με την παράσταση ψευδών γεγονότων ως αληθινών ή με την αθέμιτη παρασιώπηση ή απόκρυψη αληθινών

γεγονότων, καθώς και όποιος διακρατεί τέτοιους φόρους, τέλη ή εισφορές, και δεν αποδίδει ή αποδίδει ανακριβώς στο Δημόσιο τους φόρους αυτούς.

- Όποιος εκδίδει πλαστά ή εικονικά φορολογικά στοιχεία, καθώς και όποιος αποδέχεται εικονικά φορολογικά στοιχεία ή νοθεύει τα φορολογικά στοιχεία. (Σταματόπουλος Δ. Σταματόπουλος Γ. και Σταματόπουλος Π. 2018)

Η φοροδιαφυγή όμως στην πράξη δεν εντοπίζεται μόνο στις ανωτέρω περιπτώσεις άλλα την συναντάμε στην αγορά και την οικονομία με διάφορες μορφές σε διαφορετική έκταση κάθε φορά (π.χ. λαθρεμπορία).

Η φοροδιαφυγή είναι μια από τις βασικές προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει η Ελληνική κυβέρνηση στην προσπάθειά της να βελτιώσει την δημοσιονομική της κατάσταση. Δυστυχώς ενώ είναι εύκολα κατανοητές από όλους οι αρνητικές επιπτώσεις αυτής στα κρατικά έξοδα αν το φαινόμενο δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά. Ένα πράγμα το οποίο είναι άγνωστο σε πολλούς είναι ότι η φοροδιαφυγή εκτός από οικονομικό πρόβλημα αποτελεί και ένα μείζον κοινωνικό πρόβλημα που επηρεάζει αρνητικά και τους πολίτες της χώρας ως ατομικές οντότητες. Υπάρχουν όμως τρόποι και μέθοδοι που μπορεί να ακολουθήσει η κυβέρνηση ώστε να μειωθεί το μέγεθος του προβλήματος.

Η φοροδιαφυγή είναι ένα σύνθετο φαινόμενο και είναι γενικού χαρακτήρα, καθώς μειώνει την απόδοση της οικονομίας και αυξάνει την κοινωνική ανισότητα, με τη στρέβλωση της κατανομής και της αναδιανομής των πόρων τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα.

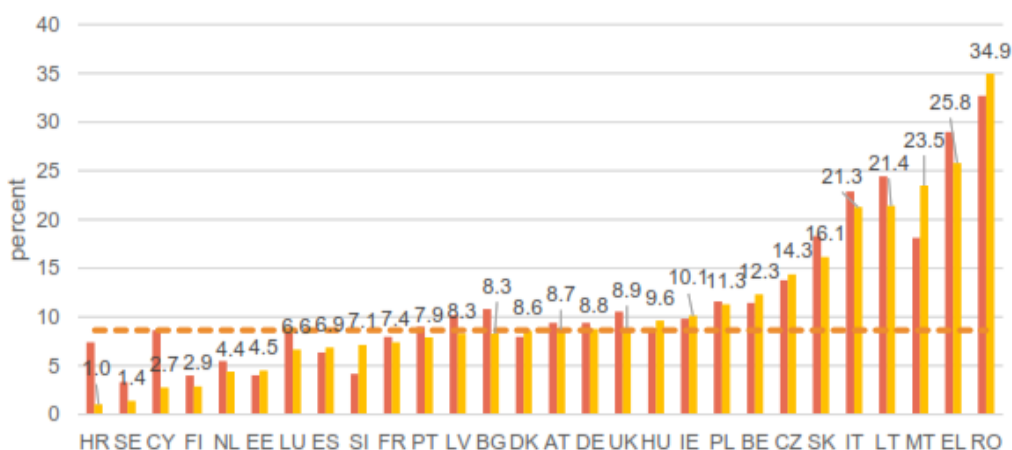
Η φοροδιαφυγή επηρεάζει το προσωπικό εισόδημα του πολίτη, την οικονομική κατάσταση του κράτους, καθώς και τον εργασιακό τομέα τόσο στην εύρεση εργασίας, όσο την ανεργία και τα εργασιακά δικαιώματα (κατώτατος μισθός). Επίσης, μπορεί να επηρεάσει τις εμπορικές σχέσεις μεταξύ των κρατών σε θέματα εισαγωγών και εξαγωγών.

Η φοροδιαφυγή παράλληλα παρεμποδίζει τον αναδιανεμητικό ρόλο των φόρων και έτσι αυξάνεται το φορολογικό βάρος για τους συνεπείς πολίτες οι οποίοι πληρώνουν τους φόρους που τους αναλογούν.

Επίσης, εξαιτίας αυτού του προβλήματος ο κρατικός μηχανισμός δεν μπορεί να δαπανήσει όσα θα ήθελε και πολλές φορές αναγκάζεται να πάρει δάνεια. Δεν καταφέρνει να υλοποιήσει δημόσια και αναπτυξιακά έργα, ενώ επηρεάζει έντονα και την ικανότητα του να παρέχει στους πολίτες του πρόνοια. Είτε αυτή η πρόνοια είναι σε χρηματική μορφή, είτε είναι παροχή προϊόντων πρώτης ανάγκης, παροχή φαρμάκων ή

στέγασης. Όλα τα παραπάνω κάνουν αντιληπτό το ότι η φοροδιαφυγή επηρεάζει και τους πολίτες του κράτους αφού επιβαρύνονται περισσότερο και χάνουν πολύτιμη κρατική βοήθεια και ευκαιρίες. Μιλάμε πάντα για τους νομοταγείς πολίτες οι οποίοι πληρώνουν κανονικά τους φόρους που τους αναλογούν.

Σημαντική φοροδιαφυγή παρατηρείται στον Φόρο Προστιθέμενης Αξίας στην Ελλάδα. Σύμφωνα με έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που δημοσιεύτηκε το 2021, (για το έτος 2019) στην Ελλάδα έχουμε από τα μεγαλύτερα ποσοστά φοροδιαφυγής στον Φ.Π.Α. ανάμεσα στα κράτη -μέλη της Ευρωζώνης. Τα ποσοστά της φοροδιαφυγής στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον Φ.Π.Α. εμφανίζονται στον παρακάτω πίνακα:



Πηγή: newmoney.gr²⁰

Διάγραμμα 3.1 Ποσοστά της φοροδιαφυγής στον Φ.Π.Α. στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει ότι η Ελλάδα έχει το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό φοροδιαφυγής μετά την Ρουμανία. Η συνολική φοροδιαφυγή στον Φ.Π.Α. στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπολογίζεται στα 134 δισεκατομμύρια ευρώ.

Το ποσοστό φοροδιαφυγής στην Ελλάδα υπολογίζεται στο 25,8% το οποίο είναι αρκετά υψηλό, όμως αν συγκριθεί με προηγούμενα έτη όπως το 2017 που έφτανε στο 31,5%, δείχνει ότι υπάρχει σημαντική μείωση της φοροδιαφυγής. Η βελτίωση αυτή οφείλεται σε σημαντικό βαθμό και στη μεγάλη αύξηση των ηλεκτρονικών πληρωμών.

Αν και υπάρχει τα τελευταία χρόνια αυτή η πτωτική πορεία, διαχρονικά το ποσοστό φοροδιαφυγής στην Ελλάδα είναι ένα από τα μεγαλύτερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και το 2019 ήταν σχεδόν 2,5 φορές μεγαλύτερο από το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (25,8% στη Ελλάδα, και 10,9% Μ.Ο. στην Ε.Ε.).

²⁰ <https://www.newmoney.gr/roh/palmos-oikonomias/oikonomia/komision-protathlitria-i-ellada-stin-klopi-tou-fpa/>

Για να καταλάβουμε το μέγεθος του προβλήματος, οι απώλειες εσόδων του κράτους το 2019 από την απάτη και τη φοροδιαφυγή στον ΦΠΑ, έφτασε περίπου 5,3 δισ. ευρώ.

Αν η Ελλάδα κατάφερνε να φτάσει στο μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. θα είχαμε όφελος σε δημόσια έσοδα 3,2 δισεκατομμύρια ευρώ το χρόνο. Αυτό σημαίνει ότι θα δημιουργούνταν δημοσιονομικός χώρος τόσος που θα μπορούσε να καταργηθεί ο ΕΝΦΙΑ, που είναι 2,5 δισεκατομμύρια ευρώ το χρόνο, και η εισφορά αλληλεγγύης στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα και στους συνταξιούχους, που φτάνει στο 1,2 δισεκατομμύρια ευρώ.

Επίσης στην έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής επισημαίνεται ότι οι επιστροφές Φ.Π.Α. στην Ελλάδα καθυστερούν αρκετά σε σύγκριση με τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συγκεκριμένα οι επιχειρήσεις περιμένουν μέχρι και τριάντα μία εβδομάδες για επιστροφή ΦΠΑ που δικαιούνται. Στον τομέα αυτό η Ελλάδα μαζί με την Ιταλία και την Κύπρο είναι στις χειρότερες θέσεις ανάμεσα στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η αναφορά στον χρόνο που χρειάζεται για τις επιστροφές Φ.Π.Α. γίνεται γιατί η καθυστέρηση στις επιστροφές επηρεάζει τη ρευστότητα των επιχειρήσεων, ιδιαίτερα αυτών που λόγω του αντικειμένου εργασιών δικαιούνται συνεχώς επιστροφές (π.χ. εξαγωγικές επιχειρήσεις.) (Πλάντζος Κ., 2022).²¹

Κύρια αιτία του μεγάλου ποσοστού φοροδιαφυγής Φ.Π.Α. στην Ελλάδα είναι και η υπερβολικά υψηλή φορολόγηση αφού ο κανονικός συντελεστής Φ.Π.Α φτάνει στο 24%, αλλά και η μείωση εισοδημάτων που οδηγούν και τους φορολογούμενους σε συναλλαγές χωρίς την έκδοση νόμιμων παραστατικών.

Σύμφωνα με την έκθεση του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας για το έτος 2021 εκτός της παραπάνω αιτίας, η μεγάλη απώλεια εσόδων ΦΠΑ, οφείλεται στην πολυπλοκότητα, και τις συχνές αλλαγές της φορολογικής νομοθεσίας, την πολυνομία, τους πολλαπλούς συντελεστές φορολογίας, που δημιουργούν διοικητικές δυσκολίες και δίνουν κίνητρα στους φορολογουμένους για αποφυγή πληρωμής των φόρων.

Επίσης σημαντικό ρόλο παίζει και η αποτελεσματικότητα της φορολογικής διοίκησης. (Έκθεση Διοικητή ΤτΕ, 2021), (Παπαδής Θ. 2022)²²

²¹<https://www.newmoney.gr/roh/palmos-oikonomias/oikonomia/komision-protathlitria-i-ellada-stin-klopi-tou-fpa/>

²²<https://www.newsit.gr/oikonomia/forodiatfygi-oi-treis-protaseis-tis-tte-gia-ayksisi-esodon-apo-fpa/3502595/>

Ο κ. Στουρνάρας ο Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος στην ετήσια έκθεση του έτους 2021 προτείνει για να περιοριστεί η φοροδιαφυγή στον Φ.Π.Α. την χρήση των ηλεκτρονικών μέσων πληρωμών σε όλους τους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας, και βέβαια την πλήρη διασύνδεση των ταμειακών μηχανών με τις φορολογικές αρχές. Να δημιουργηθούν διαδικασίες για την αυτόματη επιστροφή του Φ.Π.Α., να μην υπάρχουν τόσες διαφοροποιήσεις των φορολογικών συντελεστών ανάλογα με την γεωγραφική περιοχή και ανάλογα με την κατηγορία των αγαθών και υπηρεσιών, να εφαρμοστούν νέες τεχνολογίες, όπως η τεχνητή νοημοσύνη, και η τεχνολογία blockchain, ώστε να απλοποιηθεί η διαδικασία υποβολής των φορολογικών δηλώσεων για να μειωθεί και το κόστος συμμόρφωσης.

Να χρησιμοποιηθούν σύγχρονα φορολογικά λογισμικά, και data analytics ώστε έχουμε ένα πιο λειτουργικό φορολογικό σύστημα, μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα των φορολογικών ελέγχων, και βελτίωση των δεξιοτήτων των υπαλλήλων των φορολογικών αρχών.

Τέλος προτείνεται η ενίσχυση της διοικητικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ ώστε να είναι πιο εύκολος ο εντοπισμός της απάτης που διαπράττεται από της επιχειρήσεις στις διασυνοριακές συναλλαγές και μέσω του ηλεκτρονικού εμπορίου. (Έκθεση Διοικητή ΤτΕ 2021).²³

Μέσω του Ταμείου Ανάκαμψης θα γίνουν δεκατέσσερα έργα για την ψηφιοποίηση της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων, που έχουν σαν στόχο την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας.

Συγκεκριμένα προβλέπεται η καθιέρωση ταμειακών μηχανών και POS νέας τεχνολογίας οι οποίες θα συνδέονται online με την Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ).

Επιπλέον θα δοθούν κίνητρα για αύξηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών, και θα γίνουν προσπάθειες για ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης ώστε να περιοριστεί το φαινόμενο της φοροδιαφυγής. (Ακριβού Α, 2021)²⁴

²³<https://www.newsit.gr/oikonomia/forodiatygi-oi-treis-protaseis-tis-tte-gia-ayksisi-esodon-apo-fpa/3502595/>

²⁴<https://www.moneyreview.gr/business-and-finance/tax/58465/fpa-ta-opla-toy-tameioy-anakamphis-kata-tis-forodiatygis/>

Η Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων υπέγραψε μνημόνιο κατανόησης με τη ρωσική φορολογική διοίκηση για τη πάταξη της φοροδιαφυγής όπου συμφωνήθηκαν η ανταλλαγή τεχνογνωσίας, η οργάνωση σεμιναρίων, ομάδων εργασίας και επισκέψεων και στις δύο τις χώρες, και η παροχή εκπαίδευσης μεταξύ του προσωπικού των δύο διοικήσεων.

Επίσης συμφώνησαν γίνει ανταλλαγή εμπειριών και ψηφιακής τεχνογνωσίας σε αντικείμενα όπως τα ηλεκτρονικά βιβλία και η διασύνδεση των φορολογικών μηχανισμών με τα POS και τις βάσεις δεδομένων της φορολογικής διοίκησης. (Ακριβού Α, 2021)²⁵

Από την Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων δημοσιεύτηκαν στοιχεία για την φοροδιαφυγή στον Φ.Π.Α. το 2021.

Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά από τους ελέγχους που διενεργήθηκαν από την Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, διαπιστώθηκαν εκατοντάδες περιπτώσεις φοροδιαφυγής και αυτό αποδεικνύει ότι φοροδιαφυγή στη Ελλάδα και για το έτος 2021 ήταν σε υψηλά επίπεδα.

Έχουμε απάτες που αφορούν ΦΠΑ και άπατες που αφορούν γενικότερη φοροδιαφυγή. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία για το έτος 2021 της Α.Α.Δ.Ε., η Υπηρεσία Ελέγχου και Διασφάλισης Δημοσίων Εσόδων (ΥΕΔΔΕ), ολοκλήρωσε 1.078 ελέγχους για μεγάλη φοροδιαφυγή και διαπίστωσε παραβάσεις στις 951 υποθέσεις, δηλαδή το ποσοστό παραβατικότητας ήταν αρκετά υψηλό και φτάνει στο 88,2%.

Η φοροδιαφυγή που βεβαιώθηκε από τους ελέγχους αυτούς ήταν 723,5 εκατομμύρια ευρώ, ενώ οι έλεγχοι από την Υπηρεσία Ελέγχου και Διασφάλισης Δημοσίων Εσόδων συνεχίστηκαν και σε άλλες 1.435 υποθέσεις.

Από τις 178 υποθέσεις που ελέγχθηκαν, για φοροδιαφυγή Φ.Π.Α. και τελείωσαν το 2021, στις 139 διαπιστώθηκαν σοβαρές παραβάσεις εκτεταμένη και φοροδιαφυγή, δηλαδή ποσοστό παραβατικότητας 78,1% στο ΦΠΑ, και απενεργοποιήθηκαν τα ΑΦΜ των εμπλεκόμενων. φυσικών και νομικών προσώπων. (Sofokleousin, 2022)²⁶

²⁵<https://www.moneyreview.gr/business-and-finance/tax/58465/fpa-ta-opla-toy-tameioy-anakampsis-kata-tis-forodiatygis/>

²⁶<https://www.sofokleousin.gr/sta-ypsi-i-forodiatygi-kai-i-apati-ston-fpa-to-2021>

Σύμφωνα με άρθρο 11 του Ν. 4174/2013 η Φορολογική Διοίκηση δύναται να διενεργεί απενεργοποίηση των ΑΦΜ όταν διαπιστώνεται ότι ο φορολογούμενος έχει παύσει να ασκεί οικονομική δραστηριότητα ή ότι διαπράττει φοροδιαφυγή.

Οι φορολογούμενοι των οποίων απενεργοποιείται ο ΑΦΜ τους, δεν μπορούν να κάνουν φορολογικές δηλώσεις, να πάρουν φορολογική ενημερότητα, να εισπράξουν ποσά (π.χ. Α.Φ.Ε.Κ. Χρηματικά εντάλματα κ.τ.λ.), και να έχουν συναλλαγές με το Δημόσιο τομέα (π.χ. συμμετοχή σε διαγωνισμούς του Δημοσίου). (Σταματόπουλος Δημήτρης, Καραβοκύρης Αντώνης 2017).

Επίσης από ελέγχους που έγιναν από την Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων μέσα στο 2022 εντοπίστηκαν πολλές περιπτώσεις ξεπλύματος «μαύρου» χρήματος, και μεγάλης φοροδιαφυγής.

Συγκεκριμένα 81 υποθέσεις φοροφυγάδων και μεγαλοφειλετών σταλθήκαν για περαιτέρω έλεγχο στην Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες, για να ελεγχθούν και για ξέπλυμα «μαύρου» χρήματος, καθώς διαπιστώθηκε βεβαιωμένη φοροδιαφυγή για την κάθε υπόθεση πάνω από 50.000 ευρώ, και η συνολική οφειλή να φτάνει τα 17,27 εκατομμύρια ευρώ.

Επισημαίνεται ότι στο πλαίσιο καταπολέμησης της διακίνησης του μαύρου χρήματος σημαντικές αλλαγές έγιναν με το Ν. 4816/2021, ο οποίος τροποποίησε το νόμο που ίσχυε για το ξέπλυμα μαύρου χρήματος (Ν. 4557/2018) και άλλαξε, μεταξύ άλλων, τον κατάλογο των παραβάσεων που εντάσσονται στα «βασικά αδικήματα».

Η διαδικασία δίωξης για ξέπλυμα μαύρου χρήματος ενεργοποιείται εφόσον διαπιστωθεί η αποφυγή πληρωμής φόρων εισοδήματος, ΕΝΦΙΑ, ΦΠΑ, φόρου πλοίων. Επίσης δεν ισχύουν για τους κατηγορούμενους οι διατάξεις περί τραπεζικού, φορολογικού, τηλεπικοινωνιακού, χρηματιστηριακού και κάθε άλλου απορρήτου. (Κούρος Γ. 2022)²⁷

3.3 Φοροαποφυγή

Μια άλλη έννοια που πρέπει να γίνει διαφοροποίησή της από την φοροδιαφυγή είναι η φοροαποφυγή.

Η φοροαποφυγή είναι το σύνολο των νόμιμων ενεργειών των φορολογουμένων με τις οποίες προσπαθούν να αποφύγουν την βεβαίωση και την πληρωμή φόρων

²⁷<https://m.naftemporiki.gr/story/1856982/sunostismos-forofugadon-pou-elegxontai-gia-ksepluma>

εκμεταλλευόμενοι τα κενά (εσκεμμένα ή μη) της νομοθεσίας. Η φοροαποφυγή προϋποθέτει άριστη γνώση της φορολογικής νομοθεσίας. (Βαβούρας Ι. και Βαβούρα Χ. 2019, Χατζηδήμα Σταματίνα 2021).

Στην προσπάθεια των κυβερνήσεων να καλυφθούν αυτά τα κενά από την Ελληνική νομοθεσία μπήκε το άρθρο 38 του Ν.4174/2013 όπου προβλέπεται ότι η Φορολογική Αρχή κατά τον προσδιορισμό φόρου μπορεί να αγνοεί κάθε τεχνητή διευθέτηση ή σειρά διευθετήσεων που αποβλέπει σε αποφυγή της φορολόγησης και οδηγεί σε φορολογικό πλεονέκτημα.

Σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές ως «διευθέτηση» θεωρείται κάθε συναλλαγή, δράση, πράξη, συμφωνία, επιχορήγηση, συνεννόηση, υπόσχεση, δέσμευση ή γεγονός. Μια διευθέτηση μπορεί να περιλαμβάνει περισσότερα από ένα στάδια ή μέρη.

Η Φορολογική Αρχή αν διαπιστώσει πως ο φορολογούμενος έχει προβεί σε τεχνίτη ή τεχνητές διευθετήσεις τότε κατά τον προσδιορισμό του φόρου, δεν λαμβάνει υπόψη τυχόν διευθέτηση ή σειρά διευθετήσεων οι οποίες, έχουν συσταθεί με κύριο σκοπό την απόκτηση φορολογικού πλεονεκτήματος που ματαιώνει το αντικείμενο ή τον σκοπό των εφαρμοστέων φορολογικών διατάξεων, και υπολογίζει την φορολογική υποχρέωση βάσει των διατάξεων που θα τύγχαναν εφαρμογής εν απουσία της εν λόγω διευθέτησης και επιβάλλει και τις προβλεπόμενες κυρώσεις.

Επίσης πλέον με τις ισχύουσες διατάξεις Ν. 4172/2013, Ν.4174/2013 γίνεται έλεγχος των ενδοομιλικών συναλλαγών δηλαδή αν τηρείται η αρχή των ίσων αποστάσεων σύμφωνα με τις αρχές του Ο.Ο.Σ.Α. (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης) για τις συναλλαγές μεταξύ συνδεδεμένων επιχειρήσεων.

Έτσι γίνεται προσπάθεια να βρεθεί η φορολογητέα ύλη που ενώ έπρεπε να φορολογηθεί στην Ελλάδα, μέσω των υπερτιμολογήσεων ή υποτιμολογήσεων των συναλλαγών των συνδεδεμένων επιχειρήσεων, μεταφέρεται και φορολογείται σε άλλες χώρες όπου είναι χαμηλότεροι οι συντελεστές φορολόγησης.

Στις σύγχρονες οικονομίες για την φοροαποφυγή χρησιμοποιούνται οι «φορολογικοί παράδεισοι». Είναι κράτη που έχουν πολύ χαμηλούς φορολογικούς συντελεστές με αποτέλεσμα να ιδρύουν εκεί επιχειρήσεις από άλλες χώρες και την Ελλάδα και να καταβάλουν ελάχιστους ή καθόλου φόρους.

Οι χώρες αυτές δεν συνεργάζονται στην ανταλλαγή πληροφοριών για φορολογικές υποθέσεις, και συνήθως έχουν τραπεζικό απόρρητο και δεν παρέχουν πληροφορίες από τις τράπεζές τους.

Οι offshore ή όπως αλλιώς ονομάζονται «εξωχώριες εταιρείες», ιδρύονται και δραστηριοποιούνται σε τέτοια κράτη που προσφέρουν προνομιακή φορολογική μεταχείριση ή ακόμα και απαλλαγή από φορολογία. Τέτοια μέρη είναι ο Παναμάς, Λιβερία, τα Νησιά Κέιμαν κ.τ.λ. Συνήθως οι επιχειρήσεις αυτές δημιουργούνται για μικρό χρονικό διάστημα και δεν έχουν συνεχή επιχειρηματική δραστηριότητα.

Κάθε χρόνο δημοσιεύεται κατάσταση από τις Ελληνικές φορολογικές αρχές ποια είναι τα μη συνεργάσιμα κράτη και στα όποια συνήθως ιδρύονται τέτοιες εταιρείες .

Έτσι π.χ. με την απόφαση της Α.Α.Δ.Ε. Α.1246 -23 /11/ 2021 όπου δημοσιευτήκαν τα μη συνεργάσιμα κράτη μεταξύ άλλων αναφέρονται ο Άγιος Μαρτίνος, η Μαδαγασκάρη, οι Μαλδίβες, το Μάλι, ο Παναμάς, οι Σεϋχέλλες κτλ.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε την έκδοση Οδηγίας που έχει σαν στόχο τον περιορισμό της χρήσης οντοτήτων που στην ουσία είναι «κέλυφος» και χρησιμοποιούνται μόνο για φορολογικούς σκοπούς. Σκοπός είναι ο περιορισμός και η αποτροπή της χρήσης εικονικών επιχειρήσεων για φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή.

«Κέλυφος» είναι μια επιχείρηση που δεν έχει ουσιαστική επιχειρηματική δραστηριότητα αλλά χρησιμοποιείται από κάποιους σαν όχημα προκειμένου να αποκτήσουν φορολογικά πλεονεκτήματα καταστρατηγώντας τη φορολογική νομοθεσία

Τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει να ενσωματώσουν τα μέτρα αυτά στην φορολογική τους νομοθεσία έως τις 30/6/2023 και να τα εφαρμόσουν από 1/1/2024.

Οι εταιρείες αυτές που βρίσκονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση προσπαθούν να εκμεταλλευτούν τις συμβάσεις αποφυγής της διπλής φορολογίας προκειμένου να αποφύγουν την πληρωμή φόρων, χωρίς να έχουν πραγματική οικονομική δραστηριότητα. (Υπουργείο Οικονομικών Δ/νση Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων,2006)

Εκτός από τις «εξωχώριες εταιρείες» η Οδηγία που εκδόθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή περιλαμβάνει και τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης που έχουν προνομιακό φορολογικό καθεστώς δηλαδή ο συντελεστής φορολογίας εισοδήματος είναι μικρότερος κατά 60% από τον φορολογικό συντελεστή που έχουμε στην Ελλάδα. Παράδειγμα χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με προνομιακό υφολογικό καθεστώς είναι η Κύπρος και η Ιρλανδία με συντελεστή φορολογίας 12,5%, και η Βουλγαρία με συντελεστή φορολογίας 10% .

Υπάρχει διαφοροποίηση των offshore εταιρειών που μπορεί να μην έχουν καμία ουσιαστική δραστηριότητα, από μια επιχείρηση έχει έδρα και ασκεί πραγματική εμπορική δραστηριότητα σε χώρα με προνομιακό φορολογικό καθεστώς.

Πολλοί Έλληνες κυρίως μετά την έναρξη της κρίσης και λόγω της υψηλής φορολογίας στην Ελλάδα, μετέφεραν τη έδρα των επιχειρήσεων, για φορολογικούς σκοπούς, σε άλλα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπως η Κύπρος και η Βουλγαρία ή ίδρυσαν καινούργιες επιχειρήσεις με το ίδιο αντικείμενο εργασιών με τις Ελληνικές επιχειρήσεις τους.

Τις επιχειρήσεις αυτές που έχουν έδρα σε χώρες με προνομιακό φορολογικό καθεστώς χρησιμοποιούνται και σαν μέσο προκειμένου να μεταφέρουν τα κέρδη Ελληνικών επιχειρήσεων στο εξωτερικό. Οι εταιρείες που ανήκουν στον ίδιο όμιλο θεωρούνται συνδεδεμένες σύμφωνα με την Ελληνική φορολογική νομοθεσία.

Το άρθρο 2 του Ν. 4172/2013 ορίζει ποιες εταιρείες θεωρούνται συνδεδεμένες. Για παράδειγμα αν έχουμε τρεις εταιρείες Α, Β, Γ και ένα ποσοστό του κεφαλαίου τους 40% από την κάθε μία ανήκει στην εταιρεία Δ, τότε εταιρείες Α, Β, Γ, Δ, θεωρούνται συνδεδεμένα πρόσωπα και αποτελούν όμιλο επιχειρήσεων.

Έτσι έχουμε και την δημιουργία των εταιριών holding, Σύμφωνα με Γνωμοδότησή του το Ν.Σ.Κ. ορίζεται πως «holding» θεωρείται η εταιρία η οποία δεν ασκεί άμεσα κάποια εμπορική δραστηριότητα αλλά σαν αντικείμενο έχει τον έλεγχο άλλων εταιριών.

Οι εταιρίες holdings της Κύπρου έχουν το πλεονέκτημα ότι είναι εύκολο να ιδρυθούν και έχουν μηδενικό φόρο στα μερίσματα. Μέσω λοιπών των Κυπριακών εταιριών holdings προσπαθούν να εκμεταλλευτούν το ευνοϊκό φορολογικό καθεστώς της Κύπρου και τις διακρατικές συμβάσεις που έχει με άλλες χώρες.

Όμως στη Ελληνική φορολογική νομοθεσία προκειμένου να προσαρμοστεί στην νέα αυτή πραγματικότητα έχει προστεθεί το άρθρο 66 του Ν. 4172/2013 που αφορά τον έλεγχο των αλλοδαπών επιχειρήσεων.

Συγκριμένα στον άρθρο 66 του Ν. 4172/2013 (Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος) ορίζονται οι κανόνες με τους οποίους η Ελλάδα έχει δυνατότητα να φορολογήσει με τους ισχύοντες στην Ελλάδα φορολογικούς συντελεστές τα μη διανεμηθέντα κέρδη αλλοδαπού νομικού προσώπου ή νομικής οντότητας, στο όνομα του κυρίου Έλληνα φορολογουμένου μετόχου του, εφόσον ισχύουν σωρευτικά οι παρακάτω προϋποθέσεις:

α)ο Έλληνας φορολογούμενος συμμετέχει άμεσα ή έμμεσα με ποσοστό άνω του 50% στην Ελεγχόμενη Αλλοδαπή Εταιρεία,

β)η Ελεγχόμενη Αλλοδαπή Εταιρεία να βρίσκεται σε κράτος μη συνεργάσιμο ή υπάγεται σε προνομιακό φορολογικό καθεστώς (π.χ. Κύπρος και Βουλγαρία)

γ)άνω του 30% του εισοδήματος της Ελεγχόμενης Αλλοδαπής Εταιρείας προέρχεται από παθητικά εισοδήματα, δηλαδή τόκους, μερίσματα, δικαιώματα, εισόδημα

ακινήτων, ασφαλιστικές, τραπεζικές, διάφορες χρηματοοικονομικές δραστηριότητες και προέρχεται κατά το ήμισυ τουλάχιστον από συναλλαγές με συνδεδεμένες επιχειρήσεις και

δ) η Ελεγχόμενη Αλλοδαπή Εταιρεία δεν είναι εισηγμένη σε οργανωμένη αγορά.

Εκτός των ανωτέρω διατάξεων, το Ελληνικό Δημόσιο σύμφωνα και με το τι ισχύει Διεθνώς, προσπαθεί να σταματήσει ή να περιορίσει το φαινόμενο της φοροαποφυγής, με τον έλεγχο της πραγματικής τους εγκατάστασης των επιχειρήσεων και θέλει να φορολογήσει τα κέρδη τα οποία στέλνονται για φορολόγηση στην αλλοδαπή, που πολλές φορές είναι και κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στο άρθρο 4 παρ. 4 του Ν.4172/2013 ορίζονται οι προϋποθέσεις για την τεκμηρίωση της πραγματικής εγκατάστασης μιας επιχείρησης. Σε περίπτωση δηλαδή που διαπιστωθεί ότι η έδρα στην αλλοδαπή υπάρχει μόνο για φορολογικούς λόγους, η Ελληνική φορολογική αρχή μπορεί να ζητήσει την φορολόγηση των κερδών στην Ελλάδα.

Προκειμένου να διαπιστωθεί αν ο «τόπος άσκησης πραγματικής διοίκησης» είναι στην Ελλάδα ερευνάται ο τόπος συνεδριάσεων του Δ.Σ. και της Γενικής Συνέλευσης, που πραγματοποιείται η πραγματική Διοίκηση της επιχείρησης (τόπος υπογραφής συμβάσεων και πρακτικών εταιρείας, τήρηση των βιβλίων), που βρίσκονται οι εγκαταστάσεις της επιχείρησης, οι κινήσεις τραπεζικών λογαριασμών, η φορολογική κατοικία μελών Δ.Σ., ενώ συνεκτιμάται και η κατοικία της πλειοψηφίας των μετόχων ή εταίρων.(Δαλιάνης Γ. Σαμόλης Δ. Χατζόπουλος Ν. 2022)²⁸

Οι δύο έννοιες φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή, παρόλο που έχουν διαφορετικές επιπτώσεις για αυτούς που τις διαπράττουν (ποινικές ευθύνες και καταλογισμό προστίμων, φόρων) ως προς το αποτέλεσμα οι επιπτώσεις για τα δημόσια έσοδα είναι κοινές, δηλαδή η μη καταβολή φόρων και απώλεια εσόδων για το κράτος.

3.4 Παραοικονομία

Η παραοικονομία είναι μια άλλη συναφής έννοια με την οποία εννοούμε τις οικονομικές δραστηριότητες με τις οποίες δημιουργείται προστιθέμενη αξία που όμως δεν καταγράφεται στους Εθνικούς λογαριασμούς και συνεπώς δεν περιλαμβάνεται στο Α.Ε.Π. της χώρας. (Βαβούρας Ι. και Βαβούρα Χ. 2019, Χατζηδήμα Σταματίνα 2021).

²⁸<https://www.taxheaven.gr/circulars/39814/arora-steneyei-o-kloios-gia-etairieies-toy-exwterikoy-me-pronomiakh-forologhsh-p-x-kypros>

Τα φαινόμενα της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας πολλές φορές συνυπάρχουν χωρίς όμως να ταυτίζονται.

Η «φοροδιαφυγή» πολύ συχνά συγχέεται με την έννοια της παραοικονομίας, πράγμα το οποίο δεν ισχύει. Αυτές οι δυο έννοιες μπορούν να συνυπάρξουν αλλά όπως έχουμε αναφέρει προηγουμένως διαφέρουν και η ύπαρξη της μιας δεν σημαίνει και την σίγουρη ύπαρξη της άλλης. Είναι σημαντικό να τονίσουμε το ότι αυτές οι δύο έννοιες δεν συμπίπτουν απαραίτητα, αν και η φοροδιαφυγή σχετίζεται εν μέρει με την παραοικονομία.

Το γεγονός ότι υπάρχουν διάφοροι συνδυασμοί παραοικονομίας και φοροδιαφυγής, καθώς και ότι αυτά τα δυο μπορούν να εμφανιστούν με πολλές μορφές καθιστά τον έλεγχο και την καταπολέμηση δύσκολο εγχείρημα για την κυβέρνηση. Για παράδειγμα ως φοροδιαφυγή μπορεί να οριστεί η απόκρυψη εισοδήματος και άλλων φορολογητέων στοιχείων και η αποφυγή καταβολής φόρου (φόρου εισοδήματος, ΦΠΑ, παρακρατούμενων φόρων, δασμών, εισφορών, κ.λπ.). Αντίστοιχα ως παραοικονομία μπορεί να θεωρηθεί οποιαδήποτε δραστηριότητα η οποία δεν καταγράφεται στους Εθνικούς λογαριασμούς και θα έπρεπε να έχει καταγραφεί. Το φαινόμενο είναι πού περίπλοκο.

Η πολυπλοκότητα αυτή γίνεται φανερή και αποδεικνύεται από τις πολλές διαφορετικές μορφές αντικειμένων τα οποία επηρεάζει και αναλύσαμε προηγουμένως: Άμεσοι ή έμμεσοι φόροι, νομικά ή φυσικά πρόσωπα, διάφορα φορολογικά καθεστώτα, διάφορα είδη φόρου και επαγγελματικές ομάδες (εργαζόμενος - εργοδότης, αυτοαπασχολούμενοι, επιχειρηματίες, έμποροι, κατασκευαστές, δημόσιοι ή ιδιωτικοί υπάλληλοι). Δεδομένου της σύνδεσης και της πολυπλοκότητας αυτής ένα μέρος της προσπάθειας της κυβέρνησης έχει αναλωθεί στην έρευνα και την πάταξη της παραοικονομίας εκτός της φοροδιαφυγής.

Έτσι μπορεί να έχουμε περιπτώσεις που να υπάρχει φοροδιαφυγή χωρίς να υπάρχει παραοικονομία, να υπάρχει παραοικονομία και συγχρόνως να υπάρχει φοροδιαφυγή, ή και να υπάρχει παραοικονομία χωρίς να υπάρχει φοροδιαφυγή. (Βαβούρας Ι. και Βαβούρα Χ. 2019).

Η παραοικονομία αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά προβλήματα για την οικονομία του Ελληνικού κράτους. Είναι ένα φαινόμενο το οποίο υπήρχε και υπάρχει ακόμα στην χώρα μας. Πρώτη προσπάθεια εξάλειψης αυτού παρατηρείτε την δεκαετία του 80'. Ο Παυλόπουλος είναι ο πρώτος ο οποίος αρχίζει να ασχολείται με αυτό και σύμφωνα με

την έρευνά του το 1984 η παραοικονομία φτάνει σε ποσοστό 28,6% του ΑΕΠ (Παυλόπουλος, Π. 1988).

Πρωτιά στην παραοικονομία καταλαμβάνουν οι κατασκευαστικοί κλάδοι και των κατοικιών με 71% και 91% αντίστοιχα, ενώ ακολουθούν οι τομείς παροχής υπηρεσιών με 64,9% του ΑΕΠ.(I.O.B.E., 2001)

Μετά από έρευνες το Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (Κ.Ε.Π.Ε.) έβγαλε πόρισμα ότι το φαινόμενο αυτό της παραοικονομίας στο τέλος των 10 χρόνων άγγιξε το 27,6% και το 34,6% στις χρονολογίες 1982 και 1988. Στην συγκεκριμένη έρευνα τα αποτελέσματα διέφεραν, καθώς το μεγαλύτερο ποσοστό παραοικονομίας βρέθηκε στους τομείς της εκπαίδευσης και της υγείας. (Κανελλόπουλος Κ. , Κουσουλάκος Ι. και Ράπανος Β.,1995).

Οι έρευνες συνεχίστηκαν να υλοποιούνται από διάφορους Έλληνες ερευνητές. Μέσα από αυτές παρατηρήθηκε ότι το φαινόμενο είχε σταθεροποιηθεί. Πιο συγκεκριμένα την χρονική περίοδο 1958-1967 ήταν σταθερό στο 25% του ΑΕΠ και το 1968-1973 εμφάνισε πτωτική τάση με το ποσοστό να πέφτει από το 24,7% το 1968 στο 19,9% το 1973. Λίγο αργότερα το ποσοστό αρχίζει να αυξάνεται ξανά και για πρώτη φορά στην ιστορία του κράτους φτάνει τόσο υψηλά ποσοστά όπως 31,6% το 1987 και το 1988 (I.O.B.E., 2001) (Βαβούρας, Ι., Καραβίτης, Ν., & Τσούχλου Α., 1990).

Εδώ πρέπει να παρατηρηθεί ότι η αύξηση αυτή ταυτίζεται αντιστρόφως ανάλογα με το μέσο όρο του ρυθμού με τον οποίο αυξάνεται η επίσημη και νόμιμη οικονομία. Δηλαδή την περίοδο 1969-1973 στην οποία παρατηρείται η αύξηση της παραοικονομίας ταυτόχρονα έχουμε ελάττωση της ανάπτυξης της επίσημης οικονομίας. Εκείνη την χρονική περίοδο το Ελληνικό κράτος μόλις έχει βγει από την πετρελαϊκή κρίση, με αποτέλεσμα η οικονομία να βρίσκεται σε μια ευάλωτη θέση και να μην μπορεί να παρουσιάσει ανάπτυξη στον ΑΕΠ.

Η αδυναμία αυτή είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της φορολογίας και σε θέματα μισθοδοσίας μη ικανοποίηση των πολιτών και μη ταύτιση με της προσδοκίες τους. Αυτό το φαινόμενο παρατηρείται σε όλες τις περιπτώσεις που η οικονομία δεν εξελίσσεται και ταυτίζεται άμεσα με την αύξηση της παραοικονομίας. Όλα αυτά συνδυαστικά- αύξηση φόρων, χαμηλοί μισθοί, μη αύξηση του ΑΕΠ- δημιουργούν ένα έφορο έδαφος για την εμφάνιση της παραοικονομίας.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει ο βιομηχανικός τομέας του επίσημου ΑΕΠ, ο οποίος επηρεάζεται ανάλογα με το ποσοστό ευκαιριών απασχόλησης στην παραοικονομία. Τα σχετικά στοιχεία μας δείχνουν ότι η ευκαιρία για εργασία στην παραοικονομία στο

βιομηχανικό τομέα της Ελλάδας έχει μερίδιο 74%, σε σύγκριση με το Ηνωμένο Βασίλειο με μόνο 30,9%. Η εξήγηση αυτού του συμπεράσματος μπορεί να δικαιολογηθεί από το ότι το μέγεθος των ευκαιριών στην ελληνική άτυπη οικονομία το οποίο είναι 45% υψηλότερο από το Μ. Ηνωμένο Βασίλειο. Να σημειωθεί ότι η Ελλάδα είναι μια από τις ευρωπαϊκές χώρες με τη μεγαλύτερη εμφάνιση της παραοικονομίας. Χαρακτηριστικά μπορούμε να κάνουμε αναφορά στο ότι την περίοδο 2003-2015 η παραοικονομία μας έφτασε σε ποσοστό 25% του Α.Ε.Π., σε σύγκριση με το 19% κατά μέσο όρο στην Ένωση (Επαγγελματικό Επιμελητήριο Αθηνών, 2017).

Ως αποτέλεσμα, η Ελλάδα έχει ένα από τα υψηλότερα ποσοστά της άτυπης οικονομίας στην Ευρώπη. Λόγω της έλλειψης οικονομικών κλίμακας και επενδύσεων, η άτυπη οικονομία επηρεάζει φυσικά άμεσα και τη δημοσιονομική πολιτική κάθε χώρας, καθώς μειώνονται πολλοί δημόσιοι πόροι και μειώνεται επίσης και η παραγωγικότητα. Πιο συγκεκριμένα, οι αυξήσεις φόρων που συνυπάρχουν με την παραοικονομία μειώνουν περισσότερο το ΑΕΠ μακροπρόθεσμα.

Συγκεκριμένα, τα αποτελέσματα της έρευνας που έγινε από το ΕΕΑ (Επαγγελματικό Επιμελητήριο Αθηνών) παρουσιάζουν ότι οποιαδήποτε αύξηση φόρων, ακόμα και αν αυτή η αύξηση είναι 1%, μειώνει το ΑΕΠ 2,8% σε συνδυασμό με την παραοικονομία. Σε περίπτωση μη ύπαρξης της παραοικονομίας η μείωση του ΑΕΠ περιορίζεται στο 1,5%.

Το φαινόμενο αυτό συνοδεύεται με την αύξηση των συντελεστών φορολογίας φυσικών προσώπων και έτσι υπάρχει ένα επιπλέον κίνητρο για κάποιους να μπουκ στην δραστηριότητα της παραοικονομίας.

Είναι εύκολο να καταλάβει κανείς ότι αν δεν υπάρχει παραοικονομία στη χώρα, οι φορολογικοί συντελεστές θα κυμαινότουσαν πολύ χαμηλότερα. Η Ελλάδα θα είχε την ευκαιρία να επιτύχει τον δημοσιονομικό της στόχο νωρίτερα, με αποτέλεσμα η οικονομική της ανάκαμψη να ξεκινούσε γρηγορότερα. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι θα ήταν δυνατό να αποφευχθεί η μείωση του ΑΕΠ της χώρας έως και 7%.

Επομένως, κρίνεται απαραίτητο κατά την περίοδο δημοσιονομικής προσαρμογής το φαινόμενο της παραοικονομίας να ληφθεί σοβαρά υπόψη στις οικονομικές πολιτικές.

3.5 Αίτια φοροδιαφυγής

Η έκταση της φοροδιαφυγής εξαρτάται από την τάση των φορολογούμενων για φοροδιαφυγή αλλά και από την ικανότητα των φορολογικών αρχών να την αποκαλύπτουν και να την περιορίζουν.

Κάποιοι σημαντικοί παράγοντες που επηρεάζουν την φοροδιαφυγή είναι:

- Το επίπεδο της φορολογικής επιβάρυνσης. Όσο μεγαλύτερη είναι η φορολογική επιβάρυνση τόσο μεγαλύτερο κίνητρο υπάρχει για φοροδιαφυγή γιατί τόσο μεγαλύτερο θα είναι το όφελος για αυτούς που φοροδιαφεύγουν.

- Η δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών. Αν οι φορολογούμενοι θεωρούν ότι δεν γίνεται δίκαιη κατανομή τότε αυξάνεται η τάση για φοροδιαφυγή.

- Ο οργάνωση των φορολογικών υπηρεσιών και του ελεγκτικού μηχανισμού, και πόσο αποτελεσματικός είναι. Τα μέσα που διαθέτουν (τεχνολογικός εξοπλισμός πρόσβαση σε ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων και νόμων) και το μορφωτικό επίπεδο των υπαλλήλων και η συχνότητα εκπαίδευσης τους (π.χ. σεμινάρια, για τις αλλαγές στη νομοθεσία) .

- Το μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο των φορολογουμένων. Όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο αυτό τόσο μεγαλύτερη είναι η φορολογική συνείδηση των πολιτών γιατί καταλαβαίνουν ότι οι φόροι χρησιμοποιούνται για την χρηματοδότηση των δημοσίων δαπανών και την βελτίωση της κοινωνικής ευημερίας.

- Ο τρόπος με το οποίο διαχειρίζεται το κράτος το δημόσιο χρήμα και αν οι φορολογούμενοι έχουν εμπιστοσύνη στην κυβέρνηση. Αν η διαχείριση των δημοσίων εσόδων είναι προς όφελος του κοινωνικού συνόλου τότε αυξάνεται και η φορολογική συνείδηση των πολιτών.

- Η διάρθρωση του φορολογικού συστήματος δηλαδή τα είδη των επιβαλλόμενων φόρων (άμεσοι φόροι, έμμεσοι φόροι, παρακρτούμενοι, επιρριπτόμενοι φόροι) δεδομένου ότι σε κάθε είδος φόρου υπάρχει διαφορετική δυνατότητα φοροδιαφυγής. Έτσι παραβιάζονται οι αρχές της οριζόντιας και κάθετης φορολογικής δικαιοσύνης.

- Ο βαθμός οργάνωσης και ανάπτυξης της οικονομίας και της αγοράς, η λογιστική οργάνωση των επιχειρήσεων, το μέγεθος των επιχειρήσεων ο αριθμός των αυτοαπασχολούμενων. Όσο πιο οργανωμένη είναι η οικονομία και η αγορά τόσο μικρότερη είναι δυνατότητα για φοροδιαφυγή.

- Η διάρθρωση του εθνικού εισοδήματος δηλαδή οι πηγές εισοδήματος (εισοδήματα από μισθούς-συντάξεις, από επιχειρήσεις από ελευθέρους επαγγελματίες). Είναι φανερό ότι υπάρχει μικρότερη δυνατότητα φοροδιαφυγής στους μισθωτούς και τους συνταξιούχους από ότι στους ελευθέρους επαγγελματίες.

- Η ποιότητα της διακυβέρνησης δηλαδή η ύπαρξη ενός αποτελεσματικού δημόσιου τομέα και η διαχρονικά σταθερή πολιτική βούληση για την αντιμετώπιση του φαινομένου της φοροδιαφυγής.

- Η πολυνομία και η συχνή αλλαγή του φορολογικού συστήματος αυξάνει την τάση για φοροδιαφυγή. Οι πολλές αλλαγές του νομοθετικού πλαισίου, η συνεχής έκδοση ερμηνευτικών εγκυκλίων, τα κενά των νόμων η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος, επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό τη φοροδιαφυγή . (Σωτηρόπουλος, Χριστόπουλος, 2017)

Η πολυνομία είναι ένα χαρακτηριστικό του Ελληνικού φορολογικού συστήματος που υφίσταται διαχρονικά. Το 2021 ήταν το πιο «παραγωγικό» έτος της τελευταίας πενταετίας και σε αυτό μπορεί να βοήθησε και η πανδημία.

Σχετικά με την ψήφιση νόμων, προεδρικών διαταγμάτων, και με την έκδοση εγκυκλίων, αποφάσεων, διοικητικών λύσεων στο έτος 2021 έχουμε τα παρακάτω στοιχεία:

Ψηφίστηκαν 111 νέοι νόμοι, δημοσιεύθηκαν 102 Προεδρικά Διατάγματα. Από αυτά, τα εξήντα αφορούσαν φορολογικές, εργατικές, ασφαλιστικές και αναπτυξιακές διατάξεις. Οι περισσότεροι από τους νόμους που ψηφιστήκαν τροποποίησαν διατάξεις ήδη υφιστάμενων σημαντικών νόμων.

Οι φορολογικοί νόμοι οι οποίοι υπέστησαν τις περισσότερες τροποποιήσεις μέσα σε ένα έτος (2021) εμφανίζονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 3.1 Φορολογικοί νόμοι οι οποίοι υπέστησαν τις περισσότερες τροποποιήσεις το 2021

ΝΟΜΟΣ	ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ	ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ
4172/2013	Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος	12
4714/2020	Φορολογικές παρεμβάσεις για την ενίσχυση της αναπτυξιακής διαδικασίας	11
2859/2000	ΦΠΑ	11
4223/2013	ΕΝΦΙΑ	8
4174/2013	Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας	4
2961/2001	Κληρονομιές δωρεές γονικές παροχές	4
2960/2001	Τελωνειακός κώδικας	4

Πηγή: taxheaven.gr

Μετά την ψήφιση των νόμων είχαμε την έκδοση πάρα πολλών αποφάσεων και εγκυκλίων όπως συμβαίνει πάντα στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα εκδόθηκαν 2.493 εγκύκλιοι, αποφάσεις, ατομικές λύσεις, απαντήσεις Σ.ΛΟ.Τ., οι οποίες αφορούσαν σε εργατικά, ασφαλιστικά, φορολογικά, λογιστικά θέματα.

Ενδεικτικά αναφέρουμε πόσα από τα παραπάνω (εγκύκλιοι αποφάσεις κτλ.) εκδόθηκαν σε κάποιους τομείς και ανά τομέα:

Πίνακας 3.2 Αριθμός εγκύκλιων αποφάσεων που εκδόθηκαν το 2021 ανά τομέα

Τομείς	Πλήθος
Ασφαλιστικά - ΙΚΑ - ΤΕΒΕ - Λοιπά (ΠΡΟ ΕΦΚΑ)	12
Ασφαλιστικά ΕΦΚΑ	260
Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα	5
Εργατικά - Απασχόληση	213
Εταιρικό δίκαιο (ΑΕ-ΕΠΕ-ΙΚΕ)	29
Είσπραξη δημοσίων Εσόδων	135
Έλεγχος - Πρόστιμα - ΣΔΟΕ	29
Ελληνικά λογιστικά πρότυπα	70
Κώδικας Φορολογικών διαδικασιών ΚΦΔ	132
Μητρώο (Δ/νη φορολ. ελέγχων)	13
Τέλη και ειδικές Φορολογίες	63
Τελωνεία - Ειδικ. φόροι	176
Φ.Π.Α.	151
Φορολογία Εισοδήματος	404
Φορολογία Κεφαλαίου	49

Πηγή: taxheaven.gr

Εκτός από τα ανωτέρω είχαμε και τους κανονισμούς και οδηγίες που εξέδωσε η Ευρωπαϊκή Ένωση και επηρεάζουν άμεσα την ελληνική νομοθεσία, όπως και πλήθος δικαστικών αποφάσεων (ΣΤΕ, Αρείου Πάγου, Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει ότι το έτος 2021 μεγάλη παραγωγή νέων νόμων, αποφάσεων, κ.λπ. Όπως καταλαβαίνουμε έπρεπε οι επαγγελματίες (λογιστές, δικηγόροι) οι υπάλληλοι των οικονομικών υπηρεσιών και οι φορολογούμενοι να ενημερωθούν για τις αλλαγές αυτές και να τις εφαρμόσουν, πράγμα που είναι εξαιρετικά δύσκολο αν όχι αδύνατο.

Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο του συνεχούς μεταβαλλόμενου φορολογικού συστήματος υπάρχει και η απειλή των κυρώσεων σε περίπτωση που γίνουν λάθη. Υπάρχει όμως και η ευκαιρία για τους επιτηδείς να εκμεταλλευτούν τα κενά και τις ασάφειες της νομοθεσίας προς όφελός τους. Το φαινόμενο της συνεχούς παραγωγής και τροποποίησης της νομοθεσίας εμποδίζει την ανάπτυξη βοηθάει την φοροδιαφυγή και

δεν βοηθάει στην εμπέδωση του αισθήματος ασφάλειας των πολιτών. (Taxheaven 2022)²⁹

3.6 Συνέπειες της φοροδιαφυγής

Η συνεχής και διεξοδική μελέτη του φαινομένου της φοροδιαφυγής είναι απαραίτητη γιατί είναι ένα φαινόμενο που έχει και κοινωνική διάσταση, και επηρεάζει την παραγωγικότητα και την οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

Γι' αυτό είναι σημαντικό να προσδιοριστεί η έκταση του φαινομένου, οι κατηγορίες των επαγγελματιών και των πεδίων που η φοροδιαφυγή μπορεί να αναπτυχθεί ευκολότερα. Να μελετηθούν οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται από αυτούς που φοροδιαφεύγουν και να αναπτυχθούν αντίστοιχα τρόποι αντιμετώπισής τους. Να βρεθούν και να διορθωθούν νομοθετικές και οι οργανωτικές αδυναμίες.

Η φοροδιαφυγή έχει σαν συνέπεια την απώλεια εσόδων από το κράτος την διάβρωση της φορολογικής βάσης, και τη μη δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών. Επειδή χάνονται έσοδα, το κράτος προσπαθεί να τα καλύψει αυξάνοντας τους φορολογικούς συντελεστές.

Η φοροδιαφυγή στερεί έσοδα από το κράτος με άμεσο τρόπο με αποτέλεσμα την μη επίτευξη άλλων στόχων της οικονομικής πολιτικής όπως είναι οι επενδύσεις η απασχόληση. κτλ. ενώ επηρεάζει ταυτόχρονα και την πολιτική των δημοσίων δαπανών γιατί αναγκάζεται να παρέχει επιδόματα σε φορολογούμενους που αποκρύπτουν έσοδα και εμφανίζονται με μικρά εισοδήματα. Επίσης η μείωση των εσόδων αυξάνει τις ανάγκες για εξωτερικό δανεισμό.

Με την φοροδιαφυγή χάνεται η αποτελεσματικότητα των φορολογικών μέτρων αφού δεν επιτυγχάνονται οι αναμενόμενοι στόχοι των μέτρων που παίρνουν οι κυβερνήσεις.

Μια άλλη πολλή σημαντική συνέπεια της φοροδιαφυγής είναι ότι διαταράσσονται οι όροι του υγιούς ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων, γιατί επιχειρήσεις που αποφεύγουν την πληρωμή φόρων που έπρεπε να πληρώσουν, έχουν πλεονέκτημα έναντι των συνεπών επιχειρήσεων.

Από τις κυβερνήσεις γίνεται προσπάθεια το φορολογικό σύστημα να είναι έτσι δομημένο ώστε να υπάρχει προοδευτικότητα της φορολογίας για να επιβαρύνονται περισσότερο αυτοί που έχουν τα μεγαλύτερα εισοδήματα αφού αυτό θεωρείται πιο

²⁹<https://www.taxheaven.gr/news/57674/anaskophsh-nomooesias-etoys-2021-2-nomoi-kai-47-apofaseis-ana-ebdomada>

δίκαιο. Όμως η φοροδιαφυγή οδηγεί σε μείωση της προοδευτικότητας του φορολογικού συστήματος γιατί προκειμένου να μην μειωθούν τα έσοδά τους, οι κυβερνήσεις αυξάνουν τους έμμεσους φόρους λόγω της φοροδιαφυγής στους άμεσους.

Επίσης η φοροδιαφυγή έχει αρνητική επίδραση στη φορολογική συνείδηση των φορολογουμένων αφού οι συνεπείς φορολογούμενοι θεωρούν ότι αδικούνται. (Βαβούρας Ι. και Βαβούρα Χ., 2019, Χατζηδήμα Σ., 2021).

Η φορολογική επιβάρυνση είναι επί του παρόντος πολύ προοδευτική, ειδικά στα μεσαία εισοδήματα. Αυτή η προοδευτικότητα της φορολογικής επιβάρυνσης για τη μισθωτή εργασία επιδεινώνει τα πράγματα για την ελληνική αγορά εργασίας λόγω του γεγονότος ότι αυτή αρχίζει να αυξάνεται σε ένα επίπεδο που είναι πολύ κοντά στον κατώτατο μισθό. Το αποτέλεσμα είναι ότι ένας δυσανάλογα μεγάλος αριθμός μισθωτών συμπίεζεται ανάμεσα σε ένα στενό εύρος εισοδήματος που εκτείνεται από τον κατώτατο μισθό μέχρι το σημείο όπου η προοδευτικότητα των συντελεστών αρχίζει να αυξάνεται. Κάτω από αυτό το στενό εύρος ο κατώτατος μισθός αποκλείει τη νόμιμη μισθωτή απασχόληση και πάνω από αυτό το στενό εύρος η αυτοαπασχόληση προτιμάται έναντι της μισθωτής απασχόλησης. Οι αλλαγές στη φορολογική κλίμακα και στον κατώτατο μισθό επηρεάζουν επομένως τον πυρήνα της κατανομής των εργαζομένων και ως εκ τούτου έχουν τη δυνατότητα να προκαλέσουν πολύ μεγαλύτερη ζημιά από ότι σε άλλες χώρες όπου ο κατώτατος μισθός είναι υψηλότερος. Η μείωση του κατώτατου μισθού, ειδικά για τους νέους και τους άπειρους, όπως προτείνεται από τον ΟΟΣΑ και συγγραφείς οικονομικών βιβλίων, είναι ένα μέρος της λύσης. Ωστόσο, η αύξηση της προοδευτικότητας της φορολογικής κλίμακας ευρώ θα πρέπει επίσης να μειωθεί δραστικά προκειμένου να ενθαρρυνθεί η αύξηση των μισθωτών σε υψηλότερα εισοδηματικά κλιμάκια ώστε οι μισθωτοί να παίρνουν αρκετά περισσότερα από τον κατώτατο μισθό.

Ένα τέτοιο μέτρο θα μπορούσε να οδηγήσει σε αύξηση του μέσου δηλωθέντος μισθού στο βαθμό που πράγματι ένα σημαντικός αριθμός μισθωτών πηγαίνει σε αυτά τα υψηλότερα εισοδηματικά κλιμάκια, και είναι πιθανό ότι οι καθαρές εισπράξεις από τον φόρο εισοδήματος θα αυξάνονταν επίσης ακόμη και αν οι φορολογικοί συντελεστές ήταν μειωμένοι, εφόσον ισχύουν για τον αυξημένο μισθό αυξημένου πληθυσμού μεσαίων εισοδημάτων που δηλώνουν το μεγαλύτερο μέρος του εισοδήματός τους.

Ταυτόχρονα, θα μειωνόταν η εισοδηματική ανισότητα και θα αυξάνονταν τόσο οι μισθοί όσο και η απασχόληση. (Mitsopoulos M. , Pelagidis T., 2011)³⁰

Αυτή η εναλλακτική προσέγγιση για τη μείωση της προοδευτικότητας της φορολογικής νομοθεσίας θα ευθυγραμμίσει καλύτερα την ελληνική φορολογική νομοθεσία με τη φορολογική νομοθεσία που υπάρχει σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Αυτό θα ισοδυναμούσε με το να ζητάμε από τη συντριπτική πλειοψηφία των Ελλήνων που επί του παρόντος δεν πληρώνουν καθόλου φόρο εισοδήματος να πληρώσουν τουλάχιστον κάποια συμβολική συνεισφορά, όπως γίνεται σε χώρες όπως η Γαλλία και η Γερμανία για παράδειγμα. Επίσης, θα ήταν σύμφωνο με το γεγονός ότι παρόλο που ο ΟΟΣΑ διαπιστώνει ότι η προοδευτικότητα της φορολογικής κλίμακας είναι εξαιρετικά υψηλή στην Ελλάδα, το μέσο επίπεδο αυτής της κλίμακας είναι απλώς λίγο πάνω από το μέσο όρο για τα ανώτερα μεσαία εισοδήματα. Μια τέτοια εναλλακτική προσέγγιση είχαμε ουσιαστικά από έναν προτεινόμενο νόμο που αποσκοπούσε στην κατάργηση του μηδενικού φορολογικού συντελεστή έως και 12.000 ευρώ του ετήσιου εισοδήματος των αυτοαπασχολούμενων. Ο νόμος αυτός δεν ψηφίστηκε ποτέ μετά από πιέσεις από τα συνδικάτα αυτοαπασχολούμενων στην κυβέρνηση που πρότεινε το μέτρο. Οι νέοι φορολογικοί νόμοι που ψηφίστηκαν στοχεύουν να κάνουν τους φορολογούμενους να μαζεύουν αποδείξεις από υπηρεσίες αυτοαπασχολούμενων και ελεύθερων επαγγελματιών που μέχρι στιγμής είτε φαίνεται να φοροδιαφεύγουν είτε στην ουσία να απαλλάσσονται από τη δήλωση του πραγματικού τους εισοδήματος βάσει νόμου, όπως για παράδειγμα οι οδηγοί ταξί. Παρόλο που αυτά τα μέτρα μπορεί πράγματι να συμβάλουν στη μείωση των ανισοτήτων ενός φορολογικού συστήματος που μέχρι στιγμής επιβαρύνει δυσανάλογα τη φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων σε μικρό αριθμό μισθωτών μεσαίου έως υψηλού εισοδήματος που δηλώνουν κατά κύριο λόγο όλα τα εισοδήματά τους, αυτά τα μέτρα δεν θα μειώσουν την υπερβολική προοδευτικότητα του συστήματος φορολογίας εισοδήματος και επομένως δεν θα εξαλείψει το κίνητρο για απασχόληση μισθωτής εργασίας μόνο στο εισοδηματικό κλιμάκιο μεταξύ του κατώτατου μισθού και του επιπέδου του αφορολόγητου εισοδήματος.

³⁰<https://www.intereconomics.eu/contents/year/2011/number/2/article/the-real-cause-of-greek-debt-taxation-and-labour-market-distortions-in-greece.html>

Ο Οργανισμός Έρευνας και Ανάλυσης Διανέοσις τον Ιούνιο 2016 (επικαιροποιήθηκε τον Μάρτιο 2017) δημοσίευσε μελέτη με θέμα την «Η Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα». Στη μελέτη αυτή έγινε ανάλυση του φαινομένου της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα και παρουσιάζει τα οφέλη από την μείωση της φοροδιαφυγής. Οι ωφέλειες σύμφωνα με την μελέτη μπορεί είναι και άμεσες και έμμεσες.

Η πιο άμεση ωφέλεια είναι η αύξηση των φορολογικών εσόδων και αυτό θα περιορίσει την ανάγκη για δανεισμό της χώρας. Με την αύξηση των δημόσιων εσόδων θα μπορέσει να γίνει και μια πιο δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών αφού θα μπορούν να επιμεριστούν με βάση την πραγματική φοροδοτική ικανότητα των φορολογουμένων.

Μια έμμεση ωφέλεια από την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, είναι ότι μπορεί να δημιουργηθεί ένα πιο υγιές οικονομικό περιβάλλον και έτσι η κυβέρνηση θα μπορέσει να μειώσει τους φορολογικούς συντελεστές. Επίσης θα ενισχυθεί ο υγιής ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων και αυτό θα προσελκύσει νέες επενδύσεις.

Επιπλέον η πάταξη της φοροδιαφυγής και η αξιοποίηση των δημοσίων εσόδων σε κρίσιμους τομείς της κοινωνίας, όπως π.χ. η δημόσια εκπαίδευση και υγεία, θα ενισχυθεί το αίσθημα εμπιστοσύνης των φορολογουμένων απέναντι στο κράτος με συνέπεια να βελτιωθεί και το επίπεδο φορολογικής συνείδησης των πολιτών. (Dianeosis Οργανισμός Έρευνας και Ανάλυσης 2016),³¹

Το ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ έχει δημοσιεύσει το Μάιο του 2002 έρευνα με θέμα «Φοροδιαφυγή στις Ανώνυμες Εταιρίες: Εκτιμήσεις από τις εισαχθείσες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών» του Κ. Ν. Κανελλόπουλου (No 75).

Με την εργασία αυτή έγινε προσπάθεια μέτρησης της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα στηριζόμενη σε στοιχεία φορολογικών ελέγχων που έγιναν σε εταιρείες πριν την είσοδό τους στο ΧΑΑ τη δεκαετία του 1990. Από την έρευνα προέκυψε ότι το μέσο ποσοστό της φοροδιαφυγής ανέρχεται σε ποσοστό 20,4%.

Επειδή εάν δεν υπήρχε φοροδιαφυγή το δημόσιο θα εισέπραττε επιπλέον μόνο τα ποσά που αφορούν κύριους φόρους, μη υπολογίζοντας τα ποσά των προσαυξήσεων και προστίμων που καταλογίστηκαν, το ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης προσδιορίζεται σε 87%.

³¹ https://www.dianeosis.org/2016/06/tax_evasion_in_greece/

Το ποσοστό της φοροδιαφυγής που προκύπτει από την έρευνα αυτή παρόλο που δεν είναι ευκαταφρόνητο, φαίνεται να απέχει από την αντίληψη που υπάρχει ότι η φοροδιαφυγή στη Ελλάδα έχει τεράστιες διαστάσεις. Τέλος προκύπτει ότι όσο πιο κοντά στην είσοδο της εταιρίας στο ΧΑΑ έχει γίνει ο φορολογικός έλεγχος, τόσο πιο υψηλό είναι το ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης.

3.7 Τρόποι-Προσπάθειες Καταπολέμησης Φοροδιαφυγής

Υπάρχουν αρκετοί μέθοδοι για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Πολλοί από αυτούς έχουν δοκιμαστεί στην πράξη αφού έχουν εφαρμοστεί από τις κυβερνήσεις και τις αντίστοιχες φορολογικές αρχές, άλλοτε με επιτυχία και άλλοτε όχι.

Μια σημαντική προσπάθεια για μείωση της φοροδιαφυγής είναι η εντατικοποίηση των φορολογικών ελέγχων. Όσο περισσότεροι έλεγχοι γίνονται τόσο μεγαλύτερη η πιθανότητα εντοπισμού της φοροδιαφυγής. Επίσης οι φορολογούμενοι ξέροντας ότι υπάρχει μεγαλύτερη πιθανότητα να ελεγχθούν θα είναι πιο προσεκτικοί και θα αποφεύγουν απόκρυψη των εισοδημάτων τους και έτσι θα οδηγηθούμε σε βελτίωση του επιπέδου της φορολογικής συμμόρφωσης.

Σήμερα η επιλογή των υποθέσεων για έλεγχο από την Α.Α.Δ.Ε. γίνεται βασιζόμενη σε μεθόδους ανάλυσης κινδύνου και σε διασταύρωση πληροφοριών από άλλες πηγές (π.χ. τράπεζες, Ευρωπαϊκή Ένωση-VIES-ενδοκοινοτικές συναλλαγές κ.τ.λ.)

Επιπλέον, σήμερα η Ελλάδα συμμετέχει σε πολυμερείς ελέγχους κυρίως σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, με στόχο την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και της φορολογικής απάτης εκμεταλλευόμενη την τεχνογνωσία και την εμπειρία των φορολογικών αρχών και άλλων χωρών.

Πολυμερής είναι ο φορολογικός έλεγχος που γίνεται συντονισμένα και ταυτόχρονα από δύο ή περισσότερα κράτη σε μια επιχείρηση που δραστηριοποιείται στα κράτη αυτά και μπορεί να αφορά οποιοδήποτε φορολογικό αντικείμενο.

Ένας άλλος παράγοντας που μπορεί να βοηθήσει την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής είναι ένα δίκαιο σύστημα ποινών που να μην είναι τόσο αυστηρό ώστε να καταστρέφεται ο παραβάτης, αλλά ταυτόχρονα να επιβάλει τέτοιες ποινές που να αποτρέπουν τον πολίτη ή την επιχείρηση να φοροδιαφεύγει.

Επειδή όμως η ποικιλία των παραβάσεων είναι μεγάλη αλλά και το ύψος αυτών διαφέρει από περίπτωση σε περίπτωση, το να φτιαχτεί ένα δίκαιο και αποτελεσματικό σύστημα ποινών είναι ένα πρόβλημα που δύσκολα μπορεί να βρει τη λύση του.

Γι' αυτό έχει παρατηρηθεί ότι στην Ελλάδα έχουμε συνεχείς αλλαγές στο ποινολόγιο χωρίς ικανοποιητικά αποτελέσματα και βλέπουμε άλλοτε να παρατηρείται σημαντική αυστηροποίηση των ποινών και άλλοτε να έχουμε πολύ μεγάλη χαλάρωση.

Η απλοποίηση και σταθερότητα της φορολογικής νομοθεσίας θα μπορούσε να βοηθήσει στην μείωση της φοροδιαφυγής. Στη Ελλάδα όμως παρά τις συνεχείς υποσχέσεις από τις κυβερνήσεις παρατηρείται το αντίθετο φαινόμενο των συνεχών αλλαγών. Οι αλλαγές αυτές δυσκολεύουν τόσο τους φορολογούμενους-επιχειρηματίες που θέλουν να είναι συνεπείς στις υποχρεώσεις τους όσο και τους φοροτέχνες-λογιστές αλλά και τους υπαλλήλους των οικονομικών υπηρεσιών.

Μετά την έναρξη της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα και με την καθοδήγηση των Ευρωπαϊκών Θεσμών παρατηρήσαμε πολλές προσπάθειες για την μείωση του φαινομένου της φοροδιαφυγής, οι οποίες συνεχίζονται και σήμερα. Γίνανε αλλαγές στις φορολογικές υπηρεσίες, στην νομοθεσία, στην ψηφιοποίηση των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους πολίτες κτλ.

Ως προς τις αλλαγές των φορολογικών υπηρεσιών είχαμε την δημιουργία της Δ.Ο.Υ. Μεγάλων Επιχειρήσεων που είχε αρμοδιότητα για όλες της συναλλαγές με το Υπουργείο Οικονομικών των μεγάλων επιχειρήσεων (ακαθάριστα έσοδα πάνω από 20 εκ.€) όλης της Ελλάδας, καθώς και τον έλεγχο αυτών.

Το εγχείρημα αυτό απέτυχε λόγω της μεγάλης απόστασης πολλών επιχειρήσεων από την αρμόδια Δ.Ο.Υ. που έκαναν πολλές διαδικασίες χρονοβόρες και με αυξημένο κόστος για τις επιχειρήσεις.

Γι' αυτό είχαμε την μετατροπή της Δ.Ο.Υ. Μεγάλων Επιχειρήσεων σε Κέντρο Ελέγχου Μεγάλων Επιχειρήσεων (Κ.Ε.ΜΕ.ΕΠ) το οποίο στην ουσία αντικατέστησε τα Διαπεριφερειακά Ελεγκτικά Κέντρα Αθηνών και Θεσσαλονίκης και σαν αντικείμενο έχει μόνο τον έλεγχο των μεγάλων επιχειρήσεων όλης της Ελλάδας.

Ταυτόχρονα έχουμε την δημιουργία Κέντρου Ελέγχου Φορολογουμένων Μεγάλου Πλούτου (Κ.Ε.ΦΟ.ΜΕ.Π.), και ξεκινάει ο συστηματικός έλεγχος φυσικών προσώπων για την απόκρυψη εισοδημάτων.

Με το Ν. 4389/2016 συστάθηκε η Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ) η οποία άρχισε να λειτουργεί από 1/1/2017. Αποστολή της Α.Α.Δ.Ε. είναι ο προσδιορισμός, η βεβαίωση και η είσπραξη των φορολογικών, τελωνειακών και λοιπών δημοσίων εσόδων. Έτσι η βεβαίωση και είσπραξη των δημοσίων εσόδων έφυγε από την αρμοδιότητα του Υπουργείου Οικονομικών και εκχωρήθηκε σε μια Ανεξάρτητη Αρχή.

Η Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων έχει λειτουργική ανεξαρτησία, διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια και δεν υπόκειται σε έλεγχο ή εποπτεία από κυβερνητικά όργανα, κρατικούς φορείς ή άλλες διοικητικές αρχές, παρά μόνο σε κοινοβουλευτικό έλεγχο, σύμφωνα με τα οριζόμενα στον Κανονισμό της Βουλής και με τη διαδικασία που ορίζεται στις διατάξεις του άρθρου 4 του ν. 4389/2016. Ένα σημαντικό ζήτημα είναι να διατηρηθεί η ανεξαρτησία της, και βέβαια αυτό είναι κάτι το οποίο θα φανεί με το πέρασμα του χρόνου.

Σύμφωνα με το επιχειρησιακό σχέδιο της Α.Α.Δ.Ε. αποστολή της είναι να διασφαλίσει τα δημόσια έσοδα, ενισχύοντας τη φορολογική συμμόρφωση και καταπολεμώντας φαινόμενα φοροδιαφυγής και λαθρεμπορίου.

Ένας από τους στρατηγικούς της στόχους είναι η μεγιστοποίηση των δημοσίων εσόδων περιορίζοντας τα φαινόμενα της μη συμμόρφωσης και ενισχύοντας την οικειοθελή συμμόρφωση. (Επιχειρησιακό Σχέδιο Α.Α.Δ.Ε. 2021)

Είχαμε επίσης την δημιουργία της Φορολογικής και Τελωνιακής Ακαδημίας (ΦΟ.Τ.Α.). Ο στόχος της σύμφωνα με τον Οργανισμό της Α.Α.Δ.Ε. είναι να βρίσκει τις εκπαιδευτικές ανάγκες των υπαλλήλων της Α.Α.Δ.Ε. και να προσπαθεί για την διαρκή ανάπτυξή τους, με την επιτυχή διάχυση της γνώσης και της πληροφορίας μέσω του σχεδιασμού, κατάρτισης και υλοποίησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Έτσι γίνεται προσπάθεια να καλυφθεί μια πάγια ανάγκη για συνεχή εκπαίδευση του προσωπικού των φορολογικών υπηρεσιών, λαμβανομένου υπόψη και των αναγκών που δημιουργούνται λόγω της πολυνομίας και των συνεχών αλλαγών των νόμων. (Οργανισμός της Ανεξάρτητης Αρχής δημοσίων Εσόδων (Α.Α.Δ.Ε.)). Αριθ. ΦΕΚ: Β' 4738/26-10-2020)

Μια σημαντική αλλαγή η οποία έχει ξεκινήσει και ολοκληρώθηκε το 2022 σύμφωνα με την με αριθμ. Δ.ΟΡΓ.Α 1126918 ΕΞ 2020/27-10-2020 (Β' 4781/29-10-2020) της ΑΑΔΕ ΦΕΚ: Β' 4781/29-10-2020 που τροποποιεί τον Οργανισμό της Α.Α.Δ.Ε. είναι η δημιουργία έξι επιπλέον Ελεγκτικών Κέντρων (ΕΛ.ΚΕ.) τα οποία είναι Περιφερειακές Ελεγκτικές Υπηρεσίες και ο επιχειρησιακός στόχος τους είναι ο εντοπισμός και η πάταξη της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής και εν γένει κάθε μορφής απάτης σε βάρος των φορολογικών εσόδων.

Συστάθηκαν τέσσερα ΕΛ.ΚΕ. στην Αθήνα και δύο στην Θεσσαλονίκη και η λειτουργία άρχισε τους εντός του 2022. Έχουν σαν αρμοδιότητα μόνο τον έλεγχο των επιχειρήσεων και των φυσικών προσώπων, που θα φύγει από την αρμοδιότητα των αντίστοιχων Δ.Ο.Υ. Έτσι θα υπάρχει δυνατότητα το ελεγκτικό προσωπικό να διενεργεί

περισσότερους φορολογικούς ελέγχους, πιο ποιοτικούς και να μην απασχολείται σε αλλά αντικείμενα.

Εκτός από τις αλλαγές στην διάρθρωση των υπηρεσιών είχαμε και σημαντικές αλλαγές στη φορολογική νομοθεσία με την κατάργηση σημαντικών φορολογικών νομοθετημάτων και την ψήφιση νέων .

Συγκεκριμένα είχαμε την κατάργηση του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων (ΠΔ186/92), που αφορούσε την τήρηση των φορολογικών βιβλίων και έκδοση των φορολογικών στοιχείων από τις επιχειρήσεις, την κατάργηση του Κώδικα Διοικητικών και Ποινικών Κυρώσεων Ν.2523/1997 και του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος Ν.2238/92.

Σε αντικατάσταση αυτών των νόμων που καταργήθηκαν, ψηφιστήκαν ο Ν.4174/2013 Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας (Κ.Φ.Δ.) που περιέχει και το νέο ποινολόγιο, ο Ν. 4308/2015 Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα και ο Ν.4172/2013 που είναι ο νέος Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος. Στους νόμους αυτούς υπάρχουν κάποιες διατάξεις που προσπαθούν να περιορίσουν τη φοροδιαφυγή.

Η χρήση ηλεκτρονικών μέσων πληρωμής ή πληρωμή μέσω τραπεζών βοηθάει σε τεράστιο βαθμό στην ελάττωση της απόκρυψης εισοδημάτων, στη διαφάνεια των συναλλαγών και στην αύξηση των φορολογικών εσόδων.

Έτσι για την αύξηση τη χρήσης των ηλεκτρονικών μέσων πληρωμής προβλέπεται σύμφωνα με το άρθρο 15 του Ν 4172/2013 ότι οι φορολογούμενοι φυσικά πρόσωπα πρέπει να διενεργήσουν πληρωμές δαπανών τους με ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής για κάθε φορολογικό έτος σε ποσοστό τριάντα τοις εκατό (30%) του πραγματικού εισοδήματος που προέρχεται από μισθωτή εργασία – συντάξεις και επιχειρηματική δραστηριότητα.

Ως δαπάνες με ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής θεωρούνται δαπάνες απόκτησης αγαθών και λήψης υπηρεσιών στην ημεδαπή ή σε κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες καταβάλλονται με ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής, όπως, ενδεικτικά αλλά όχι περιοριστικά, είναι οι πληρωμή με κάρτες, πληρωμή μέσω λογαριασμού πληρωμών Παροχών Υπηρεσιών Πληρωμών του ν. 4537/2018 και χρήση ηλεκτρονικού πορτοφολιού.

Αν δεν επιτευχθεί αυτό το ποσοστό των δαπανών (30%) από τους φορολογούμενους, (φυσικά πρόσωπα) προβλέπεται επιπλέον φορολογική επιβάρυνση.

Επίσης για τις επιχειρήσεις προβλέπεται σύμφωνα με το άρθρο 23 του Ν.4172/2013 ότι δεν αναγνωρίζεται για έκπτωση από τα ακαθάριστα έσοδα κάθε είδους δαπάνη που

αφορά σε αγορά αγαθών ή λήψη υπηρεσιών αξίας άνω των πεντακοσίων (500) ευρώ, εφόσον η τμηματική ή ολική εξόφληση δεν έγινε με τη χρήση τραπεζικού μέσου πληρωμής.(ASTbooks, 2017)

Τέλος υπάρχει η διενέργεια λοταρίας με δημόσιες κληρώσεις για τις συναλλαγές που πραγματοποιούνται με ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής, με χρηματικά έπαθλα τα οποία μάλιστα από το 2022 είναι αυξημένα.

Ένα μεγάλο έργο που έχει ξεκινήσει από την Α.Α.Δ.Ε. είναι η ψηφιοποίηση υπηρεσιών που αφορούν την εκπλήρωση των φορολογικών υποχρεώσεων των φορολογουμένων. Το έργο αυτό έχει τρία σκέλη:

- Τα Ηλεκτρονικά βιβλία (my Data),
- την Ηλεκτρονική τιμολόγηση και
- τις Online ταμειακές μηχανές.

Τα Ηλεκτρονικά Βιβλία (my data), αποτελούν μια ψηφιακή πλατφόρμα για την εκπλήρωση των φορολογικών υποχρεώσεων των επιχειρήσεων, η οποία βελτιώνει την εξυπηρέτηση των επιχειρήσεων, μειώνει το διοικητικό κόστος τους και ενισχύει τη διαφάνεια των συναλλαγών, προσφέροντας ένα ψηφιακό περιβάλλον για την τιμολόγηση των αγαθών και των υπηρεσιών.

Η δημιουργία των ηλεκτρονικών βιβλίων είναι μια εφαρμογή με την ονομασία my DATA (my Digital Accounting and Tax Application). Το my DATA είναι ένα σημαντικό κομμάτι του εκσυγχρονισμού των φορολογικών αρχών. Αποτελεί την νέα ηλεκτρονική πλατφόρμα με την οποία η ΑΑΔΕ εισάγει εφαρμογή για τα ηλεκτρονικά βιβλία για τις επιχειρήσεων.³²

Τα ηλεκτρονικά βιβλία μαζί με την ηλεκτρονική τιμολόγηση, αποτελούν ένα πολύ σημαντικό βήμα ψηφιακού μετασχηματισμού της Φορολογικής Διοίκησης που θα βοηθήσει τόσο τις επιχειρήσεις όσο και τις φορολογικές αρχές. Στόχος είναι η δημιουργία και παροχή μιας ψηφιακής πλατφόρμας για την εκπλήρωση των φορολογικών υποχρεώσεων των επιχειρήσεων, που θα οδηγήσει σε αυτόματη συμπλήρωση των φορολογικών δηλώσεων και θα περιορίσει τις υποχρεώσεις που έχουν σήμερα οι επιχειρήσεις, όπως η υποβολή Καταστάσεων Πελατών – Προμηθευτών .

³² <https://www.aade.gr/mydata>

Άρα τελικά θα υπάρχει μείωση του διοικητικού κόστους των επιχειρήσεων, και παράλληλα με τα ηλεκτρονικά βιβλία ενισχύεται η διαφάνεια των συναλλαγών, σε ένα ψηφιακό περιβάλλον συνεργασίας των επιχειρήσεων για την τιμολόγηση των αγαθών και των υπηρεσιών.

Μέσω της ηλεκτρονικής τιμολόγησης και των Online ταμειακών μηχανών θα πραγματοποιείται η διαβίβαση των παραστατικών σε πραγματικό χρόνο και ανά συναλλαγή (one by one). Τα οφέλη για την φορολογική διοίκηση θα είναι η καλύτερη στόχευση των υποθέσεων που επιλέγονται προς έλεγχο. Επίσης, μπορεί να λειτουργήσει σαν μηχανισμός οικειοθελούς συμμόρφωσης και πρόληψης της φοροδιαφυγής και του λαθρεμπορίου.

Ο ελεγκτικός μηχανισμός θα έχει πρόσβαση σε πληροφορίες που θα επιτρέπουν τη διενέργεια διασταυρώσεων και ελέγχων με αποτέλεσμα τη μείωση της φοροδιαφυγής, και τον εντοπισμό των παράνομων συναλλαγών.

Ένας από τους στόχους του έργου αυτού είναι η μείωση των πλαστών και εικονικών τιμολογίων, που προκαλούν τεράστιες ζημιές στα δημόσια έσοδα. Ο περιορισμός των εικονικών και πλαστών τιμολογίων θα βοηθήσει και στη μείωση της φοροδιαφυγής αλλά και στο κλίμα εμπιστοσύνης ανάμεσα στις ελεγκτικές αρχές και στις επιχειρήσεις.

Η Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων θα γνωρίζει σε πραγματικό χρόνο τις συναλλαγές μεταξύ των επιχειρήσεων με αποτέλεσμα την άμεση διασταύρωση και των εντοπισμό συναλλαγών που χρειάζονται έλεγχο. Έτσι θα μπορέσουν γίνουν πιο άμεσοι, περισσότεροι και στοχευμένοι έλεγχοι.

Η φορολογική διοίκηση πλέον θα μπορεί να προσδιορίσει με μεγαλύτερη ακρίβεια τα φορολογικά της έσοδα και τα έσοδα των επιχειρήσεων, και έτσι θα έχουμε και μια καλύτερη επιλογή των υποθέσεων που αξίζει να ελεγχθούν, καθώς θα υπάρχουν στοιχεία που δείχνουν ότι πιθανολογείται παραβατικότητα. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε επόμενο στάδιο σε ένα δικαιότερο και απλούστερο σύστημα φορολόγησης των επιχειρήσεων.

Βέβαια η φορολογικές αρχές έχουν υποχρέωση να εποπτεύουν την ορθή εφαρμογή του νέου αυτού ψηφιακού συστήματος δηλαδή τα στοιχεία που θα στέλνονται στο νέο σύστημα από τις επιχειρήσεις καθώς και την έγκαιρη υποβολή τους.

Τα Ηλεκτρονικά Βιβλία (mydata), είναι μια εφαρμογή με τα πλεονεκτήματα που αναφέρθηκαν παραπάνω που όμως βρίσκεται ακόμη σε αρχικά στάδια και θα χρειαστεί ακόμα πολλή δουλειά για να βοηθήσει στον φορολογικό έλεγχο. Όμως ήδη προχωράει

με γρήγορα βήματα και ο προγραμματισμός των επόμενων σταδίων αφήνει αισιόδοξα μηνύματα.

Επίσης το οικονομικό επιτελείο της κυβέρνησης αφού θα ξέρει σε πραγματικό χρόνο στοιχεία για την επιχειρηματική δραστηριότητα, θα βοηθηθεί στην καλύτερη χάραξη της οικονομικής πολιτικής αφού οι αποφάσεις του θα βρίσκονται όσο το δυνατόν πιο κοντά την οικονομική πραγματικότητα.

Η ηλεκτρονική τιμολόγηση θα βοηθήσει την οικειοθελή συμμόρφωση των φορολογουμένων με την ισχύουσα φορολογική νομοθεσία, και θα είναι ευκολότερη η συμμόρφωση των επιχειρήσεων με τις υποχρεώσεις τους αφού θα μπορεί να γίνεται εκ των προτέρων συμπλήρωση των δηλώσεων ΦΠΑ.

Άλλα πλεονεκτήματα που θα έχει για τις επιχειρήσεις η ηλεκτρονική τιμολόγηση θα είναι η μείωση των χρόνων πληρωμής, η μείωση του κόστους εκτύπωσης, επεξεργασίας και διασταύρωσης των δεδομένων τιμολόγησης και αρχειοθέτησης, αφού θα γίνονται όλα ηλεκτρονικά. Έτσι θα αντισταθμιστεί μεσοπρόθεσμα ένα μεγάλο μέρος του κόστους που θα έχουν οι επιχειρήσεις για να προσαρμόσουν τα προγράμματά τους.

Η έκδοση ηλεκτρονικών τιμολογίων σε συνδυασμό με τη διαβίβαση των δεδομένων για κάθε συναλλαγή θα δώσει την δυνατότητα στις φορολογικές αρχές να ελέγχει σε πραγματικό χρόνο αν υπάρχουν διαφορές μεταξύ του Φ.Π.Α. που δηλώθηκε και του ΦΠΑ που αποδόθηκε από τις επιχειρήσεις σύμφωνα με το κάθε τιμολόγιο που εκδίδεται, βελτιώνοντας τις δυνατότητες της φορολογικής διοίκησης να προλαμβάνει και την απάτη στον ΦΠΑ.

Αντίστοιχη προσπάθεια βλέπουμε ότι γίνεται και στην Γαλλία για την ηλεκτρονική τιμολόγηση. Η Γαλλία ζήτησε και πήρε την έγκριση από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (Απόφ. 133/2022) για την υποχρεωτική ηλεκτρονική τιμολόγηση μεταξύ των επιχειρήσεων. Στη Γαλλία πιστεύουν ότι υποχρεωτική ηλεκτρονική τιμολόγηση θα βοηθήσει πολύ στην καταπολέμηση και τον περιορισμό της φοροδιαφυγής και της απάτης ΦΠΑ. (Taxheaven 2022)³³.

Προσπάθειες για ηλεκτρονική τιμολόγηση γίνονται και από άλλες χώρες τόσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και τρίτες χώρες. Ενδεικτικά μπορούμε να αναφέρουμε τα

³³<https://www.taxheaven.gr/news/58023/ypoxrewtikh-hlektronikh-timologhsh-b2b-kai-sth-gallia>

κράτη προσπαθούν να εφαρμόσουν την ηλεκτρονική τιμολόγηση και το στάδιο που βρίσκονται

Πίνακας 3.3 Χώρες και στάδιο ηλεκτρονικής τιμολόγησης

Χώρα	Στάδιο ηλεκτρονικής τιμολόγησης
Βέλγιο	Εφαρμογή της υποχρεωτικής ηλεκτρονικής τιμολόγησης B2B από τον Ιούλιο του 2023
Βουλγαρία	Δημόσια διαβούλευση για ηλεκτρονική τιμολόγηση B2B
Ισπανία	Από τον Ιανουάριο του 2024
Ιταλία	Υποχρεωτική ηλεκτρονική τιμολόγηση από τον Ιούλιο του 2022 για εταιρείες που πωλούν αγαθά στο Σαν Μαρίνο. Η υποχρεωτική χρήση του Fattura PA για διασυνοριακές συναλλαγές μετατέθηκε για τον Ιούλιο του 2022.
Λετονία	Πρόταση για ηλεκτρονικά τιμολόγια B2B έως τον Ιανουάριο του 2025
Λουξεμβούργο	Προαιρετική ηλεκτρονική τιμολόγηση B2B από τον Ιανουάριο του 2022
Νέα Ζηλανδία	Από 31η Μαρτίου 2022 (B2G)
Σερβία	B2G: 1η Μαΐου 2022 B2B: Από 1η Ιανουαρίου 2023
Ρουμανία	Ηλεκτρονική καταχώριση τιμολογίων από την 1η Δεκεμβρίου 2021, υποχρεωτική εφαρμογή της ηλεκτρονικής τιμολόγησης B2B και της αναφοράς σε πραγματικό χρόνο από το 2023 (Taxheaven 2022) ³⁴

Πηγή: taxheaven.gr

Έχουν αναπτυχθεί πρωτοβουλίες καταπολέμησης της φοροδιαφυγής και στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ψήφισε τον Φεβρουάριο του 2022 την εναρμόνιση της πανευρωπαϊκής ηλεκτρονικής τιμολόγησης και τη θέσπιση ενός προτύπου ηλεκτρονικής τιμολόγησης.

Επειδή παρατηρήθηκε ότι τα κράτη ήδη χρησιμοποιούν νέες τεχνολογίες προκειμένου να είναι πιο αποτελεσματικοί οι έλεγχοι των εγχώριων αγορών τους για φορολογικά θέματα, διαπιστώθηκε ότι πρέπει να ενισχυθεί ο συντονισμός μεταξύ τους στο θέμα αυτό, συνεπώς πρέπει να υπάρχει ένα ταχύτερο σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών για τις συναλλαγές ΦΠΑ εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για να είναι διαλειτουργικό με τους μηχανισμούς των κρατών μελών θα πρέπει να επεκταθεί η ηλεκτρονική τιμολόγηση και να δημιουργηθεί ένα πρότυπο ηλεκτρονικής τιμολόγησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ώστε οι πληροφορίες που περιέχονται σε ένα ηλεκτρονικό

³⁴<https://www.taxheaven.gr/news/58611/hlektronikh-timologhsh-se-poio-stadio-brisketai-h-ylopoihs-se-diafores-xwres-pagkosmiws-kai-pws-antimetwpizetai-h-efarmogh-ths>

τιμολόγιο, να είναι ίδιες για όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ώστε να βελτιωθεί η διαφάνεια των εμπορικών συναλλαγών και να περιοριστούν οι απάτες. (Taxheaven 2022)³⁵

Επίσης ψηφίστηκε η διεύρυνση της εφαρμογής του ΦΠΑ One-Stop Shop (OSS), δηλαδή να γίνεται η χρέωση και είσπραξη του ΦΠΑ εντός του κράτους μέλους προορισμού από τον προμηθευτή.

Μια άλλη πρωτοβουλία είναι η Διαδικτυακή πύλη πληροφοριών. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο πρότεινε να βελτιωθεί η βάση δεδομένων Taxes in Europe, και να αναπτυχθεί μια διαδικτυακή πύλη πληροφοριών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον ΦΠΑ των επιχειρήσεων. Η δικτυακή πύλη αυτή θα δίνει άμεση πρόσβαση σε επικαιροποιημένες πληροφορίες σχετικά με το σύστημα του ΦΠΑ στα κράτη μέλη.

Συγκεκριμένα η βάση δεδομένων έχει πληροφορίες για τους συντελεστές ΦΠΑ που ισχύουν σε κάθε κράτος μέλος καθώς και τις προϋποθέσεις για την απαλλαγή από τον ΦΠΑ των αγαθών και των υπηρεσιών. Έτσι πιστεύουν ότι η διαδικτυακή αυτή πύλη θα βοηθήσει τις διασυνοριακές συναλλαγές, την αύξηση των εσόδων των κρατών από Φ.Π.Α., και θα μειώσει τη διοικητική επιβάρυνση των επιχειρήσεων.

Σχετικά με το σημαντικό πρόβλημα της διασυνοριακής απάτης στον τομέα του ΦΠΑ δηλαδή της απάτης carousel η οποία μπορεί να καταπολεμηθεί με την εφαρμογή αποτελεσματικών μηχανισμών ανταλλαγής πληροφοριών και τη χρήση κατάλληλων οικονομικών, και τεχνολογικών μέσων, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο επισημαίνει την ανάγκη να υπάρχουν αυστηρά πρότυπα για τις δηλώσεις ΦΠΑ· και είναι αναγκαίο να γίνει από την Επιτροπή μελέτη επιπτώσεων και αξιολόγησης της δημιουργίας ενός μηχανισμού αντιστροφής της επιβάρυνσης σε αρκετά κράτη μέλη μετά την εφαρμογή της οδηγίας του Συμβουλίου σχετικά με την προσωρινή εφαρμογή ενός γενικευμένου μηχανισμού αντιστροφής της επιβάρυνσης για τις παραδόσεις αγαθών και την παροχή υπηρεσιών που υπερβαίνουν ένα ορισμένο όριο. (Taxheaven 2022)³⁶

³⁵<https://www.taxheaven.gr/news/58349/hlektronikh-timologhsh-epektash-kai-oespish-enos-protypoy-paneyrwpaika-proteinei-to-eyrwpaiiko-koinoboylio-ek-poiies-metarryomiseis-proteinei-sto-fpa>

³⁶<https://www.taxheaven.gr/news/58349/hlektronikh-timologhsh-epektash-kai-oespish-enos-protypoy-paneyrwpaika-proteinei-to-eyrwpaiiko-koinoboylio-ek-poiies-metarryomiseis-proteinei-sto-fpa>

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το Δεκέμβριο του 2021 ανέλαβε μια πρωτοβουλία στο πλαίσιο της εργαλειοθήκης μέτρων ώστε να καταπολεμηθεί το φαινόμενο των καταχρηστικών φορολογικών πρακτικών. Δηλαδή τον περιορισμό της χρήσης εικονικών επιχειρήσεων για αθέμιτους φορολογικούς σκοπούς. Έχει διαπιστωθεί ότι ορισμένες επιχειρήσεις μεταφέρουν έσοδα προς εικονικές οντότητες σε χώρες με μηδενική ή πολύ χαμηλή φορολογία ή όπου είναι εύκολο να αποφευχθεί η καταβολή φόρων. Ακόμη και φυσικά πρόσωπα χρησιμοποιούν εικονικές οντότητες με σκοπό να αποφεύγουν την φορολόγησή των περιουσιακών τους στοιχείων και των ακίνητων τους.

Έτσι πρότείνει να γίνει μια διεθνή συμφωνία για ελάχιστη φορολόγηση των πολυεθνικών επιχειρήσεων και η πρόταση αυτή αφού εγκριθεί από τα μέλη θα τεθεί σε ισχύ από το 2024.

Μέσα στο 2022, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα παρουσιάσει άλλη μια πρόταση που θα αφορά τη διαφάνεια, η οποία θα υποχρεώνει τις μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες να δημοσιεύουν τους πραγματικούς φορολογικούς συντελεστές τους. Θα αφορά και την 8η οδηγία για τη διοικητική συνεργασία, η οποία θα δίνει στις φορολογικές διοικήσεις πληροφορίες που χρειάζονται για κρυμμένα περιουσιακά στοιχεία.

Θα υπάρξει και πρωτοβουλία και για την αντιμετώπιση των εικονικών οντοτήτων εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σύμφωνα με τον Βάλντις Ντομπρόβσκις, (Εκτελεστικός αντιπρόεδρος για μια Οικονομία στην Υπηρεσία των Ανθρώπων), οι εικονικές εταιρείες αποτελούν έναν εύκολο τρόπο να αποφεύγουν κάποιοι τις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Έχει παρατηρηθεί ότι η χρήση εικονικών εταιρειών έχει δημιουργήσει πολλά οικονομικά σκάνδαλα.

Αυτό έχει δυσμενείς επιπτώσεις και στην οικονομία και στην κοινωνία στο σύνολό της, με συνέπεια την πρόσθετη επιβάρυνση για τους φορολογούμενους. Στόχος είναι οι φορολογικές αρχές των κρατών να μπορούν να εντοπίζουν όσο γίνεται πιο εύκολα τις περιπτώσεις φοροδιαφυγής μέσω εικονικών εταιρειών και όλοι να καταβάλλουν το μερίδιο των φόρων που τους αναλογεί.

Επίσης σύμφωνα με τον Επίτροπο Οικονομίας, κ. Πάολο Τζεντιλόνι με την πρόταση Ευρωπαϊκής Επιτροπής και τα πρότυπα διαφάνειας που προβλέπονται, θα βοηθηθούν οι φορολογικές αρχές των κρατών μελών να εντοπίζουν ευκολότερα τις εικονικές

εταιρείες στα πλαίσια του αγώνα κατά της φοροαποφυγής και της φοροδιαφυγής που γίνεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση. (Monnet J., 2021).³⁷

Σαν συμπέρασμα μπορούμε να πούμε ότι η αποτελεσματικότητα του φορολογικού συστήματος εξαρτάται από το οικονομικό περιβάλλον, καθώς και από τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των φορολογουμένων. Η βιωσιμότητα ενός φορολογικού συστήματος συνίσταται στη δίκαιη κατανομή της φορολογικής επιβάρυνσης. Η δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών αποτελεί πρόδρομο του συμβιβασμού του φορολογούμενου, με συνεπή συμπεριφορά απέναντι στις φορολογικές του υποχρεώσεις, ενώ τονίζει τη σημασία ενός δίκαιου φορολογικού συστήματος. (Βαρώτσης Ν. και Κατερέλος Ι. 2018)³⁸

3.8 Ανακεφαλαίωση

Οι πολίτες προσπαθούν να αποφύγουν την πληρωμή των φόρων διαχρονικά και βρίσκουν διάφορους τρόπους. Εκτός από την φοροδιαφυγή έχουμε την φοροαποφυγή και την παραοικονομία. Είναι συναφείς έννοιες και παρά τις διαφορές τους έχουν ίδιες επιπτώσεις για το κράτος δηλαδή την απώλεια εσόδων.

Οι συνέπειες της φοροδιαφυγής επηρεάζουν και την οικονομική και την κοινωνική πολιτική των κυβερνήσεων τις οποίες και δυσκολεύουν. Γι' αυτό γίνονται συνεχώς προσπάθειες για τον περιορισμό του φαινομένου από όλες τις κυβερνήσεις και ακόμα περισσότερο στην Ελλάδα μετά την έναρξη της οικονομικής κρίσης.

³⁷ <https://www.taxheaven.gr/news/57591/tax-flash-dhmosieysh-protashs-ths-eyrwpaikhs-epitrophs-gia-thn-katapolemshs-ths-kataxrhshs-eikonikwn-ontothtwn-gia-aoemitoys-forologikoys-skopouys>

³⁸ https://www.researchgate.net/publication/339002370_Tax_behaviour_relating_to_the_review_of_a_revised_regional_tax_policy_a_study_in_Greece

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

ΜΕΛΕΤΗ-ΕΡΕΥΝΑ

4.1 Μεθοδολογία έρευνας

4.1.1. Σκοπός και ερευνητικά ερωτήματα

Η παρούσα έρευνα έχει ως κύριο στόχο την καταγραφή της γνώμης υπαλλήλων της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων για την φοροδιαφυγή στην Ελλάδα, τα βασικά αίτια, την ισχύουσα κατάσταση στις οικονομικές υπηρεσίες, και τις προσπάθειες που γίνονται για την αντιμετώπισή της τα τελευταία χρόνια, από τις φορολογικές αρχές.

Η έρευνα έχει πραγματοποιηθεί σε υπαλλήλους της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων. Τα θέματα που ερευνούμε είναι:

Κατά πόσο επηρεάζει την τάση για φοροδιαφυγή η υψηλή φορολογική επιβάρυνση; δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών; η πολυνομία και οι συχνές μεταβολές της φορολογικής νομοθεσίας,

Πόσο ικανοποιητικοί είναι οι ελεγκτικοί μηχανισμοί και η υπάρχουσα φορολογική νομοθεσία και αν μπορούν να περιορίσουν το φαινόμενο της φοροδιαφυγής.

Αν είναι ικανοποιητικές οι προσπάθειες που γίνονται από τις φορολογικές αρχές για τον εκσυγχρονισμό και την βελτίωση των υπηρεσιών και των εργαλείων στον περιορισμό του φαινομένου.

4.1.2 Ερευνητική μέθοδος

Το δείγμα της έρευνας ήταν κυρίως υπάλληλοι και προϊστάμενοι που ασχολούνται με τον έλεγχο από το Κέντρο Ελέγχου Μεγάλων Επιχειρήσεων και από την Δ.Ο.Υ. Γλυφάδας. Το ερωτηματολόγιο μοιράστηκε στους συμμετέχοντες στην έρευνα με e-mail, με την εφαρμογή google form.

Η στατική μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε είναι η ποσοτική μέθοδος. Η μέθοδος αυτή θεωρείται πιο αντικειμενική μορφή έρευνας γιατί διεξάγεται κάτω από ελεγχόμενες συνθήκες. Ως ποσοτική έρευνα είναι η συστηματική διερεύνηση των φαινομένων με τη συλλογή δεδομένων που μπορούν να ποσοτικοποιηθούν και με την στατιστική επεξεργασία τους μπορούμε να βγάλουμε τα συμπεράσματα.

Αφού γίνει αντικειμενικά η συλλογή των δεδομένων, μετά από επεξεργασία τους θα μετατρέπουν σε στατιστικά στοιχεία προκειμένου να ερμηνεύσουμε το θέμα το οποίο μελετάμε.

Μερικά από τα θετικά χαρακτηριστικά της ποσοτικής έρευνας είναι μπορεί να γίνει την συνδεσιμότητα δυο ή περισσότερων χαρακτηριστικών για μεγαλύτερο όγκο

περιπτώσεων, τα χαρακτηριστικά συνδέονται και παρουσιάζει τις γενικές τάσεις, μπορεί να γίνει έρευνα σε μεγαλύτερο δείγμα και να είναι αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού, επαληθεύει τις θεωρητικές υποθέσεις και ερωτήματα.

Επίσης μπορούμε να έχουμε την μέτρηση θεωρητικών εννοιών μέσω εργαλείων, όπως το τυποποιημένο ερωτηματολόγιο, ενώ δεν δίνει δυνατότητα για σχόλια προσωπικού επιπέδου και μεροληψία των αποτελεσμάτων αφού τα αποτελέσματα της έρευνας είναι αριθμητικά και συνεπώς αξιόπιστα στις περισσότερες περιπτώσεις.

4.1.3 Ερευνητικό εργαλείο

Για τη συλλογή των δεδομένων της παρούσας έρευνας χρησιμοποιήσαμε για την τη μέθοδο του ερωτηματολογίου το οποίο έχει ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής κλειστού τύπου.

Η έρευνα με τη βοήθεια του ερωτηματολογίου δίνει την δυνατότητα να έχουμε τη συλλογή πολλών απάντησαν σε μικρό χρονικό διάστημα. Αφού συμπληρώθηκαν και συλλέχτηκαν τα ερωτηματολόγια κωδικοποιήθηκαν οι απαντήσεις Τα αριθμητικά δεδομένα που προέκυψαν από την έρευνα παρουσιάζονται στους παρακάτω πίνακες και διαγράμματα

4.2 Στατιστική Ανάλυση

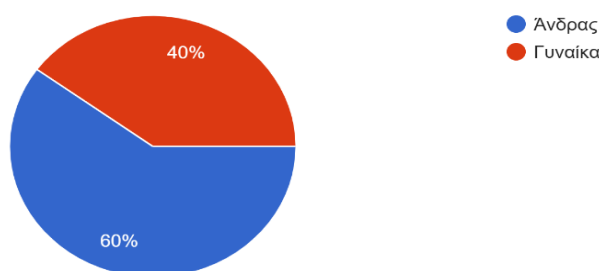
4.2.1 Δημογραφικά χαρακτηριστικά δείγματος.

Τα δημογραφικά χαρακτηριστικά αυτών που συμμετείχαν στην έρευνα σύμφωνα με τις απαντήσεις τους στο ερωτηματολόγιο είναι τα παρακάτω:

1)Φύλο:

Πίνακας 4.1 Φύλο

Επιλογές	Συχνότητα	Ποσοστό
ΑΝΔΡΑΣ	64	60,00%
ΓΥΝΑΙΚΑ	42	40,00%
Σύνολο	106	100,00%



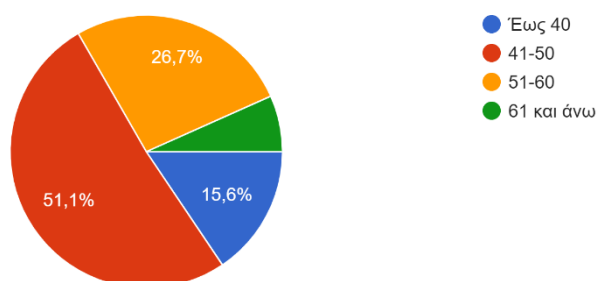
Διάγραμμα 4.1 Φύλο

Στην παρούσα έρευνα έλαβαν μέρος 106 εργαζόμενοι της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων από τους οποίους το 60% ήταν άνδρες και 40% γυναίκες δηλαδή 64 και 42 αντίστοιχα.

2) Ηλικία:

Πίνακας 4.2 Ηλικία

Επιλογές	Συχνότητα	Ποσοστό
-40	17	15,60%
41-50	54	51,10%
51-60	28	26,70%
61-	7	6,60%
Σύνολο	106	100,00%



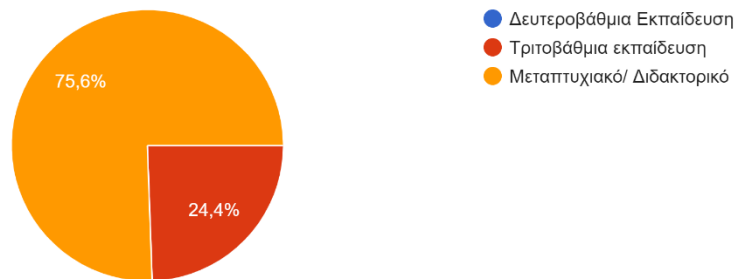
Διάγραμμα 4.2 Ηλικία

Το μεγαλύτερο μέρος των ατόμων που συμμετείχαν ανήκει στις ηλικίες από 41 έως 60 ετών (77,8%), όμως συμμετείχε και ένα σημαντικό ποσοστό πιο νέων σε ηλικία υπαλλήλων που φτάνει το 15,6%.

3) Επίπεδο εκπαίδευσης :

Πίνακας 4.3 Εκπαίδευση

Επιλογές	Συχνότητα	Ποσοστό
Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	0	0,00%
Τριτοβάθμια εκπαίδευση	80	75,60%
Μεταπτυχιακό/ Διδακτορικό	26	24,40%
Σύνολο	106	100,00%



Διάγραμμα 4.3 Εκπαίδευση

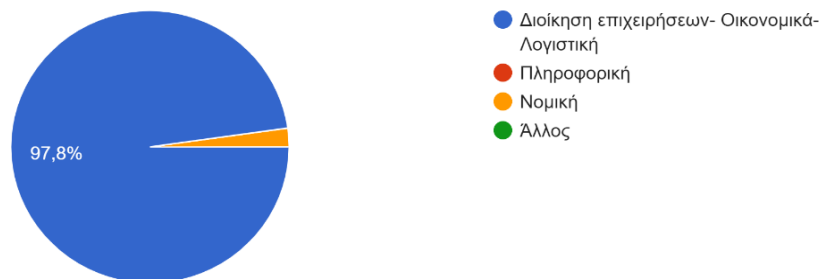
Οι υπάλληλοι που συμμετείχαν στην έρευνα όπως παρατηρούμε είναι τουλάχιστον Πανεπιστημιακής εκπαίδευσης ενώ ένα σημαντικό ποσοστό 24,40% έχει Μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών ενώ υπάρχουν και κάποιοι που έχουν και Διδακτορικό Δίπλωμα, στοιχείο που δεν καταγράφηκε στην έρευνα γιατί το ποσοστό αυτό είναι πολύ χαμηλό ώστε να οδηγεί σε αξιόπιστη στατιστική ανάλυση.

Η εικόνα αυτή αντανακλά και τη συνολική εικόνα του μορφωτικού επίπεδου των υπαλλήλων της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (και πριν του Υπουργείου Οικονομικών) και οφείλεται στο γεγονός ότι τα τελευταία τριάντα χρόνια οι προσλήψεις στο Υπουργείο Οικονομικών και τώρα στην Α.Α.Δ.Ε. είναι είτε με γραπτούς διαγωνισμούς είτε με μόρια και η συντριπτική πλειοψηφία των θέσεων που καλύπτονται αφορούν πτυχιούχους πανεπιστημίων.

4)Κλάδος σπουδών

Πίνακας 4.4 Κλάδος σπουδών

Επιλογές	Συχνότητα	Ποσοστό
Διοίκηση επιχειρήσεων- Οικονομικά-Λογιστική	104	97,80%
Πληροφορική	0	0,00%
Νομική	2	2,20%
Άλλος	0	0,00%
Σύνολο	106	100,00%



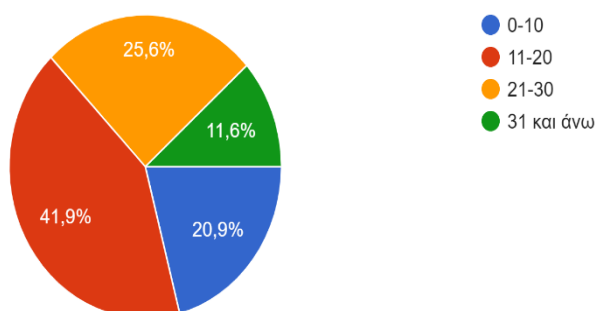
Διάγραμμα 4.4 Κλάδος σπουδών

Η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων στην έρευνα έχουν πτυχία Οικονομικών σχολών γιατί είναι οι κύριες σπουδές των υπαλλήλων που ασχολούνται με τον έλεγχο.

5) Έτη υπηρεσίας στο Υπουργείο Οικονομικών και στην Α.Α.Δ.Ε:

Πίνακας 4.5 Έτη υπηρεσίας στην Α.Α.Δ.Ε.

Επιλογές	Συχνότητα	Ποσοστό
0-10	22	20,90%
11-20	44	41,90%
21-30	27	25,60%
31-	12	11,60%
Σύνολο	106	100,00%



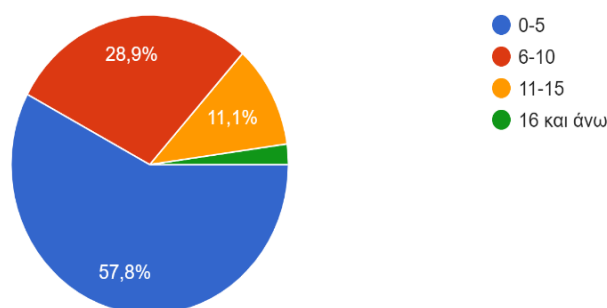
Διάγραμμα 4.5 Έτη υπηρεσίας στην Α.Α.Δ.Ε.

Παρατηρούμε ότι περίπου το 80% των υπαλλήλων που συμμετείχαν στην έρευνα έχουν πάνω από δέκα χρόνια υπηρεσίας στο Υπουργείο Οικονομικών και στην Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων. Συνεπώς έχουν μια αρκετά καλή εικόνα για τη λειτουργία των φορολογικών υπηρεσιών στην Ελλάδα τα πλεονεκτήματά τους και τα μειονεκτήματά τους.

6) Έτη εργασίας στον ιδιωτικό τομέα:

Πίνακας 4.6 Έτη εργασίας στον ιδιωτικό τομέα

Επιλογές	Συχνότητα	Ποσοστό
0-5	61	57,80%
6-10	31	28,90%
11-15	12	11,10%
16-	2	2,20%
Σύνολο	106	100,00%



Διάγραμμα 4.6 Έτη εργασίας στον ιδιωτικό τομέα

Στο ερώτημα για τα χρόνια εργασίας στο ιδιωτικό τομέα βλέπουμε ότι η πλειοψηφία των υπαλλήλων που συμμετείχαν στην έρευνα, έχει προϋπηρεσία στον ιδιωτικό τομέα και μάλιστα ένα ποσοστό 42,2% έχει εργαστεί πάνω από 10 χρόνια πριν διοριστεί στο Υπουργείο Οικονομικών και στην Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων. Άρα έχει ένα καλό μέτρο σύγκρισης και μπορεί να διακρίνει τις διαφορές και τις ομοιότητες του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα.

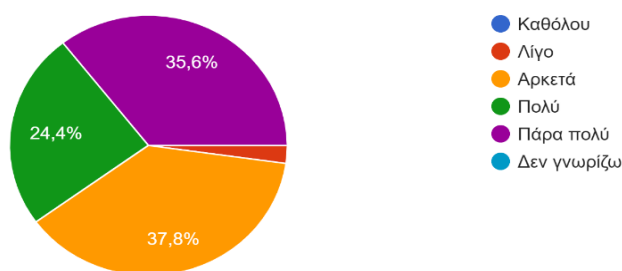
4.2.2 Αποτελέσματα για το φαινόμενο της φοροδιαφυγής

Στους παρακάτω πίνακες και τα διαγράμματα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα σύμφωνα με τις απαντήσεις που έδωσαν οι συμμετέχοντες στην έρευνα που αφορούν το φαινόμενο της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα.

7) Πόσο πιστεύετε ότι επηρεάζει την τάση για φοροδιαφυγή η υψηλή φορολογική επιβάρυνση;

Πίνακας 4.7 Υψηλή φορολογική επιβάρυνση και φοροδιαφυγή

Επιλογές	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	0	0,00%
Λίγο	2	2,20%
Αρκετά	40	37,80%
Πολύ	26	24,40%
Πάρα πολύ	38	35,60%
Δεν γνωρίζω	0	0,00%
Σύνολο	106	100,00%



Διάγραμμα 4.7 Υψηλή φορολογική επιβάρυνση και φοροδιαφυγή

Από τον πίνακα προκύπτει ότι το 60% των συμμετεχόντων στην έρευνα πιστεύει ότι η υψηλή φορολογική επιβάρυνση επηρεάζει «πολύ» και «πάρα πολύ» την τάση των φορολογούμενων για φοροδιαφυγή, ενώ ένα επιπλέον ποσοστό 37,8% πιστεύει ότι την επηρεάζει αρκετά.

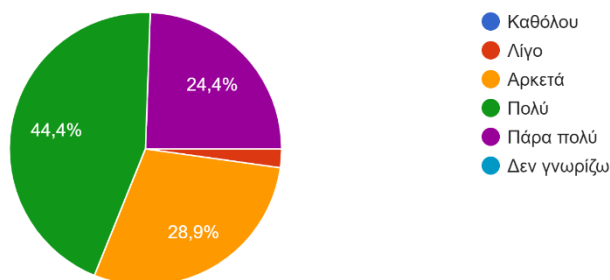
Είναι λογικό η υψηλή φορολογική επιβάρυνση να αυξάνει την τάση για φοροδιαφυγή, γιατί οι φορολογούμενοι θεωρούν ότι αδικούνται από το κράτος αφού πληρώνουν περισσότερους φόρους από αυτούς που θα ήταν δίκαιο, και το όφελος που θα έχουν όσοι φοροδιαφεύγουν είναι μεγαλύτερο και έτσι έχουν μεγαλύτερο κίνητρο για να ρισκάρουν.

Αυτό είναι και ένα στοιχείο που δείχνει πόσο σημαντικό είναι ο περιορισμός του φαινομένου της φοροδιαφυγής, αφού περιορίζοντας την, οι κυβερνήσεις θα μπορέσουν να μειώσουν τα φορολογικά βάρη και στους συνεπείς φορολογούμενους.

8)Πόσο υψηλή θεωρείτε ότι είναι η συνολική φορολογική επιβάρυνση στην Ελλάδα;

Πίνακας 4.8 Υψηλή φορολογική επιβάρυνση στην Ελλάδα

Επιλογές	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	0	0,00%
Λίγο	2	2,30%
Αρκετά	31	28,90%
Πολύ	47	44,40%
Πάρα πολύ	26	24,40%
Δεν γνωρίζω	0	0,00%
Σύνολο	106	100,00%



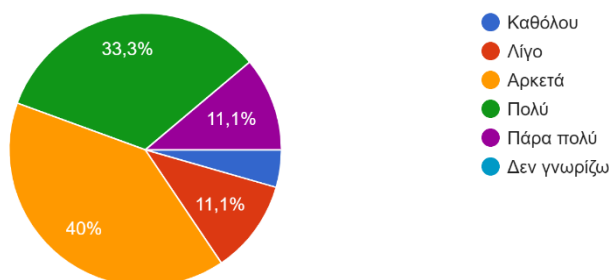
Διάγραμμα 4.8 Υψηλή φορολογική επιβάρυνση στην Ελλάδα

Παρατηρούμε ότι και στο ερώτημα αυτό που αφορά την φορολογική επιβάρυνση στην Ελλάδα βλέπουμε ότι ένα σημαντικό ποσοστό που φτάνει στο 68,80% απαντά ότι είναι «πολύ» και «πάρα πολύ» υψηλή και άλλο ένα 28,90% απάντησε «αρκετά». Συνεπώς είναι ένα σημαντικό πρόβλημα για την Ελληνική κοινωνία και τις κυβερνήσεις και το οποίο πρέπει να διορθωθεί.

9) Πόσο πιστεύετε ότι επηρεάζει την τάση για φοροδιαφυγή η δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών;

Πίνακας 4.9 Δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών και φοροδιαφυγή

Επιλογές	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	5	4,50%
Λίγο	12	11,10%
Αρκετά	42	40,00%
Πολύ	35	33,30%
Πάρα πολύ	12	11,10%
Δεν γνωρίζω	0	0,00%
Σύνολο	106	100,00%



Διάγραμμα 4.9 Δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών και φοροδιαφυγή

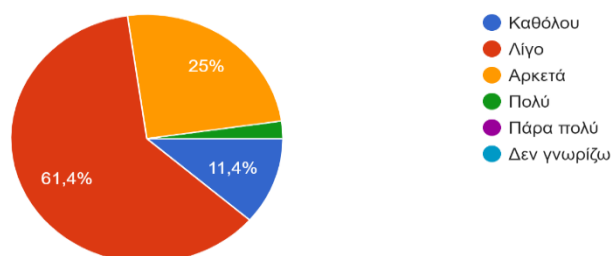
Στο ερώτημα αν επηρεάζει την τάση για φοροδιαφυγή η δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών βλέπουμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό 40% απαντά «αρκετά» ενώ ένα σημαντικό ποσοστό 33,30% πιστεύει ότι επηρεάζει «πολύ». Ένα πολύ μικρό ποσοστό μόλις 4,5% απαντά ότι δεν επηρεάζει καθόλου.

Είναι ένα σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει την τάση για φοροδιαφυγή ειδικά για τους φορολογούμενους που πληρώνουν υψηλότερους φόρους και που θεωρούν ότι λόγω της μη δίκαιης κατανομής των φορολογικών βαρών θα πρέπει αν τους δοθεί η δυνατότητα να φοροδιαφεύγουν.

10)Πόσο δίκαιη θεωρείτε ότι είναι η κατανομή των φορολογικών βαρών στην Ελλάδα;

Πίνακας 4.10 Δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών στην Ελλάδα

Επιλογές	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	12	11,40%
Λίγο	65	61,40%
Αρκετά	27	25,00%
Πολύ	2	2,20%
Πάρα πολύ	0	0,00%
Δεν γνωρίζω	0	0,00%
Σύνολο	106	100,00%



Διάγραμμα 4.10 Δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών στην Ελλάδα

Σχετικά με την δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών στην Ελλάδα το μεγαλύτερο ποσοστό 61,40% άπαντά «λίγο», το 25% απάντησε «αρκετά» και το 11,40% απάντησε «καθόλου».

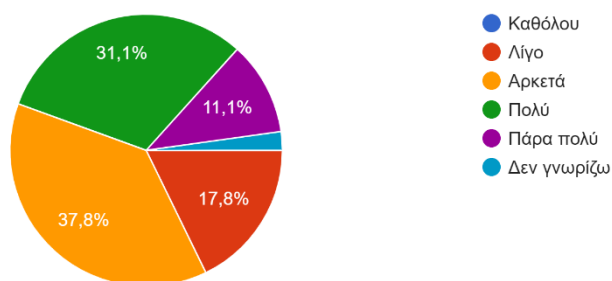
Βλέπουμε και εδώ ότι ένας σημαντικός αριθμός των ερωτηθέντων θεωρεί ότι δεν υπάρχει δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών στην Ελλάδα και συνεπώς είναι και αυτός ένας σημαντικός παράγοντας που αυξάνει την τάση της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα.

Είναι ένα πεδίο όπου υπάρχουν πολλά περιθώρια βελτίωσης αφού ομάδες φορολογουμένων όπως οι μισθωτοί που δεν έχουν περιθώρια φοροδιαφυγής θεωρούν ότι έχουν μεγάλη φορολογική επιβάρυνση σε σχέση με ένα ελεύθερο επαγγελματία που έχει μεγαλύτερα περιθώρια φοροδιαφυγής.

11) Πόσο πιστεύετε ότι επηρεάζει την τάση για φοροδιαφυγή το μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο των φορολογουμένων;

Πίνακας 4.11 Μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο των φορολογουμένων

Επιλογές	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	0	0,00%
Λίγο	19	17,80%
Αρκετά	40	37,80%
Πολύ	33	31,10%
Πάρα πολύ	12	11,10%
Δεν γνωρίζω	2	2,20%
Σύνολο	106	100,00%



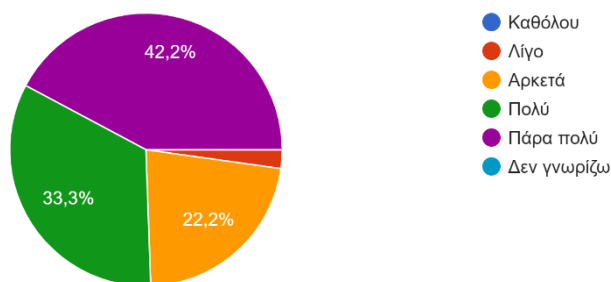
Διάγραμμα 4.11 Μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο των φορολογουμένων

Στο ερώτημα αν το μορφωτικό επίπεδο των πολιτών είναι ένα παράγοντας που επηρεάζει την φοροδιαφυγή, το μεγαλύτερο ποσοστό 37,80% απαντά «αρκετά», και ένα σημαντικό ποσοστό 31,10% απαντά «πολύ». Εδώ βλέπουμε ότι σχεδόν το σύνολο των ερωτηθέντων πιστεύει ότι επηρεάζει έστω και λίγο χωρίς όμως να θεωρούν ότι είναι ο πιο σημαντικός παράγοντας.

12) Πόσο πιστεύετε ότι επηρεάζει την τάση για φοροδιαφυγή η πολυνομία και οι συχνές μεταβολές της φορολογικής νομοθεσίας;

Πίνακας 4.12 Πολυνομία και φοροδιαφυγή

Επιλογές	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	0	0,00%
Λίγο	2	2,30%
Αρκετά	24	22,20%
Πολύ	35	33,30%
Πάρα πολύ	45	42,20%
Δεν γνωρίζω	0	0,00%
Σύνολο	106	100,00%



Διάγραμμα 4.12 Πολυνομία και φοροδιαφυγή

Στο παραπάνω ερώτημα βλέπουμε ότι οι συμμετέχοντες στη έρευνα θεωρούν ότι οι συχνές αλλαγές στην φορολογική νομοθεσία και η πολυνομία επηρεάζουν την τάση για φοροδιαφυγή «πάρα πολύ» σε ποσοστό 42,20%, «πολύ» σε ποσοστό 33,30% και «αρκετά» σε ποσοστό 22,20%

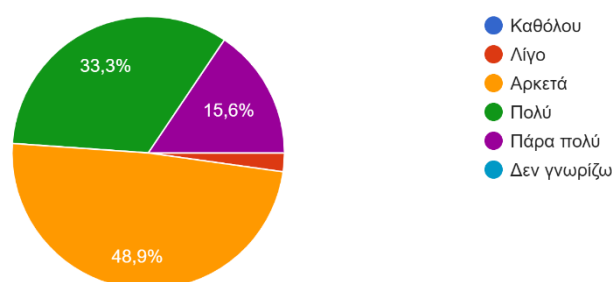
Συνεπώς σύμφωνα με την έρευνα αναδεικνύεται σαν ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες. Δυστυχώς η συχνή αλλαγή των νόμων η πολυπλοκότητά τους και η πολυνομία είναι ένα φαινόμενο που συναντάμε πάρα πολύ στην Ελλάδα. Παρά τις εξαγγελίες και υποσχέσεις από τους πολιτικούς για σταθερότητα στην νομοθεσία βλέπουμε να ισχύει το αντίθετο και δεν φαίνεται να υπάρχει καμία πρόθεση να αλλάξει αυτό το φαινόμενο.

Έτσι δίνεται οι δυνατότητα στους επιτήδειους να εκμεταλλεύονται τις αλλαγές των νόμων να βρίσκουν τα κενά τους, να επιλέγουν κάθε φορά τις διατάξεις που τους συμφέρουν και να φοροδιαφεύγουν.

13)Πόσο πιστεύετε ότι επηρεάζει την τάση για φοροδιαφυγή η διάρθρωση του φορολογικού συστήματος όσον αφορά τα είδη των επιβαλλόμενων φόρων (άμεσοι φόροι, έμμεσοι φόροι);

Πίνακας 4.13 Διάρθρωση του φορολογικού συστήματος

Επιλογές	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	0	0,00%
Λίγο	2	2,20%
Αρκετά	52	48,90%
Πολύ	35	33,30%
Πάρα πολύ	17	15,60%
Δεν γνωρίζω	0	0,00%
Σύνολο	106	100,00%



Διάγραμμα 4.13 Διάρθρωση του φορολογικού συστήματος

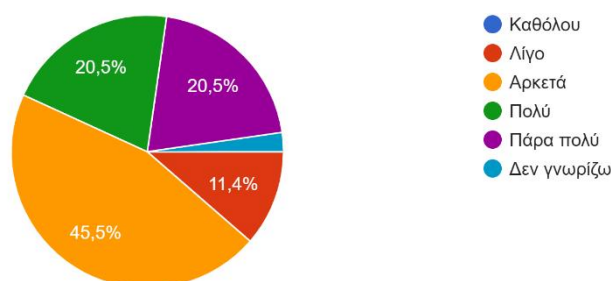
Στο ερώτημα αυτό βλέπουμε ότι τα είδη των επιβαλλόμενων φόρων επηρεάζουν την τάση για φοροδιαφυγή, σύμφωνα με τις απαντήσεις, 48,90% «αρκετά», 33,30% «πολύ» και 15,6% «πάρα πολύ».

Συνεπώς είναι και αυτός ένας σημαντικός παράγοντας για το ύψος της φοροδιαφυγής. Όμως τα είδη των φόρων που θα επιβληθούν και η αναλογία τους στα φορολογικά έσοδα, είναι ένα σημαντικό πρόβλημα για τις κυβερνήσεις, αφού η επιβολή των άμεσων φόρων που θεωρούνται πιο δίκαιοι φορολογικά, έχουν μεγαλύτερο περιθώριο φοροδιαφυγής από ότι οι έμμεσοι φόροι που δεν θεωρούνται τόσο δίκαιοι.

14) Πόσο πιστεύετε ότι επηρεάζουν την τάση για φοροδιαφυγή ο βαθμός οργάνωσης της αγοράς, και η λογιστική οργάνωση των επιχειρήσεων;

Πίνακας 4.14 Οργάνωση της αγοράς και η λογιστική οργάνωση των επιχειρήσεων

Επιλογές	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	0	0,00%
Λίγο	12	11,40%
Αρκετά	48	45,50%
Πολύ	22	20,50%
Πάρα πολύ	22	20,50%
Δεν γνωρίζω	2	2,20%
Σύνολο	106	100,00%



Διάγραμμα 4.14 Οργάνωση της αγοράς και η λογιστική οργάνωση των επιχειρήσεων

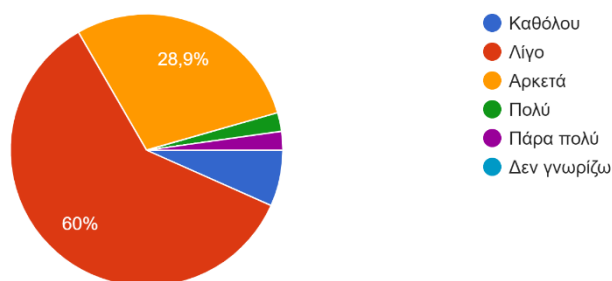
Στο παραπάνω ερώτημα βλέπουμε ότι το μεγαλύτερο μέρος των ερωτηθέντων σε ποσοστό 45,50% πιστεύει ότι η οργάνωση της αγοράς, και των επιχειρήσεων επηρεάζει «αρκετά» την τάση για φοροδιαφυγή ενώ και ένα σημαντικό ποσοστό 41,00% πιστεύει ότι επηρεάζει «πολύ» και «πάρα πολύ».

Η οργάνωση της αγοράς είναι ένα στοιχείο το οποίο μπορεί να επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό η εκάστοτε κυβέρνηση βάζοντας αυστηρούς, συγκεκριμένους και σταθερούς κανόνες. Όσο για την λογιστική οργάνωση των επιχειρήσεων και εκεί οι κυβερνήσεις μπορούν να ορίσουν κανόνες (λογιστικά σχέδια, λογιστικά πρότυπα κτλ.) για τις επιχειρήσεις και σε περίπτωση μη συμμόρφωσης να υπάρχουν και οι ανάλογες κυρώσεις.

15) Πόσο πιστεύετε ότι υπάρχει σταθερή πολιτική βούληση για περιορισμό της φοροδιαφυγής;

Πίνακας 4.15 Πολιτική βούληση

Επιλογές	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	7	6,50%
Λίγο	64	60,00%
Αρκετά	31	28,90%
Πολύ	2	2,20%
Πάρα πολύ	3	2,40%
Δεν γνωρίζω	0	0,00%
Σύνολο	106	100,00%



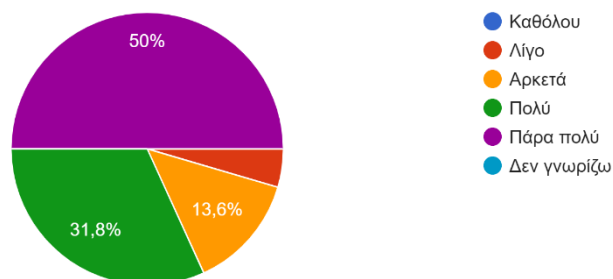
Διάγραμμα 4.15 Πολιτική βούληση

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων στο αν υπάρχει σταθερή πολιτική βούληση για τον περιορισμό της φοροδιαφυγής απάντησε «λίγο» 60,00% και «αρκετά» 28,90%. Ένα πολύ μικρό ποσοστό 4,60% απάντησε «πολύ» και «πάρα πολύ» και αυτό δείχνει ότι οι πολίτικοί πάρα τα όσα λένε κατά καιρούς, δεν έχουν πείσει ότι θέλουν να πατάξουν το φαινόμενο της φοροδιαφυγής πραγματικά και σε όλη την έκτασή του.

16) Πιστεύετε ότι η φοροδιαφυγή διαταράσσει τους όρους του υγιούς ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων;

Πίνακας 4.16 Φοροδιαφυγή και υγιής ανταγωνισμός

Επιλογές	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	0	0,00%
Λίγο	5	4,60%
Αρκετά	14	13,60%
Πολύ	34	31,80%
Πάρα πολύ	53	50,00%
Δεν γνωρίζω	0	0,00%
Σύνολο	106	100,00%



Διάγραμμα 4.16 Φοροδιαφυγή και υγιής ανταγωνισμός

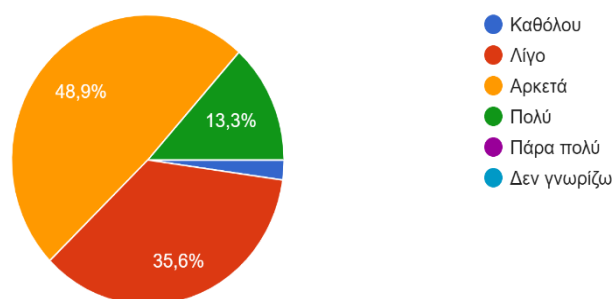
Στην ανωτέρω ερώτηση απάντησαν το 50% των συμμετεχόντων στην έρευνα ότι η φοροδιαφυγή διαταράσσει «πάρα πολύ» τους όρους του υγιούς ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων, ενώ 31,80% απάντησα «πολύ», και 13,80% «αρκετά».

Οι παραπάνω απαντήσεις που συνολικά φτάνουν σε ποσοστό 95,6% δείχνουν πόσο σημαντική είναι η καταπολέμηση της φοροδιαφυγής για τον υγιή ανταγωνισμό των επιχειρήσεων και την ανάπτυξη της οικονομίας γενικότερα.

17)Είστε ικανοποιημένοι από την οργάνωση και την αποτελεσματικότητα των φορολογικών υπηρεσιών και του ελεγκτικού μηχανισμού;

Πίνακας 4.17 Αποτελεσματικότητα των φορολογικών υπηρεσιών

Επιλογές	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	2	2,20%
Λίγο	38	35,60%
Αρκετά	52	48,90%
Πολύ	14	13,30%
Πάρα πολύ	0	0,00%
Δεν γνωρίζω	0	0,00%
Σύνολο	106	100,00%



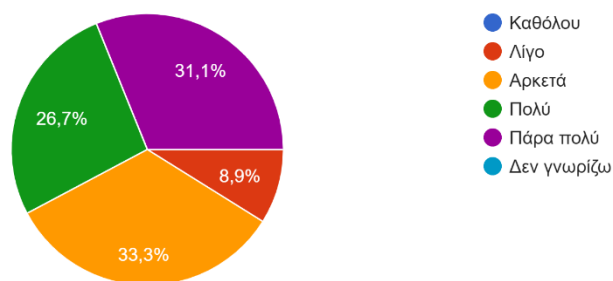
Διάγραμμα 4.17 Αποτελεσματικότητα των φορολογικών υπηρεσιών

Στην παραπάνω ερώτηση το μεγαλύτερο μέρος των απαντήσεων είναι «αρκετά» 48,90% , και μετά το «λίγο» με ποσοστό 35,60%. Δεν είναι ενθαρρυντικό το ότι «πολύ» απάντησε μόνο το 13,3%, και «πάρα πολύ» κανένας. Οι απαντήσεις αυτές δείχνουν ότι υπάρχουν πολλά περιθώρια βελτίωσης στην οργάνωση και στην αποτελεσματικότητα των φορολογικών υπηρεσιών και του ελεγκτικού μηχανισμού, αρκεί να γίνει μελετημένα και συντονισμένα αξιοποιώντας και την εμπειρία των στελεχών των φορολογικών υπηρεσιών.

18) Πιστεύετε ότι η αύξηση των φορολογικών ελέγχων βοηθάει στην μείωση της φοροδιαφυγής;

Πίνακας 4.18 Αύξηση των φορολογικών ελέγχων

Επιλογές	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	0	0,00%
Λίγο	9	8,90%
Αρκετά	35	33,30%
Πολύ	28	26,70%
Πάρα πολύ	33	31,10%
Δεν γνωρίζω	0	0,00%
Σύνολο	106	100,00%



Διάγραμμα 4.18 Αύξηση των φορολογικών ελέγχων

Η συντριπτική πλειοψηφία των απαντήσεων σε ποσοστό 91,10% συμφωνεί ότι η αύξηση των φορολογικών ελέγχων μπορεί μειώσει τη φοροδιαφυγή. Συγκεκριμένα απάντησαν «αρκετά» 33,30% «πολύ» 26,70%, «πάρα πολύ» 31,10%.

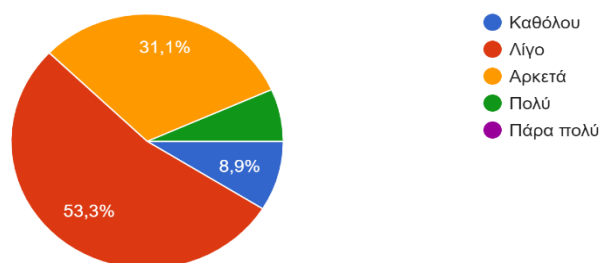
Μείωση της φοροδιαφυγής μπορεί να επιτευχθεί είτε λόγω αύξησης της πιθανότητας εντοπισμού περιπτώσεων φοροδιαφυγής, είτε λόγω του φόβου των φορολογούμενων που σκέπτονται να φοροδιαφύγουν, για την επιβολή των κυρώσεων.

Η δημιουργία των έξι νέων Ελεγκτικών Κέντρων στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη δείχνει ότι στόχος της κυβέρνησης είναι και αύξηση των φορολογικών ελέγχων.

19) Πιστεύετε ότι ο έλεγχος από τις ιδιωτικές ελεγκτικές εταιρείες βοήθησε στην μείωση της φοροδιαφυγής;

Πίνακας 4.19 Έλεγχος από τις ιδιωτικές ελεγκτικές εταιρείες

Επιλογές	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	9	8,90%
Λίγο	56	53,30%
Αρκετά	33	31,10%
Πολύ	7	6,70%
Πάρα πολύ	0	0,00%
Δεν γνωρίζω	0	0,00%
Σύνολο	106	100,00%



Διάγραμμα 4.19 Έλεγχος από τις ιδιωτικές ελεγκτικές εταιρείες

Από τις απαντήσεις στο ανωτέρω ερώτημα προκύπτει ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων πιστεύει ότι ο έλεγχος από τις ιδιωτικές ελεγκτικές εταιρείες βοήθησε «λίγο» 53,30% στην μείωση της φοροδιαφυγής, ενώ το 31,10% απάντησε ότι βοήθησε «αρκετά». Μόλις το 6,70% απάντησε «πολύ» ενώ δεν απάντησε κανένας «πάρα πολύ».

Με την ΠΟΛ.1159/22.7.2011 και τις διατάξεις της παραγράφου 5 του άρθρου 82 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (Ν. 2238/1994), το Υπουργείο Οικονομικών υποχρέωσε τις μεγάλες επιχειρήσεις της Ελλάδας στον υποχρεωτικό φορολογικό έλεγχο από ιδιωτικές Ελεγκτικές Εταιρείες, και την λήψη του Ετήσιου Φορολογικού Πιστοποιητικού. Μάλιστα προέβλεπε ότι οι επιχειρήσεις που είχαν λάβει Φορολογικό Πιστοποιητικό, αν δεν ελεγχόντουσαν εντός δεκαοκτώ μηνών από την λήψη του, οι φορολογικές αρχές δεν είχαν το δικαίωμα να κάνουν φορολογικό έλεγχο, ακόμα κι αν δεν είχε περάσει ο χρόνος παραγραφής του δικαιώματος του δημοσίου για καταλογισμό

φόρων. Το χρονικό διάστημα αυτό των δεκαοκτώ μηνών, καθιστούσε αδύνατον το φορολογικό έλεγχο από τις αρμόδιες φορολογικές αρχές.

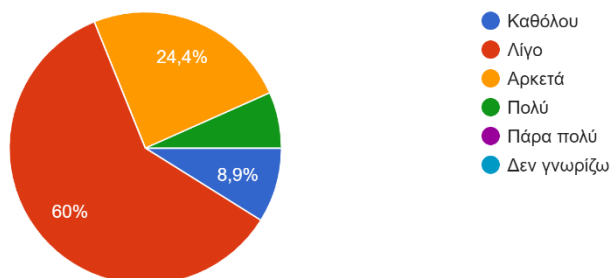
Αφού εφαρμόστηκε η υποχρεωτικότητα για κάποια χρόνια οι κυβερνήσεις κρίνοντας ότι δεν είναι αποτελεσματικός ο φορολογικός έλεγχος μόνο από τις ιδιωτικές Ελεγκτικές Εταιρείες έκαναν την λήψη του Φορολογικού Πιστοποιητικού προαιρετική όπως ισχύει μέχρι σήμερα.

Πάντως πολλές από τις μεγάλες επιχειρήσεις στην Ελλάδα συνεχίζουν να περνούν το Ετήσιο Φορολογικό Πιστοποιητικό παρά το επιπλέον κόστος, προκειμένου να συμμορφώνονται εγκαίρως και να αποφεύγουν τυχόν πρόσθετες κυρώσεις από μετέπειτα φορολογικούς ελέγχους.

20) Πιστεύετε ότι το σύστημα επιβολής προστίμων (ΚΦΔ) που ισχύει σήμερα βοηθάει στην μείωση της φοροδιαφυγής;

Πίνακας 4.20 Σύστημα επιβολής προστίμων (ΚΦΔ)

Επιλογές	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	9	8,90%
Λίγο	64	60,00%
Αρκετά	26	24,40%
Πολύ	7	6,70%
Πάρα πολύ	0	0,00%
Δεν γνωρίζω	0	0,00%
Σύνολο	106	100,00%



Διάγραμμα 4.20 Σύστημα επιβολής προστίμων (ΚΦΔ)

Από τις απαντήσεις φαίνεται ότι οι υπάλληλοι που συμμετείχαν στην έρευνα δεν θεωρούν πολύ αποτελεσματικό, το ποινολόγιο που ισχύει σήμερα για τις φορολογικές παραβάσεις, στο να μειώσει την φοροδιαφυγή.

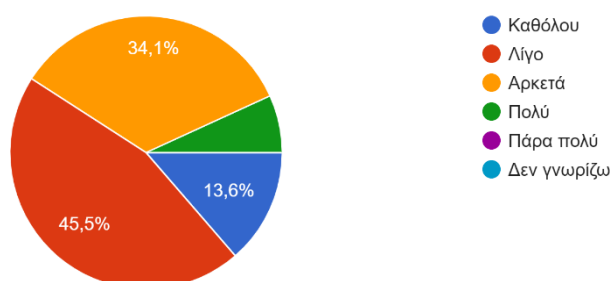
Ένα 60% των ερωτηθέντων απάντησε ότι βοήθησε «λίγο» στον περιορισμό της φοροδιαφυγής, 8,90% απάντησε «καθόλου», ενώ το 24,40% πιστεύει ότι βοήθησε αρκετά. Υπάρχει και ένα ποσοστό 6,70% που θεωρεί ότι έχει βοηθήσει πολύ.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης. Μάλιστα να λάβουμε υπόψη ότι η επιβολή κυρώσεων στους παραβάτες είναι ένα πολύ σημαντικό όπλο στα χέρια των φορολογικών αρχών για την μείωση της παραβατικότητας και της φοροδιαφυγής καταλαβαίνουμε ποσό σημαντική είναι η βελτίωση του ποινολογίου ώστε να είναι πιο αποτελεσματικό.

21)Είστε ικανοποιημένοι από τον τρόπο στόχευσης και επιλογής των υποθέσεων που προτεραιοποιούνται για έλεγχο;

Πίνακας 4.21 Στόχευση και επιλογή των υποθέσεων για έλεγχο

Επιλογές	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	14	13,60%
Λίγο	48	45,50%
Αρκετά	36	34,10%
Πολύ	7	6,80%
Πάρα πολύ	0	0,00%
Δεν γνωρίζω	0	0,00%
Σύνολο	106	100,00%



Διάγραμμα 4.21 Στόχευση και επιλογή των υποθέσεων για έλεγχο

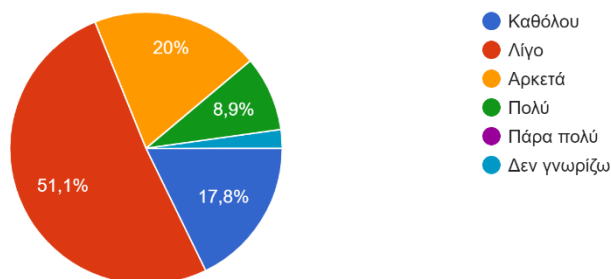
Στην παραπάνω ερώτηση το 45,50% απάντησε ότι είναι «λίγο», και το 13,60% «καθόλου» ικανοποιημένοι από τον τρόπο στόχευσης και επιλογής των υποθέσεων για έλεγχο. Το 34,10% απάντησε ότι είναι «αρκετά» ικανοποιημένοι. Τέλος μόλις το 6,80% απάντησε ότι είναι «πολύ» ικανοποιημένο ενώ «πάρα πολύ» δεν απάντησε κανείς.

Οι απαντήσεις αυτές δείχνουν ότι υπάρχουν πολλά περιθώρια βελτίωσης στο τρόπο επιλογής των υποθέσεων για έλεγχο. Μέχρι τώρα η επιλογή των υποθέσεων γίνεται από την κεντρική υπηρεσία της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων και συγκεκριμένα από την Διεύθυνση Ελέγχων. Η μη ουσιαστική συμμετοχή των υπηρεσιών που διενεργούν τους ελέγχους, στην διαδικασία αξιολόγησης και επιλογής των υποθέσεων για έλεγχο, μπορεί να κάνει την διαδικασία πιο αντικειμενική όμως δεν αξιοποιεί την εμπειρία των υπηρεσιών αυτών και των στελεχών τους. Η αξιοποίηση της εμπειρίας αυτής που μπορεί να οδηγήσει την στόχευση σε καλύτερα αποτελέσματα.

22)Είστε ικανοποιημένοι από την εκπαίδευση που παρέχει η Φορολογική και Τελωνειακή Ακαδημία λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες σας για συνεχή εκπαίδευση στις αλλαγές της νομοθεσίας;

Πίνακας 4.22 Φορολογική και Τελωνειακή Ακαδημία

Επιλογές	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	19	17,80%
Λίγο	54	51,10%
Αρκετά	21	20,00%
Πολύ	9	8,90%
Πάρα πολύ	0	0,00%
Δεν γνωρίζω	2	2,20%
Σύνολο	106	100,00%



Διάγραμμα 4.22 Φορολογική και Τελωνειακή Ακαδημία

Από τις απαντήσεις στο ανωτέρω ερώτημα προκύπτει ότι δεν υπάρχει ικανοποίηση από τα προγράμματα την εκπαίδευση που παρέχει η Φορολογική και Τελωνειακή Ακαδημία αφού δεν καλύπτουν τις ανάγκες για συνεχή εκπαίδευση. Είναι

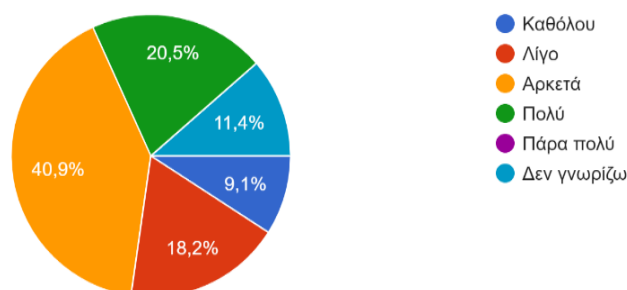
χαρακτηριστικό ότι το 51,10% απαντά ότι «λίγο» ικανοποιημένο και το 17,80% «καθόλου», «αρκετά» απάντησε το 20% και «πολύ» μόλις το 8,90%.

Λόγω των πολλών φορολογικών αντικειμένων, των πολλών νόμων των συχνών αλλαγών της νομοθεσίας, αλλά και των αλλαγών στην τεχνολογία και στα ηλεκτρονικά προγράμματα, ένα βασικό ζητούμενο είναι η συνεχής εκπαίδευση των υπαλλήλων των φορολογικών υπηρεσιών. Συνεπώς είναι θετικό η δημιουργία της Φορολογικής Ακαδημίας όμως πρέπει να βελτιωθούν τα εκπαιδευτικά προγράμματα τα οποία πρέπει να προσαρμοστούν στις ανάγκες των υπαλλήλων ώστε να υπάρχει εφαρμογή και ουσιαστική βελτίωση στην δουλειά τους.

23) Πιστεύετε ότι δημιουργία των έξι ΕΛ.ΚΕ. (Ελεγκτικών Κέντρων) στην Αθήνα και στην Θεσσαλονίκη θα βοηθήσει στην μείωση της φοροδιαφυγής;

Πίνακας 4.23 Δημιουργία Ελεγκτικών Κέντρων

Επιλογές	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	10	9,10%
Λίγο	19	18,15%
Αρκετά	43	40,90%
Πολύ	22	20,50%
Πάρα πολύ	0	0,00%
Δεν γνωρίζω	12	11,35%
Σύνολο	106	100,00%



Διάγραμμα 4.23 Δημιουργία Ελεγκτικών Κέντρων

Μια από τις σημαντικότερες αλλαγές που γίνεται σχετικά με την διάρθρωση των υπηρεσιών είναι κατάργηση των τμημάτων ελέγχου των Δημόσιων Οικονομικών

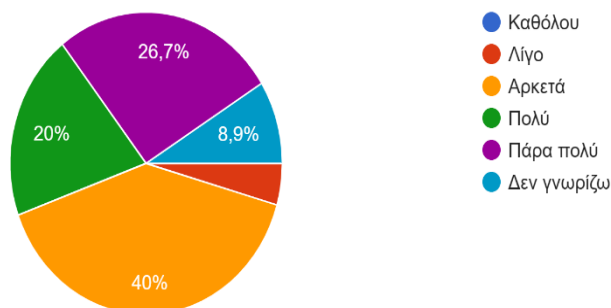
Υπηρεσιών της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, και η δημιουργία των έξι Ελεγκτικών Κέντρων τα οποία θα έχουν την αρμοδιότητα του ελέγχου στις πόλεις αυτές.

Οι απαντήσεις στο ανωτέρω ερώτημα δείχνουν ότι υπάρχει αισιοδοξία, αν και συγκρατημένη, ότι θα βοηθήσουν στο περιορισμό της φοροδιαφυγής αφού «αρκετά» απαντάει το 40,90% και «πολύ» το 20,50%. Αντίθετα «λίγο» απαντά το 18,20% και «καθόλου» το 9,10%.

24) Πόσο πιστεύετε ότι τα Ηλεκτρονικά βιβλία (myData) και η Ηλεκτρονική τιμολόγηση, όταν τεθούν σε πλήρη εφαρμογή, θα βοηθήσουν την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα των ελέγχων των επιχειρήσεων;

Πίνακας 4.24 Ηλεκτρονικά βιβλία και η Ηλεκτρονική τιμολόγηση

Επιλογές	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	0	0,00%
Λίγο	5	4,40%
Αρκετά	42	40,00%
Πολύ	21	20,00%
Πάρα πολύ	28	26,70%
Δεν γνωρίζω	9	8,90%
Σύνολο	106	100,00%



Διάγραμμα 4.24 Ηλεκτρονικά βιβλία και η Ηλεκτρονική τιμολόγηση

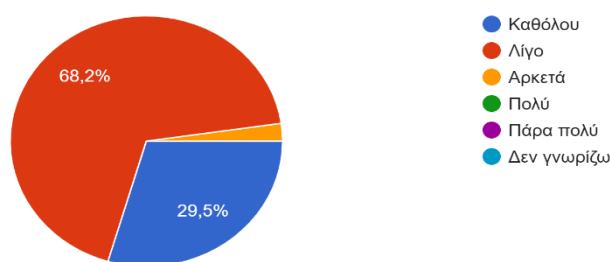
Άλλη μια σημαντική φορολογική-λογιστική μεταρρύθμιση είναι η εφαρμογή των Ηλεκτρονικών βιβλίων (my Data) και η Ηλεκτρονική τιμολόγηση που έχει αρχίσει τόσο στην Ελλάδα όσο και σε πολλές Ευρωπαϊκές χώρες όπως αναλύθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο .

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα (το 86,70%) δείχνουν να πιστεύουν ότι θα βοηθήσει στην μείωση του φαινομένου της φοροδιαφυγής αφού το 40,00% απαντά «αρκετά», το 20,00% απαντά «πολύ» και το 26,70% «πάρα πολύ»

25) Πιστεύετε ότι υπάρχει η τεχνογνωσία για επαρκή και εξειδικευμένο φορολογικό έλεγχο στις επιχειρήσεις που ασχολούνται με ηλεκτρονικό εμπόριο;

Πίνακας 4.25 Ηλεκτρονικό εμπόριο

Επιλογές	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	31	29,50%
Λίγο	72	68,20%
Αρκετά	2	2,30%
Πολύ	0	0,00%
Πάρα πολύ	0	0,00%
Δεν γνωρίζω	0	0,00%
Σύνολο	106	100,00%



Διάγραμμα 4.25 Ηλεκτρονικό εμπόριο

Το 68,20% των ερωτηθέντων απαντάει «λίγο» στο ερώτημα αν υπάρχει η τεχνογνωσία για επαρκή και εξειδικευμένο φορολογικό έλεγχο στις επιχειρήσεις που ασχολούνται με ηλεκτρονικό εμπόριο. Επίσης το 28,50% απαντάει καθόλου, ενώ ένα ποσοστό μόλις 2,30% απαντάει «αρκετά»

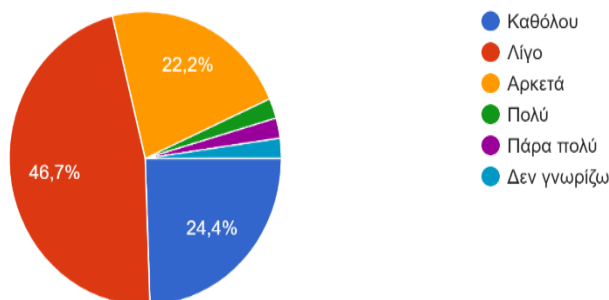
Οι απαντήσεις στο παραπάνω ερώτημα μας δείχνουν ποσό πίσω είναι οι φορολογικές αρχές στον έλεγχο του ηλεκτρονικού εμπορίου και πόσο δουλειά πρέπει να γίνει. Το ηλεκτρονικό εμπόριο είναι ένας συνεχώς αναπτυσσόμενος κλάδος και μια πραγματικότητα τόσο στην Ελλάδα όσο και παγκοσμίως. Καταλαμβάνει όλο και μεγαλύτερο κομμάτι του παγκόσμιου εμπορίου και καταλαβαίνουμε πόσο σημαντικός

είναι ο έλεγχος των επιχειρήσεων που ασχολούνται με το ηλεκτρονικό εμπόριο, λαμβάνοντας υπόψη και τις περιπτώσεις απατεώνων που όλο και πιο συχνά ακούμε να αποκαλύπτονται στο κομμάτι του εμπορίου αυτού.

26)Πόσο βοήθησαν στον περιορισμό της φοροδιαφυγής οι νέοι νόμοι 4172/2013 Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος και 4174/2013 Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας σε σχέση με τους νόμους που καταργήθηκαν;

Πίνακας 4.26 Νέοι νόμοι Φορολογίας Εισοδήματος και Κ.Φ.Δ.

Επιλογές	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	26	24,40%
Λίγο	50	46,70%
Αρκετά	24	22,30%
Πολύ	2	2,20%
Πάρα πολύ	2	2,20%
Δεν γνωρίζω	2	2,20%
Σύνολο	106	100,00%



Διάγραμμα 4.26 Νέοι νόμοι Φορολογίας Εισοδήματος και Κ.Φ.Δ.

Στις απαντήσεις στο ανωτέρω ερώτημα βλέπουμε ότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων στην έρευνα σε ποσοστό 46,70% πιστεύει ότι οι αλλαγές σε αυτές τις νομοθεσίες βοήθησε «λίγο» ενώ εν σημαντικό ποσοστό 24,40% απάντησε ότι δεν βοήθησε καθόλου στην μείωση της φοροδιαφυγής. Επίσης ένα ποσοστό 22,20% πιστεύει ότι βοήθησέ «αρκετά» . Όμως οι απαντήσεις «πολύ» και «πάρα πολύ» είναι σχεδόν αμελητέες μόλις 2,20% η κάθε μία.

Συνεπώς από τις απαντήσεις προκύπτει ότι δεν υπάρχει ουσιαστική βοήθεια στην μείωση του φαινομένου της φοροδιαφυγής η αλλαγή αυτών των νόμων δηλαδή της φορολογίας εισοδήματος και του Κ.Φ.Δ. και του ποινολογίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η φοροδιαφυγή είναι φαινόμενο που δεν το συναντάμε μόνο στην Ελλάδα αλλά παγκοσμίως. Έτσι εκτός από τις προσπάθειες για πάταξη του φαινομένου, που γίνονται από τα κράτη μεμονωμένα, λόγω της παγκοσμιοποίησης και της σημαντικής αύξησης των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ επιχειρήσεων από διαφορετικές χώρες, βλέπουμε ότι γίνονται προσπάθειες αντιμετώπισής του και σε Ευρωπαϊκό επίπεδο με συνεργασία μεταξύ των Ευρωπαϊκών κρατών. Η συλλογική αντιμετώπιση του προβλήματος, θεωρήθηκε ότι μπορεί να είναι πιο αποτελεσματική αντί της μεμονωμένης αντιμετώπισής του ανά χώρα. Πρέπει ενισχυθεί η συνεργασία μεταξύ των κρατών, αλλά και να εφαρμοστούν ορθά οι διεθνείς πρακτικές και στην Ελλάδα.

Από την έρευνα που κάναμε για το φαινόμενο της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα αλλά και τις προσπάθειες που γίνονται για τον περιορισμό του βγαίνουν χρήσιμα συμπεράσματα.

Μια πρώτη παρατήρηση που μπορούμε να κάνουμε είναι το υψηλό μορφωτικό επίπεδο των υπαλλήλων των φορολογικών υπηρεσιών το οποίο είναι πολύ θετικό και ως προς επάρκεια των γνώσεων και την αποτελεσματικότητά τους στην εργασία.

Όπως προέκυψε και από την έρευνα μια σημαντική αιτία της φοροδιαφυγής αποτελεί και η υψηλή φορολογική επιβάρυνση. Επίσης ένα μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων θεωρεί ότι στην Ελλάδα έχουμε υψηλή φορολόγηση, και ότι δεν υπάρχει δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών.

Πράγματι από τα στοιχεία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου προκύπτει ότι ανάμεσα στις χώρες του ΟΟΣΑ η Ελλάδα έχει από τους υψηλότερους συντελεστές στην φορολογία εισοδήματος των μισθωτών και οι συντελεστές ΦΠΑ είναι πάνω από το μέσο όρο των χωρών αυτών.

Η υπερφορολόγηση μπορεί όμως να έχει τα ακριβώς αντίθετα αποτελέσματα από αυτά που αναμένονται από τις κυβερνήσεις και τελικά η αύξηση των συντελεστών φορολογίας μπορεί να οδηγήσει σε μείωση των εσόδων του κράτους αντί για αύξηση. Επίσης μπορεί να έχουμε απομάκρυνση των επιχειρήσεων και των επενδύσεων από την χώρα.

Στην Ελλάδα από την εποχή της κρίσης έχουμε μεγάλη αύξηση στην συνολική φορολογική επιβάρυνση των φυσικών προσώπων και των επιχειρήσεων, με αυξήσεις φορολογικών συντελεστών τόσο στην άμεση όσο και στην έμμεση φορολογία, και την

δημιουργία καινούργιων φόρων όπως ο ΕΝΦΙΑ, ΕΕΤΗΔΕ, ειδική εισφοράς αλληλεγγύης κτλ.

Δεν φαίνεται να λαμβάνεται υπόψη η σύνδεση της φοροδιαφυγής και της υπερφορολόγησης, ούτε το ότι αποτελεί αντικίνητρο για επενδύσεις και την εγκατάσταση ξένων επιχειρήσεων στην Ελλάδα, και ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις βρίσκονται σε μειονεκτική θέση ως προς τον ανταγωνισμό σε σχέση με επιχειρήσεις που βρίσκονται σε γείτονα κράτη (π.χ. Βουλγαρία).

Όπως προκύπτει από την βιβλιογραφία και επαληθεύτηκε και από την έρευνα η πολυνομία, οι πολλές αλλαγές στην φορολογική νομοθεσία, και η συνεχής έκδοση εγκυκλίων αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες που βοηθάνε την φοροδιαφυγή. Συνεπώς είναι σημαντική η δημιουργία ενός σταθερού και κατά το δυνατόν απλοποιημένου φορολογικού συστήματος

Η πολυπλοκότητα της φορολογικής νομοθεσίας πολλές φορές δημιουργεί σύγχυση στους φορολογουμένους αφού δεν μπορούν να παρακολουθήσουν τις αλλαγές, με αποτέλεσμα πολλές φορές να μην είναι συνεπείς στις υποχρεώσεις τους, και αυτό τους δημιουργεί ανασφάλεια, και φόβο για την επιβολή κυρώσεων σε περίπτωση κάποιου λάθους ή παράληψης.

Έτσι τα δύο βασικά νομοθετήματα, που ψηφίστηκαν την εποχή της οικονομικής κρίσης και συγκεκριμένα ο Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος (Ν. 4172/2013) και ο Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας (Ν. 4174/2013) όπως προκύπτει και από την έρευνα δεν πιστεύεται ότι βοήθησαν σημαντικά στον περιορισμό της φοροδιαφυγής σε σύγκριση με τους νόμους, τους οποίους αντικατέστησαν.

Οι νέοι αυτοί νόμοι είχαν σαν στόχο τον εκσυγχρονισμό και την εναρμόνιση της ελληνικής φορολογικής νομοθεσίας, με τις διεθνείς αρχές του φορολογικού δικαίου. Όμως λόγω των νομοτεχνικών τους ελλείψεων, έχουν γίνει, και συνεχίζουν να γίνονται, πάρα πολλές τροποποιήσεις και εκδίδονται συνεχώς ερμηνευτικές εγκύκλιοι, με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται η ορθή και ομοιόμορφη εφαρμογή τους.

Η πολυπλοκότητα και η πολυνομία του φορολογικού συστήματος δεν επηρεάζει και δυσχεραίνει μόνο τους φορολογούμενους αλλά δυσχεραίνει το έργο και των επαγγελματιών όπως λογιστές, δικηγόροι, αλλά και των υπαλλήλων των φορολογικών υπηρεσιών.

Ένα σταθερό και απλό φορολογικό σύστημα δεν θα βοηθήσει μόνο στον περιορισμό της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής, αλλά θα βοηθήσει την δημοσιονομική σταθερότητα, καθώς και την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων. Μειώνοντας την

αβεβαιότητα των επιχειρήσεων ως προς τις φορολογικές τους υποχρεώσεις μπορεί να δημιουργηθεί ένα σταθερό οικονομικό περιβάλλον και να οδηγήσει σε προσέλκυση επενδύσεων και την ανάπτυξη της οικονομίας.

Προκειμένου να υπάρχει αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου της φοροδιαφυγής είναι απαραίτητο να υπάρχει σταθερή και συνεχής πολιτική βούληση εφαρμόζοντας πολιτικές στο τομέα αυτό με μακροπρόθεσμο ορίζοντα. Από την έρευνα φάνηκε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό δεν πιστεύει ότι υπάρχει αρκετά σταθερή πολιτική βούληση για πάταξη του φαινομένου, και τη δημιουργία ενός αξιοκρατικού κράτους. Η πολιτική απροθυμία συνήθως ερμηνεύεται από τους πολίτες ως δείγμα αδικίας του πολιτικού και του φορολογικού συστήματος.

Επειδή όπως προκύπτει από την έρευνα η οργάνωση της αγοράς και των επιχειρήσεων παίζει σημαντικό ρόλο στην φοροδιαφυγή λαμβάνοντας υπόψη και το μεγάλο ποσοστό αυτοαπασχολούμενων που έχουμε στην Ελλάδα, πρέπει το κράτος να δώσει κίνητρα για την δημιουργία μεγάλων και φυσικά πιο οργανωμένων επιχειρήσεων.

Οι απαντήσεις στην έρευνα επίσης μας δείχνουν ότι υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης στην οργάνωση και στην αποτελεσματικότητα των φορολογικών υπηρεσιών και του ελεγκτικού μηχανισμού, αρκεί να γίνει μελετημένα και συντονισμένα αξιοποιώντας και την εμπειρία των στελεχών των φορολογικών υπηρεσιών. Γι αυτό έχουμε και την αναδιοργάνωση των φορολογικών υπηρεσιών, όπως αναφέρθηκε εκτενώς και σε προηγούμενο κεφάλαιο (δημιουργία Ελεγκτικών Κέντρων). Για να είναι αποτελεσματική η αναδιάρθρωση αυτή πρέπει να διατηρηθεί σταθερή για αρκετά χρόνια ώστε να κριθεί και η αποτελεσματικότητά της και όχι να έχουμε την συνεχή δημιουργία και κατάργηση υπηρεσιών χωρίς κάποια μελέτη, αξιολόγηση και αιτιολόγηση όπως συνέβαινε παλαιότερα.

Επίσης είναι απαραίτητο οι νέες αυτές μονάδες να υποστηριχτούν και τεχνολογικά με βάσεις δεδομένων, οι οποίες πρέπει να ενημερώνονται συνεχώς και έγκαιρα, ηλεκτρονικά προγράμματα και ψηφιακό εξοπλισμό.

Από τις απαντήσεις για την ικανοποίηση από την Φορολογική και Τελωνειακή Ακαδημία της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων, προκύπτει ότι δεν υπάρχει ικανοποίηση από τους υπαλλήλους από τα προγράμματα εκπαίδευσης που προσφέρονται και δεν φαίνεται να καλύπτουν πλήρως τις ανάγκες για συνεχή εκπαίδευση.

Συνεπώς πρέπει να βελτιωθούν τα εκπαιδευτικά προγράμματα τα οποία πρέπει να προσορμίζονται συνεχώς στις ανάγκες των υπαλλήλων και στις αλλαγές της νομοθεσίας, να γίνεται εκπαίδευσή στη χρήση νέων τεχνολογιών, και σε διεθνή φορολογικά θέματα, και πρακτικές (π.χ. έλεγχος ενδοομιλικών συναλλαγών), ώστε να υπάρχει εφαρμογή και ουσιαστική βελτίωση στην εργασία των υπαλλήλων.

Λόγω των πολλών φορολογικών αντικειμένων, των πολλών νόμων των συχνών αλλαγών της νομοθεσίας, αλλά και των αλλαγών στην τεχνολογία η κατάλληλη εκπαίδευση και κατάρτιση των υπαλλήλων των φορολογικών υπηρεσιών είναι επιβεβλημένη αφού υπάρχει η ανάγκη διαρκούς ενημέρωσης και εκπαίδευσης των υπαλλήλων. Αυτό βοηθάει και στην καλύτερη και αποτελεσματικότερη εφαρμογή της φορολογικής νομοθεσίας και των εγκυκλίων και από τους ίδιους τους υπαλλήλους, και καλύτερη αξιοποίηση των ικανοτήτων τους και στην εξυπηρέτηση των φορολογουμένων.

Η μείωση του φαινομένου της φοροδιαφυγής θα έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση των εσόδων του κράτους και έτσι θα μπορεί να γίνει μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης και να βοηθήσει την επιχειρηματικότητα, την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, τις επενδύσεις και την ανάπτυξη.

Επίσης θα αναπτυχθεί ο υγιής ανταγωνισμός και μεταξύ των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα αφού όπως έδειξε και η έρευνα η φοροδιαφυγή επηρεάζει τις συνθήκες του υγιούς ανταγωνισμού.

Βέβαια η μείωση της φορολογίας πρέπει να συνδυαστεί και με την αύξηση και εντατικοποίηση των φορολογικών ελέγχων. Η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων στην έρευνα συμφωνεί ότι η αύξηση των φορολογικών ελέγχων μπορεί μειώσει τη φοροδιαφυγή.

Μείωση της φοροδιαφυγής μπορεί να επιτευχθεί είτε λόγω αύξησης της πιθανότητας εντοπισμού περιπτώσεων φοροδιαφυγής, είτε λόγω του φόβου των φορολογουμένων που σκέπτονται να φοροδιαφύγουν, για την επιβολή των κυρώσεων. Ο φόβος ενός ενδεχόμενου ελέγχου άλλα και η μεγαλύτερη πιθανότητα επιβολής προστίμων οδηγούν σε αύξηση της φορολογικής συμμόρφωσης των φορολογουμένων. Επίσης ο ταχύτατα αναπτυσσόμενος τομέας του ηλεκτρονικού εμπορίου χρειάζεται περισσότερο και πιο εξειδικευμένο έλεγχο.

Από τις απαντήσεις στην έρευνα διαπιστώνεται ότι υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης στο τρόπο επιλογής των υποθέσεων για έλεγχο, αξιοποιώντας και την εμπειρία των στελεχών των περιφερειακών υπηρεσιών.

Η χρήση του πλαστικού χρήματος η οποία έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια και στην χώρα μας, είναι αποδεδειγμένο ότι μειώνει την φοροδιαφυγή και την παραοικονομία, αφού δεν μπορούν να αποκρύβουν εύκολα οι συναλλαγές που γίνονται με αυτόν τον τρόπο. Επωδή όμως είμαστε ακόμα πίσω σε σχέση με τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης η επέκταση των πληρωμών με ηλεκτρονικά μέσα και η χρήση του πλαστικού χρήματος σε όσο γίνεται περισσότερους τομείς της οικονομίας, είναι απαραίτητη, δίνοντας και κάποια κίνητρα στους φορολογούμενους.

Τα ηλεκτρονικά βιβλία και η ηλεκτρονική τιμολόγηση σίγουρα είναι ένα σημαντικό όπλο των Φορολογικών Αρχών για την μείωση των αποκρυβέντων συναλλαγών και των εικονικών τιμολογίων και συνεπώς την μείωση της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας, και τον πιο αποτελεσματικό φορολογικό έλεγχο. Η έρευνα έδειξε ότι υπάρχει η πεποίθηση και η αισιοδοξία ότι η εφαρμογή των Ηλεκτρονικών βιβλίων (my Data) και η Ηλεκτρονική τιμολόγηση θα βοηθήσει στην μείωση του φαινομένου της φοροδιαφυγής

Σαν συμπέρασμα επίσης μπορούμε να πούμε ότι με την πάταξη της φοροδιαφυγής το κράτος και η κοινωνία θα έχει πολλαπλά οφέλη. Θα έχουμε αύξηση των εσόδων του κράτους, θα βοηθήσει στη ύπαρξη σταθερής οικονομίας και ανάπτυξης. Θα μειωθούν οι ανάγκες του κράτους για δανεισμό, και θα υπάρχει δυνατότητα για μείωση και πιο ορθή και δίκαιη των φορολογικών βαρών, καθώς και μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων.

Το κράτος αφού θα έχει περισσότερα έσοδα θα μπορέσει να κάνει περισσότερα δημόσια έργα και να δώσει παροχές προς τους πολίτες και συνεπώς να είναι πιο ανταποδοτικό σε σημαντικούς τομείς όπως η δημόσια υγεία, η δημόσια εκπαίδευση, η άμυνα κτλ. Αφού θα έχουμε μια δικαιότερη κατανομή των φορολογικών βαρών θα μπορέσει να βοηθήσει ευάλωτες κοινωνικά ομάδες που πραγματικά έχουν ανάγκη, ασκώντας μια πιο αποτελεσματική κοινωνική πολιτική και δημιουργώντας στους πολίτες το αίσθημα ενός πιο δίκαιου κράτους.

Θα βοηθήσει τις επιχειρήσεις να δραστηριοποιούνται σε ένα υγιές οικονομικό περιβάλλον, και θα έχουμε προσέλκυση ξένων επενδύσεων. Τέλος θα δημιουργήσει το αίσθημα δικαιοσύνης και θα ενισχύσει την εμπιστοσύνη των πολιτών προς το κράτος.

Η εμπιστοσύνη των πολιτών απέναντι στο κράτος βοηθάει στην ενίσχυση της φορολογικής συνείδησης και την οικειοθελή συμμόρφωση των φορολογουμένων αφού

θα καταλάβουν ότι βοηθάει και τους ίδιους, και ότι οι φόροι που καταβάλλει ο πολίτης αξιοποιούνται για το γενικότερο κοινωνικό συμφέρον.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Στα πλαίσια του Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική και Πολιτική», του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, εκπονώ διπλωματική εργασία με τίτλο " Η ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: ΑΙΤΙΕΣ, ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ, ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ". Παρακαλώ να απαντήσετε στο ερωτηματολόγιο αυτό δημιουργήθηκε για ερευνητικό σκοπό στα πλαίσια της εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας. Είναι ανώνυμο και εμπιστευτικό θα τηρηθεί απόλυτη εχεμύθεια, και τα δεδομένα που θα συλλεχθούν, θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για ερευνητικούς σκοπούς της πατούσας μελάτης και.

Λόγω της εμπειρίας και της ενασχόλησής σας με το αντικείμενο της έρευνας, η γνώμη σας είναι σημαντική, και θα σας παρακαλούσα να συμμετέχετε επιλέγοντας σε κάθε ερώτηση μια απάντηση που θεωρείται ότι αντιπροσωπεύει καλύτερα την άποψή σας.

Ευχαριστώ πολύ για το χρόνο σας.

Γαβαλάς Ευάγγελος

Ερωτηματολόγιο για το φαινόμενο της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα τις αιτίες και τους τρόπους αντιμετώπισής της

Α. Δημογραφικά στοιχεία

1. Φύλο:

Άνδρας

Γυναίκα

2. Ηλικία:

Έως 40

41-50

51-60

61 και άνω

3. Επίπεδο εκπαίδευσης :

Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Τριτοβάθμια εκπαίδευση

Μεταπτυχιακό/ Διδακτορικό

4. Κλάδος σπουδών

Διοίκηση επιχειρήσεων- Οικονομικά-Λογιστική

Πληροφορική

Νομική

Άλλος

5. Έτη υπηρεσίας στο Υπουργείο Οικονομικών και στην Α.Α.Δ.Ε:

0-10

11-20

21-30

31 και άνω

6. Έτη εργασίας στον ιδιωτικό τομέα:

0-5

6-10

11-15

16 και άνω

B. Ερωτήσεις για τη φοροδιαφυγή

7. Πόσο πιστεύετε ότι επηρεάζει την τάση για φοροδιαφυγή η υψηλή φορολογική επιβάρυνση;

Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Δεν γνωρίζω

8. Πόσο υψηλή θεωρείτε ότι είναι η συνολική φορολογική επιβάρυνση στην Ελλάδα;

Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Δεν γνωρίζω

9. Πόσο πιστεύετε ότι επηρεάζει την τάση για φοροδιαφυγή η δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών;

Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Δεν γνωρίζω

10. Πόσο δίκαιη θεωρείτε ότι είναι η κατανομή των φορολογικών βαρών στην Ελλάδα;

Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Δεν γνωρίζω

11. Πόσο πιστεύετε ότι επηρεάζει την τάση για φοροδιαφυγή το μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο των φορολογουμένων;

Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Δεν γνωρίζω

12. Πόσο πιστεύετε ότι επηρεάζει την τάση για φοροδιαφυγή η πολυνομία και οι συχνές μεταβολές της φορολογικής νομοθεσίας;

Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Δεν γνωρίζω

13. Πόσο πιστεύετε ότι επηρεάζει την τάση για φοροδιαφυγή η διάρθρωση του φορολογικού συστήματος όσον αφορά τα είδη των επιβαλλόμενων φόρων (άμεσοι φόροι, έμμεσοι φόροι);

Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Δεν γνωρίζω

14. Πόσο πιστεύετε ότι επηρεάζουν την τάση για φοροδιαφυγή ο βαθμός οργάνωσης της αγοράς, και η λογιστική οργάνωση των επιχειρήσεων;

Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Δεν γνωρίζω

15. Πόσο πιστεύετε ότι υπάρχει σταθερή πολιτική βούληση για περιορισμό της φοροδιαφυγής;

Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Δεν γνωρίζω

16. Πιστεύετε ότι η φοροδιαφυγή διαταράσσει τους όρους του υγιούς ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων;

Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Δεν γνωρίζω

17. Είστε ικανοποιημένοι από την οργάνωση και την αποτελεσματικότητα των φορολογικών υπηρεσιών και του ελεγκτικού μηχανισμού;

Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Δεν γνωρίζω

18. Πιστεύετε ότι η αύξηση των φορολογικών ελέγχων βοηθάει στην μείωση της φοροδιαφυγής;

Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Δεν γνωρίζω

19. Πιστεύετε ότι ο έλεγχος από τις ιδιωτικές ελεγκτικές εταιρείες βοήθησε στην μείωση της φοροδιαφυγής;

Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Δεν γνωρίζω

20. Πιστεύετε ότι το σύστημα επιβολής προστίμων (ΚΦΔ) που ισχύει σήμερα βοηθάει στην μείωση της φοροδιαφυγής;

Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Δεν γνωρίζω

21. Είστε ικανοποιημένοι από τον τρόπο στόχευσης και επιλογής των υποθέσεων που προτεραιοποιούνται για έλεγχο;

Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Δεν γνωρίζω

22. Είστε ικανοποιημένοι από την εκπαίδευση που παρέχει η Φορολογική και Τελωνειακή Ακαδημία λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες σας για συνεχή εκπαίδευση στις αλλαγές της νομοθεσίας;

Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Δεν γνωρίζω

23. Πιστεύετε ότι δημιουργία των έξι ΕΛ.ΚΕ. (Ελεγκτικών Κέντρων) στην Αθήνα και στην Θεσσαλονίκη θα βοηθήσει στην μείωση της φοροδιαφυγής;

Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Δεν γνωρίζω

24. Πόσο πιστεύετε ότι τα Ηλεκτρονικά βιβλία (myData) και η Ηλεκτρονική τιμολόγηση, όταν τεθούν σε πλήρη εφαρμογή, θα βοηθήσουν την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα των ελέγχων των επιχειρήσεων;

Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Δεν γνωρίζω

25. Πιστεύετε ότι υπάρχει η τεχνογνωσία για επαρκή και εξειδικευμένο φορολογικό έλεγχο στις επιχειρήσεις που ασχολούνται με ηλεκτρονικό εμπόριο;

Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Δεν γνωρίζω

26. Πόσο βοήθησαν στον περιορισμό της φοροδιαφυγής οι νέοι νόμοι 4172/2013 Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος και 4174/2013 Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας σε σχέση με τους νόμους που καταργήθηκαν;

Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Δεν γνωρίζω

27. Πιστεύετε ότι η δημιουργία της Α.Α.Δ.Ε. βοήθησε στην αύξηση της αποτελεσματικότητας των φορολογικών υπηρεσιών και στη μείωση του φαινομένου της φοροδιαφυγής;

Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Δεν γνωρίζω

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1.Ελληνική Βιβλιογραφία

- ΑΑΔΕ Απόφαση με αριθμ. Δ.ΟΡΓ.Α 1126918 εξ 2020/27-10-2020 (β' 4781/29-10-2020) ΦΕΚ: β' 4781/29-10-2020
- ΑΑΔΕ Έκθεση Απολογισμού για το έτος 2020 και προγραμματισμού δραστηριοτήτων για το 2021
- Α.Α.Δ.Ε. Επιχειρησιακό Σχέδιο 2021
- Ακριβού Α, (2021) ΦΠΑ: Τα όπλα του Ταμείου Ανάκαμψης κατά της φοροδιαφυγής <https://www.moneyreview.gr/business-and-finance/tax/58465/fpa-ta-opla-toy-tameioy-anakampsis-kata-tis-forodiygis/>
- Βαβούρας Ι., Βαβούρα Χ. (2019) «Οικονομική πολιτική» τρίτη έκδοση, Αθήνα Εκδόσεις Παπαζήση.
- Βαβούρας, Ι., Καραβίτης, Ν., & Τσούχλου Α. (1990). Η παραγωγική διαδικασία στο δημόσιο τομέα και η αύξηση των δημοσίων δαπανών Αθήνα Εκδόσεις: Κριτική.
- Βαρώτσης Ν. και Κατερέλος Ι., 2018 ,Tax behaviour relating to the review of a revised regional tax policy: a study in Greece https://www.researchgate.net/publication/339002370_Tax_behaviour_relating_to_the_review_of_a_revised_regional_tax_policy_a_study_in_Greece
- Βρυώνης Β. (2019) , Από το «χαράτσι» στον ΕΝΦΙΑ: Ο προσωρινός φόρος που έγινε μόνιμος <https://www.in.gr/2019/09/11/life/stories/features/apo-xaratsi-ston-enfia-o-prosorinos-foros-pou-egine-monimos/>
- Γεωργακόπουλος Θεόδωρος (2012) «Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική» Αθήνα Εκδόσεις Ε. Μπένου
- Δαλιάνης Γ. Σαμόλης Δ. Χατζόπουλος Ν. (2022), Στενεύει ο κλοιός για εταιρείες του εξωτερικού με προνομιακή φορολόγηση <https://www.taxheaven.gr/circulars/39814/arora-steneyei-o-kloios-gia-etairies-toy-exwterikoy-me-pronomiakh-forologhsh-p-x-kypros>
- Ζησίμου Σ. (2018), Πρώτη η Ελλάδα στον ευρωπαϊκό «χάρτη» της αυτοαπασχόλησης <https://m.naftemporiki.gr/story/1411805>
- Κανελλόπουλος Κ. , Κουσουλάκος Ι. και Ράπανος Β. (1995). Παραοικονομία και φοροδιαφυγή: μετρήσεις και οικονομικές επιπτώσεις, ΚΕΠΕ, Εκθέσεις Νο 15, Αθήνα.

- Κανελλόπουλος Κ., ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ (No 75) 2002 Έρευνα με θέμα «Φοροδιαφυγή στις Ανώνυμες Εταιρίες: Εκτιμήσεις από τις εισαχθείσες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών»
- Κούρος Γ., (2022), Συνωστισμός φοροφυγάδων που ελέγχονται για ξέπλυμα <https://m.naftemporiki.gr/story/1856982/sunostismos-forofugadon-pou-elegxontai-gia-ksepluma>
- Μανεσιώτης, Β. (1990). Παραοικονομία και φοροδιαφυγή: Μια πρώτη διερεύνηση της μεταξύ τους σχέσης.
- Μαυραγάνης Κ. (2015) WSJ: Το αρχαίο φαινόμενο της φοροδιαφυγής και η ελληνική «παράδοση» σε αυτήν https://www.huffingtonpost.gr/2015/09/24/wsj-forodiyfgh-ellada_n_8188400.html
- Νασόπουλος Α. (2018) Το ζήτημα της φοροαποφυγής με την Οδηγία (ΕΕ) 2016/1164 <https://www.taxheaven.gr/circulars/28896/arora-to-zhthma-ths-foroapofyghs-me-thn-odhgia-ee-2016-1164>
- Οργανισμός της Ανεξάρτητης Αρχής δημοσίων Εσόδων (Α.Α.Δ.Ε.)). Αριθ. ΦΕΚ: Β' 4738/26-10-2020
- Οργανισμός Έρευνας και Ανάλυσης Διανέοσις, 2016 Έρευνα με θέμα «Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα»
- Παπαδής Θ. (2022), Φοροδιαφυγή: Οι τρεις προτάσεις της ΤτΕ για αύξηση εσόδων από ΦΠΑ <https://www.newsit.gr/oikonomia/forodiyfygi-oi-treis-protaseis-tis-tte-gia-ayksisi-esodon-apo-fpa/3502595/>
- Παπαϊωάννου, Ε. (2014). Το φαινόμενο της φοροδιαφυγής και παραοικονομίας στην Ελλάδα.
- Παυλόπουλος, Π. (1987).: 1988 «Η παραοικονομία στην Ελλάδα-μια πρώτη ποσοτική οριοθέτηση» Αθήνα εκδόσεις: Ε.Κ.Κ.Ε.
- Πλάντζος Κ. (2022), Κομισιόν: «Πρωταθλήτρια» η Ελλάδα στην κλοπή του ΦΠΑ <https://www.newmoney.gr/roh/palmos-oikonomias/oikonomia/komision-protathlitria-i-ellada-stin-klopi-tou-fpa/>
- Σγουρινάκης Ν., Μιχελινάκης Β. « ΕΝΦΙΑ - ΕΝΙΑΙΟΣ ΦΟΡΟΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΒΟΛΗ ΤΟΥ ΦΟΡΟΥ» (2014) Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- Σταματόπουλος Δ., Καραβοκύρης Α. (2017)Υ, «Φορολογία εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων» Ν.4172/2013 Εκδόσεις: forin , Αθήνα.

- Σταματόπουλος Δ., Σταματόπουλος Γ., Σταματόπουλος Π.(2018) «Ανάλυση - Ερμηνεία Κυρώσεων Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας» Ν.4174/2013 Αθήνα Εκδόσεις: forin - Σταματόπουλος
- Σταματόπουλος Δ., Κλώνη Α. (2015) «Φ.Π.Α. Ανάλυση Ερμηνεία» Αθήνα Εκδόσεις: forin - Σταματόπουλος
- Σωτηρόπουλος Δ. Χριστόπουλος Λ.,(2017) «ΠΟΛΥΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΚΑΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ» Αθήνα Εκδόσεις: ΠΟΛΙΤΕΙΑ
- Τράπεζα της Ελλάδας Έκθεση Διοικητή (2021)
- Υπουργείο Οικονομικών Δ/ση Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων, (2006) «Αποφυγή της Διπλής Φορολογίας του Εισοδήματος και του Κεφαλαίου» Εκδόσεις Φορολογική επιθεώρηση
- Υπουργείο Οικονομικών Δ/ση Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων, (2006) Αποφυγή της Διπλής Φορολογίας του Εισοδήματος και του Κεφαλαίου Εκδόσεις Φορολογική Επιθεώρηση 2006)
- Χατζηδήμα Σταματίνα. (2021) Σημειώσεις μαθήματος «Φορολογική Πολιτική» ΠΜΣ «Δημόσια Οικονομική και Πολιτική» .
- ASTbooks, (2017). εκδόσεις λογιστική νομική ενημέρωση 2017
- Dianeosis Οργανισμός Έρευνας και Ανάλυσης (2016), Η Φοροδιαφυγή Στην Ελλάδα - Μια Έρευνα https://www.dianeosis.org/2016/06/tax_evasion_in_greece/
- Diakomihalis M., (2020) Factors of Tax evasion in Greece: Taxpayers' Perspective, Greece, <https://journals.urfu.ru/index.php/jtr/article/view/4625>
- ECOVIS (2021) Corporate Tax Summary <https://www.ecovis.com/greece/tax-guide/>
- European commission (2017), ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΕΞΑΜΗΝΟΥ https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/file_import/european-semester-thematic-factsheet-taxation_el_0.pdf
- Kounadeas T., Eriotis N., Boufounou P, Donta S, ,(2022) Analysis of the Factors Affecting Tax Evasion in GreeceSofia Issue: Internal Journal of Economics and Business Administration
- Manolas G, Sfakianakis G, & Vavouras I., (2013) Tackling the debt crisis in Greece: The role of the underground economy
- Matsagianis, M., & Flevotomou, M. (2010). «Distributional implications of tax evasion in Greece» Research Gate

- Michalopoulou V. (2018) Indirect Taxes In Greece
<http://www.greeklawdigest.gr/topics/tax/item/122-indirect-taxes-in-greece>
- Mitsopoulos M. , Pelagidis T. (2011) The Real Cause of Greek Debt: Taxation and Labour Market Distortions in Greece
<https://www.intereconomics.eu/contents/year/2011/number/2/article/the-real-cause-of-greek-debt-taxation-and-labour-market-distortions-in-greece.html>
- Monnet J. Chair EU Tax Policy and Administration (2021) Δημοσίευση πρότασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την καταπολέμηση της κατάχρησης εικονικών οντοτήτων για αθέμιτους φορολογικούς σκοπούς
<https://www.taxheaven.gr/news/57591/tax-flash-dhmosieysh-protashs-ths-eyrwpaikhs-epitrophs-gia-thn-katapolemshs-ths-kataxrshs-eikonikwn-ontothtwn-gia-aoemitoys-forologikoys-skopouys>
- O.E.C.D. (2013). «O.E.C.D Economics Surveys:Greece» (2013). **HELLENIC STATISTICAL AUTHORITY**
- PWC (2021), Individual - Taxes on personal income
<https://taxsummaries.pwc.com/greece/individual/taxes-on-personal-income>

2. Ξένη βιβλιογραφία

- Slermod, J. (2007). Cheating ourselves: The economics of tax evasion journal of economic perspective
- Slemrod, J., Weber, C. (2012). Evidence of the invisible: toward a credibility revolution in the empirical analysis of tax evasion and the informal economy. International Tax and Public Finance, 19(1), 25-53.
- Clotfelter, C. (1983). Tax evasion and tax rates: an analysis of individual returns.

3. Λοιπές Διαδικτυακές Πηγές

- Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων <https://www.aade.gr/mydata>
- Scientific Research, Parker, A. (2003),
<https://scirp.org/reference/referencespapers.aspx?referenceid=1223954>
- TAXHEAVEN (2019) Φορολογικά έσοδα προς ΑΕΠ - Στην 11η θέση η Ελλάδα ανάμεσα στις χώρες του ΟΟΣΑ <https://www.taxheaven.gr/news/46598/forologika-esoda-pros-aep-sthn-11h-thesh-h-ellada-anamesa-stis-xwres-toy-oosa>
- TAXHEAVEN (2016) Αυξημένα τα συνολικά φορολογικά έσοδα (άμεσοι και έμμεσοι φόροι) για τον Ιανουάριο

<https://www.taxheaven.gr/news/28175/ayxhmena-ta-synolika-forologika-esodamesoi-kai-emmesoi-foroi-gia-ton-ianoyario>

- TAXHEAVEN (2022) Ανασκόπηση νομοθεσίας έτους 2021
<https://www.taxheaven.gr/news/57674/anaskophsh-nomooesias-etoys-2021-2-nomoi-kai-47-apofaseis-ana-ebdomada>
- TAXHEAVEN (2022) Υποχρεωτική ηλεκτρονική τιμολόγηση B2B και στη Γαλλία <https://www.taxheaven.gr/news/58023/yproxrewtikh-hlektronikh-timologhsh-b2b-kai-sth-gallia>
- TAXHEAVEN (2022) Ηλεκτρονική τιμολόγηση: Σε ποιο στάδιο βρίσκεται η υλοποίηση σε διάφορες χώρες παγκοσμίως και πως αντιμετωπίζεται η εφαρμογή της <https://www.taxheaven.gr/news/58611/hlektronikh-timologhsh-se-poiio-stadio-brisketai-h-ylopoihs-se-diafores-xwres-pagkosmiws-kai-pws-antimetwpizetai-h-efarmogh-ths>
- TAXHEAVEN (2022) Ηλεκτρονική τιμολόγηση - Επέκταση και θέσπιση ενός προτύπου πανευρωπαϊκά προτείνει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (ΕΚ) - Ποιες μεταρρυθμίσεις προτείνει στο ΦΠΑ
<https://www.taxheaven.gr/news/58349/hlektronikh-timologhsh-epektash-kai-oespish-enos-protypoy-paneyrwpaika-proteinei-to-eyrwpaiko-koinoboylio-ek-poies-metarryomiseis-proteinei-sto-fpa>
- Sofokleousin, (2022) Στα ύψη η φοροδιαφυγή και η απάτη στον ΦΠΑ το 2021
<https://www.sofokleousin.gr/sta-ypsi-i-forodiafygi-kai-i-apati-ston-fpa-to-2021>
- <https://www.taxationmoldova.blogspot.com>
- <https://www.britannica.com/topic/taxation/Principles-of-taxation>
- https://europa.eu/youreurope/citizens/work/taxes/income-taxes-abroad/greece/index_en.htm